

UTOPIA

— & —

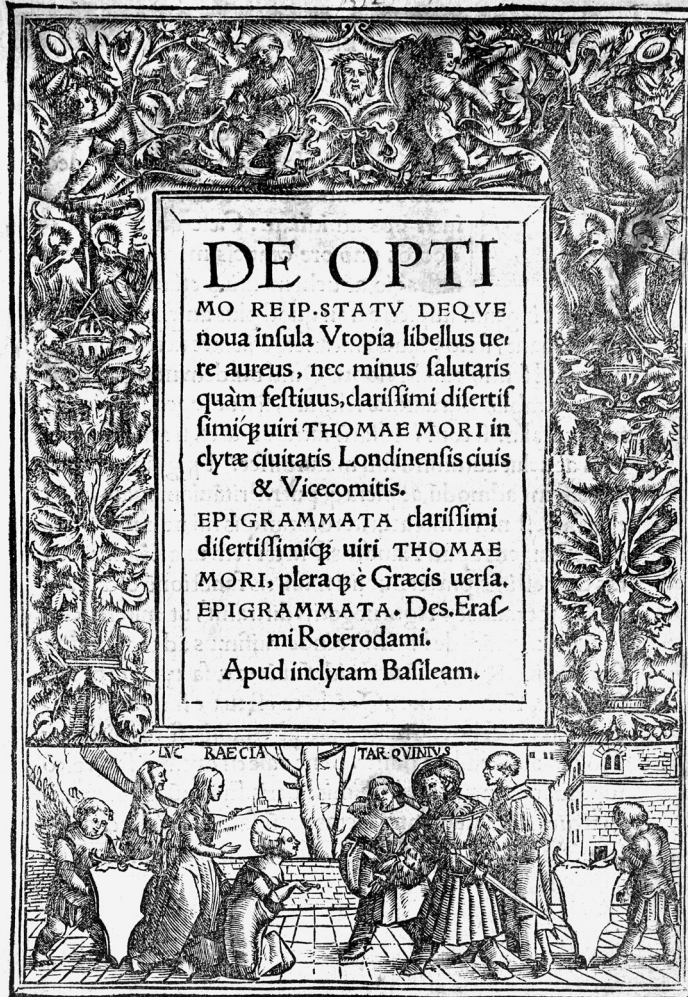
EPIGRAMMATA SELECTA

Thomae Mori

Textum Latinum edidit
GERALDUS MALSARY

CTMS PUBLISHERS AT THE UNIVERSITY OF DALLAS

© 2020

Titulus UTOPIAE, ex editione A.D. 1518 Martii.

DE OPTIMO
REIPUBLICAE STATU
deque nova insula Utopia

libellus vere aureus,
nec minus salutaris quam festivus,
clarissimi disertissimique viri
THOMAE MORI
inclutae civitatis Londinensis civis
et Vicecomitis

EPIGRAMMATA
clarissimi disertissimique viri
THOMAE MORI
pleraque e Graecis versa

CONSPECTUS TOTIUS OPERIS

Paratextus Primi

Epistula Erasmi ad Frobenium	2
Epistula Budaei ad Lupsetum	3
Anemolii Poema ae Utopia	7
Utopiae Insulae Tabula	8
Poema de Utopia in Lingua Utopiensium	9
Epistula Aegidii ad Buslidium	10

<i>Praefatio</i> Epistula Mori ad Aegidiium	13
---	----

<i>Liber Primus</i>	17
-------------------------------	----

Pictura Horti, Cum iv Personis Nominatis: Johanne Clementi, Raphaele Hythlodaeo, Thoma Moro, Petro Aegidio	18
---	----

<i>Liber Secundus</i>	47
---------------------------------	----

Paratextus Secundi

Epistula Buslidii ad Morum	103
Duo Poemata de Utopia	106
Epistula Mori ad Aegidium (ab Editione A.D. 1517)	107
Figura Serpentum et Columbae	109

Epigrammata

Titulus (Ab Editione A.D. 1518)	110
Epigrammata Selecta	111

Ordo textuum et imaginum ex editione A.D. 1518 Mart. derivatus est.

ERASMUS ROTERODAMUS

IOANNI FROBENIO COMPATRI SUO CARISSIMO S. D.

Cum antehac omnia Mori mei mihi supra modum semper placuerint, tamen ipse
meo iudicio non nihil diffidebam, ob artissimam inter nos amicitiam. Ceterum
5 ubi video doctos uno ore omnes meo subscribere suffragio, ac vehementius
etiam divinum hominis ingenium suspicere, non quod plus ament, sed quod plus
cernant, serio plaudo meae sententiae nec verebor posthac quod sentio palam
eloqui.

Quid tandem non praestitisset admirabilis ista naturae felicitas, si hoc
10 ingenium instituisset Italia? Si totum Musarum sacris vacaret, si ad iustam frugem
ac velut autumnum suum maturuisset? Epigrammata lusit adolescens admodum,
ac pleraque puer. Britanniam suam numquam egressus est, nisi semel atque iterum
principis sui nomine legatione fungens apud Flandros. Praeter rem uxoriam,
praeter curas domesticas, praeter publici muneris functionem, et causarum undas,
15 tot tantisque regni negotiis distrahitur ut mireris esse otium vel cogitandi de libris.

Proinde misimus ad te progymnasmata illius et UTOPIAM, ut (si videtur)
tuis excusa typis orbi posteritatiq; commendentur, quando ea est tuae officinae
auctoritas, ut liber vel hoc nomine placeat eruditis, si cognitum sit e Frobenianis
aedibus prodisse.

20 Bene vale cum optimo socero, coniuge suavissima, ac mellitissimis liberis.
Erasmum filiolum mihi tecum communem, inter litteras natum, fac optimis
litteris instituendum cures.

25 Lovanii. VIII Kal. Septemb. An. M.D.XVII.

GUILLIELMUS BUDAEUS
THOMAE LUPSETO ANGLO S.

Gratiam sane ingentem a nobis iniisti Lupsete adulescentum doctissime, qui me porrecta mihi UTOPIA THOMAE MORI, ad iucundissimae simul et usui futurae lectionis intentionem avertisti. Nam cum a me dudum precibus id contendisses, 5
id quod meapte ipse sponte magnopere exoptaturus eram, ut THOMAE LINACRI medici utraque lingua praestantissimi libros sex de sanitate tuenda legerem, quos ille ex Galeni monumentis latinitate nuper ita donavit, vel quibus ipse potius latinitatem, ut si omnia eius auctoris opera (quae ego instar omnis medicinae esse puto) latina tandem fiant, non magnopere tum medicorum schola Graecae 10
linguae cognitionem desideratura videatur.

Eum librum ex schedis LINACRI tumultuaria lectione ita percurri (quarum mihi usum tantisper a te indultum summi loco beneficii duco) ut ea lectione multum me profecisse existimem, sed ex libri editione, quae nunc a te sedulo procuratur in officinis huius urbis, ego maiorem etiam profectum mihi spondeam. 15
Hoc nomine cum me tibi obstrictum esse satis crederem, ecce tu mihi velut prioris beneficii vel appendicem vel auctarium UTOPIAM illam MORI donasti, hominis in primis acris, ingenioque amoeno, et in rerum humanarum aestimatione veteratoris.

Eum librum cum ruri in manibus cursitando, satagendo, operis imperitando 20
haberem (partim enim nosti, partim audisti villaticis me negotiis alterum iam hunc annum multum operae impendisse) usque adeo eius lectione affectus sum cognitis et perpensis Utopianorum moribus et institutis ut paene rei familiaris procuracionem intermiserim, atque etiam abiecerim, cum nugas esse viderem artem omnem industriamque oeconomicam, omnemque omnino curam census 25
ampliatricem.

Qua tamen ipsa omne genus mortalium velut oestro quodam intestino et congenito exagitari nemo est qui non videat et intelligat. Ut legitimarum prope dixerim et civilium artium ac disciplinarum eum esse scopum fateri necesse sit, 30
ut tam livida quam accurata sollertia

alter ab altero, qui cum civilitatis ius ei et interdum gentilitatis intercedit, quippiam semper abducatur, abstrahatur, abradatur, abiuret, exprimat, extundatur, exculpat, extorqueat, excutiat, excudatur, subducatur, suffuretur, suppilet, involvet, legibusque partim coniventibus, partim auctoribus auferat et intervertat.

5 Id adeo magis in eis gentibus apud quas iura, quae civilia et pontificia vocantur, amplius in utroque foro valent. Quorum moribus et institutis eam invaluisse opinionem nemo non videt, ut homines cautionum prudentes, vel captionum potius, et inconsultorum civium aucupes, et formularum, id est excipularum opifices, ac pactilis iuris callentissimi, et litium concinnatores iurisque
10 controversi, perversi, inversi, consulti, antistites esse iustitiae aequitatisque existimentur, solique digni qui de aequo bonoque responsent, atque etiam (quod maius est multo) qui cum imperio ac potestate statuunt, quid unum quemque habere, quid non habere, quatenus quamdiuque liceat. Alucinantis id utique sensus communis iudicio.

15 Quippe cum plerique hominum crassis ignorantiae lemis caecutientes, tam aequissimam fere causam unum quemque putemus habere quam maxime ius postulat, aut iure subnixus est. Cum si ad veritatis normam et ad simplicitatis Evangelicae praescriptum exigere iura velimus, nemo sit tam stupidus quin intelligat, nemo tam vecors quin fateatur si urgeas, tam ius et fas hodie ac iamdiu
20 in sanctionibus pontificiis, et ius atque aequum in legibus civilibus et principum placitis dissidere, quam CHRISTI rerum humanarum conditoris instituta eiusque discipulorum ritus, ab eorum decretis et placitis qui Croesi et Midiae acervos bonorum finem esse putant et felicitatis cumulum. Adeo si iustitiam finire nunc velis quomodo priscis auctoribus placuit, quae ius suum unicuique tribuat, vel
25 nullibi eam in publico invenias, vel (si dicere id mihi permittam) culinariam quandam dispensatricem esse ut fateamur necesse sit. Sive nunc imperitantium mores spectes, sive civium inter se et popularium affectus. Nisi vero a germana mundique aequali iustitia (quod ius naturale vocant) manasse ius id contenderint, ut quo quisque plus polleat, eo etiam plus habeat, quo autem plus habeat, eo plus
30 eminere inter cives debeat.

Quo fit ut iam iure gentium receptum esse videamus, ut qui nec arte nec industria memorabili iuvare cives suos et populares possunt, si modo pactiles illos nexus et contractiles nodos teneant,

queis hominum patrimonia obstringuntur, (quosque vulgus ignarum, hominesque litteris humanioribus dediti ac procul foro animi causa aut veritatis indagandae ergo agentes, partim Gordii vincula esse ducunt, partim circulatoria, nec magnopere miranda) ei millenorum civium censum et saepe singularum civitatum aut etiam ampliorem habeant, eidemque tum locupletes, tum frugi homines, tum magnifici conquisitores honorifice vocentur, quippe eis saeculis, eis institutis, eis moribus, in eis gentibus quae id ius esse statuerunt, ut tam summa fide atque auctoritate quisque sit quam maximis opibus Penates suos architectatus est ipse haeredesque eius.

Idque eo magis atque magis, quo eorum adnepotes horumque rursus abnepotes patrimonia a maioribus parta luculentis certatim accessionibus cumulaverint, id est quo longius latiusque confines, affines, cognatos, consanguineosque summovent.

At vero CHRISTUS possessionum conditor et moderator, Pythagoricam communionem et caritatem inter asseclas suos relictam, luculento sanxit exemplo, damnato capitis Anania ob temeratam communionis legem. Quo certe instituto CHRISTUS omne iuris istius civilis pontificiique adeo recentioris argumentosa volumina, inter suos quidem abrogasse mihi videtur. Quod ipsum ius hodie arcem tenere prudentiae videmus, ac fata nostra regere.

UTOPIA vero insula quam etiam UDEPOTIAM appellari audio, mirifica utique sorte (si credimus) Christianos vero ritus ac germanam ipsam sapientiam publice privatimque hausisse perhibetur, intemeratamque ad hunc usque diem servasse, utpote quae tria divina instituta, hoc est bonorum malorumque inter cives aequalitatem, seu malis civilitatem numeris omnibus suis absolutam, et pacis ac tranquillitatis amorem constantem ac pertinacem, et auri argentique contemptum consertis (ut aiunt) manibus retinet, tria (ut ita loquar) everricula omnium fraudum, imposturarum, circumscriptionum, versutiarum, et planicarum improbitatum.

Superi suo numine facerent ut haec tria UTOPIANAE legis capita trabalibus clavis firmatae ac statae persuasionis in sensibus omnium mortalium figerentur, protinus superbiam, cupiditatem, contentionem vesanam, atque alia pene omnia vulnifica Stygii adversarii tela concidere languereque videres, iurisque illam voluminum vim immensam, tot eximia solidaque ingenia ad libitinam usque detinentia, ut cassa et vacantia teredinibus permitti, aut involucris officinarum dicari.

Proh divi immortales! quae nam Utopianorum sanctitas eam divinitus beatitudinem emereri potuit, ut avaritia

et cupiditas in eam unam insulamirumpere, aut irrepere tot saeculis non potuerint, nec inde iustitiam cum pudore protervitate sua impudentiaque explodere et exigere.

Deus nunc optimus maximus tam benigne cum eis provinciis egisset, quae ab
 5 eius sacratissimo nomine cognomentum retinent et amplectuntur: certe avaritia tot mentes alioquin egregias arduasque depravans et pessum dans, semel hinc facesseret, et aureum saeculum Saturniumque rediret. Hic enimvero periculum esse quispiam autumarit ne forte Aratus et poetae prisci opinione falsi fuerint, qui Iustitiam e terris decedentem in signifero circulo collocaverunt. Restitisse enim
 10 eam in Utopia insula necesse est, si Hythlodaeo credimus, necdum in caelum pervenisse.

Verum ego Utopiam extra mundi cogniti fines sitam esse percunctando comperi, insulam nimirum fortunatam, Elysiis fortasse campis proximam, (nam Hythlodaeus nondum situm eius finibus certis tradidit ut Morus ipse testatur)
 15 multas quidem ipsam in urbes distractam, sed unam in civitatem coeuntes aut conspirantes, nomine Hagnopolin, suis utique ritibus bonisque acquiescentem, innocentia beatam, caelestem quodam modo vitam agentem, ut infra caelum, sic supra mundi huius cogniti colluvionem. Quae in tot mortalium studiis ut acribus et incitatis, sic inanibus et irritis turbide et aestuose in praecipitium rapitur.

Eius igitur insulae cognitionem THOMAE MORO debemus, qui beatae vitae exemplar, ac vivendi praescriptum aetate nostra promulgavit, ab Hythlodaeo, ut ipse tradit, inventum, cui omnia fert accepta. Qui ut Utopianis civitatem architectatus sit, ritusque illis et instituta condiderit, id est beatae vitae argumentum nobis inde mutuatus sit, et importarit, MORUS certe
 25 insulam et sancta instituta stilo orationeque illustravit, ac civitatem ipsam Hagnopolitanorum ad normam regulamque expolivit, omniaque ea addidit, unde operi magnifico decor venustasque accedit, et auctoritas. Etiam si in ea opera navanda sibi tantum partes structoris vendicavit.

Videlicet religio fuit maiores sibi partes in eo opere sumere, ne Hythlodaeus
 30 iure queri posset gloriam sibi a MORO praecerptam, praeffloratamque relinqui, si quando suos ipse labores litteris mandare constituisset. *ἐλάβουμένου δῆθεν αὐτοῦ, μὴ ὑθλόδαιος αὐτος ὁ τῆ ὀυδεποτία γε νήσω ἐμφιλοχωρῶν ἐπιφανείς*

*ποτε δυσχεράνειε και βαρύνοιτο τάυτην άγνωμοσύνην άυτοῦ τούγε έγκαταλιπόντος
 άυτῶ προαπηνδισμένον τὸ κλέος τοῦ εύρέματος τούτου. όύτω γάρ πεπεισθαι, πρὸς
 άνδρῶν έστιν αγαθῶν τε και σοφῶν.*

MORO autem homini per se gravi, et auctoritate magna subnixo, fidem
 plane ut habeam, efficit Petri Aegidii Hantuerpiensis testimonium, quem
 virum numquam coram a me cognitum (mitto nunc doctrinae morumque
 commendationem) eo nomine amo quod ERASMI clarissimi viri ac de litteris
 sacris, profanis, omneque genus meritissimi, amicus est iuratissimus, quicum etiam
 ipso iamdiu societatem amicorum contraxi litteris ultro citroque obsignatis.

Vale Lupsete mi dilectissime, et LINACRUM Britannici nominis columen
 (quod quidem ad litteras bonas attinet) non magis iam vestrum (ut spero) quam
 nostrum verbis meis saluta, vel coram vel epistola internuntia, idque primo
 quoque tempore. Is enim unus est paucorum, quibus me perlubens approbarim
 si possim, cum et ipse coram hic agens mihi se summe, Ioannique Ruellio
 amico meo, studiorumque conscio probaverit, et eius excellentem doctrinam,
 exactamque diligentiam in primis suspiciam, aemularique contendam.

Velim etiam ut MORO salutem unam et alteram mandato meo vel mittas ut
 dixi, vel dicas. Quem virum in Minervae sacratius album iamdiu opinione mea,
 sermoneque meo relatum, de Utopia novi orbis insula summe et amo, et veneror.
 Eius enim historiam aetas nostra, posteraeque aetates habebunt velut elegantium,
 utiliumque institutorum seminarium, unde translatitios mores in suam quisque
 civitatem importent et accommodent. Vale, Parisiis pridie Cal. August.

HEXASTICHON ANEMOLII POETAE LAUREATI,
 HYTHLODAEI EX SORORE NEPOTIS
 IN UTOPIAM INSULAM.

Utopia priscis dicta, ob infrequentiam,
 Nunc civitatis aemula Platonicae,
 Fortasse victrix (nam quod illa litteris
 Delineavit, hoc ego una praestiti,
 Viris et opibus, optimisque legibus),
 Eutopia merito sum vocanda nomine.

12. V T O P I A E I N S V L A E T A B V L A .

Hacc tabula, ab Ambrosio Holbein ex ligno incisa, apparuit in editione A.D. 1518 Mart.

CLARISSIMO D. HIERONYMO BUSLIDIO
PRAEPOSITO ARIENSI, CATHOLICI REGIS
CAROLI A CONSILIIIS,
PETRUS AEGIDIUS ANTUERPIENSIS S. D.

5 Superioribus hisce diebus ornatissime Buslidi, misit ad me THOMAS ille
MORUS, te quoque teste, cui notissimus est, eximium huius aetatis nostrae decus,
Utopiam insulam, paucis adhuc mortalibus cognitam, sed dignam in primis,
quam ut plusquam Platonicam omnes velint cognoscere, praesertim ab homine
facundissimo sic expressam, sic depictam, sic oculis subiectam, ut quoties lego,
10 aliquanto plus mihi videre videar, quam cum ipsum Raphaellem Hythlodaeum
(nam ei sermoni aequae interfui ac MORUS ipse) sua verba sonantem audirem.

Etiam si vir ille haud vulgari praeditus eloquentia sic rem exponeret, ut
facile appareret eum non ea referre, quae narrantibus aliis didicisset, sed quae
comminus hausisset oculis, et in quibus non exiguum tempus esset versatus,
15 homo mea quidem sententia, regionum, hominum, et rerum experientia vel ipso
Ulysse superior, et qualem octingentis hisce annis nusquam arbitrer natum, ad
quem collatus Vespucius nihil vidisse putetur. Iam praeterquam quod visa quam
audita narraui efficacius, aderat homini peculiaris quaedam ad explicandas res
dexteritas.

20 At tamen eadem haec quoties MORI penicillo depicta contempler, sic afficior,
ut mihi videar nonnumquam in ipsa versari Utopia. Et hercule crediderim
Raphaellem ipsum minus in ea insula vidisse per omne quinquennium quod illic
egit, quam in MORI descriptione videre liceat. Tantum hic occurrit undique
miraculorum, ut ambigam quid primum, aut potissimum admirer, felicissimae
25 memoriae fidem, quae tot res auditas dumtaxat paene ad verbum reddere potuerit,
an prudentiam, qui vulgo ignotissimos fontes, unde omnia reipublicae vel oriuntur
mala, vel oriri possent bona, sic animadvertit, an orationis vim ac facultatem,
qua tanta sermonis latini puritate, tantis dicendi nervis, tot res complexus est,
praesertim unus in tot publica simul et domestica negotia distractus. Verum haec

omnia tu minus admiraris doctissime Buslidi, qui familiari etiam consuetudine penitus habes cognitum, homine maius ac prope divinum hominis ingenium.

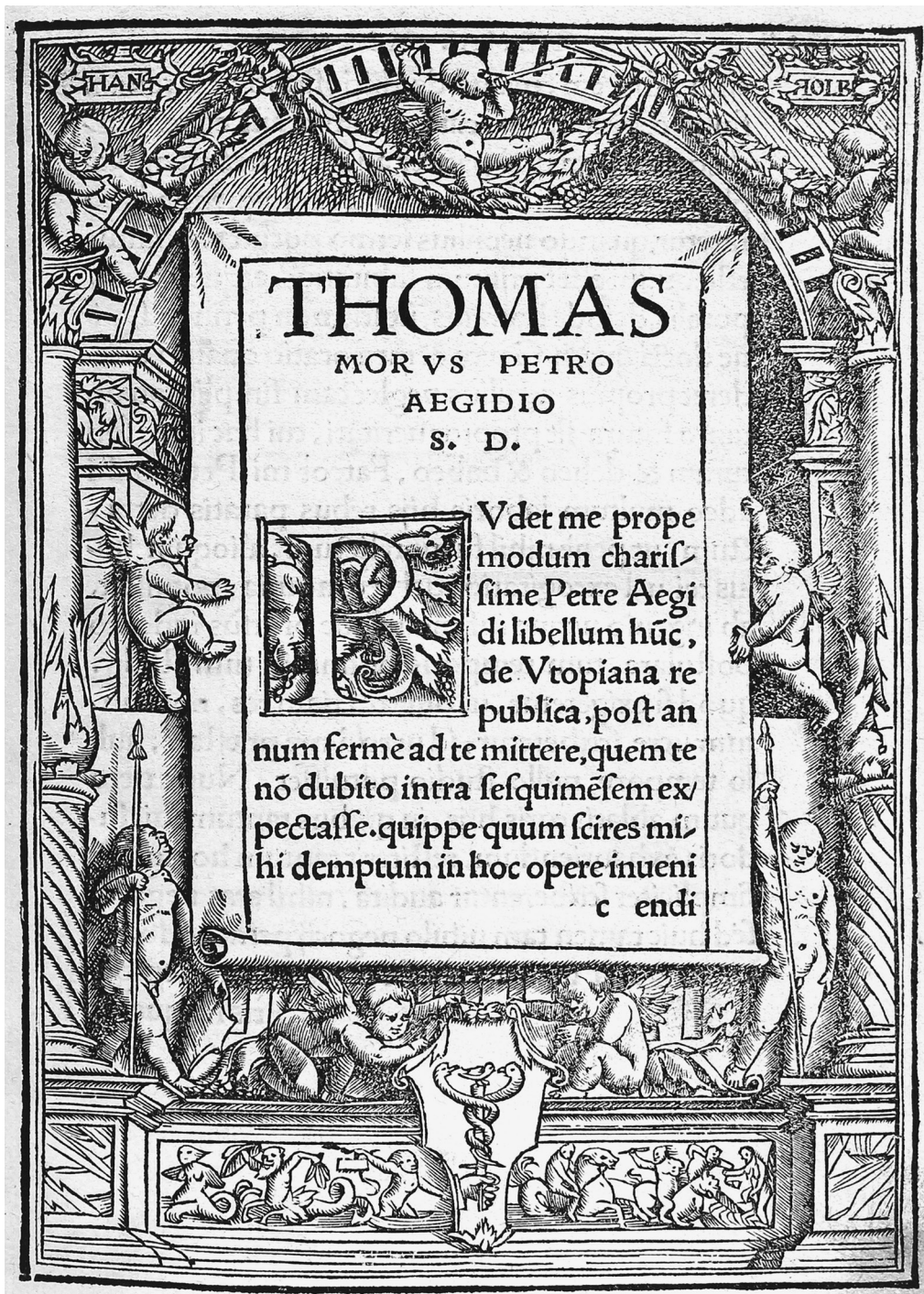
In ceteris igitur nihil est, quod illius scriptis queam adicere. Tantum tetrastichum vernacula Utopiensium lingua scriptum, quod a MORI discessu, forte mihi ostendit Hythlodæus apponendum curavi, praefixo eiusdem gentis alphabeto, tum adiectis ad margines aliquot annotatiunculis. 5

Nam quod de insulae situ laborat MORUS, ne id quidem omnino tacuit Raphael, quamquam paucis admodum, ac velut obiter attigit, velut hoc alii servans loco. Atque id sane nescio quo modo casus quidam malus utriusque nostrum invidit. Siquidem cum ea loqueretur Raphael, adierat MORUM e famulis quispiam, qui illi nescio quid diceret in aurem, ac mihi quidem tanto attentius auscultanti, comitum quispiam, clarius, ob frigus opinor, navigatione collectum, tussiens, dicentis voces aliquot interceptit. Verum non conquiescam, donec hanc quoque partem ad plenum cognovero, adeo ut non solum situm insulae, sed ipsam etiam poli sublationem sim tibi ad unguem redditurus, si modo incolumis est noster Hythlodæus. 15

Nam varius de homine rumor adfertur, alii affirmant perisse in itinere, rursum alii reversum in patriam, sed partim suorum mores non ferentem, partim Utopiae desiderio sollicitatum, eo remigrasse.

Nam quod huius insulae nomen nusquam apud Cosmographos reperiatur, pulchre dissolvit Hythlodæus ipse. Si quidem fieri potuit, inquit, ut nomen quo veteres sint usi, postea sit commutatum, aut etiam illos haec fugerit insula, quando et hodie complures oriuntur terrae, priscis illis Geographis intactae. Quamquam quorsum attinet hic argumentis astruere fidem, cum MORUS ille sit autor? 20

Ceterum quod is ambigit de editione, equidem laudo et agnosco viri modestiam. At mihi visum est opus modis omnibus indignum quod diu premeretur, et cum primis dignum, quod exeat in manus hominum, idque tuo potissimum nomine commendatum orbi, vel quod MORI dotes tibi praecipue sint perspectae, vel quod nemo magis idoneus, qui rectis consiliis iuvet rempublicam, in qua iam annis compluribus, summa cum laude versaris, tum prudentiae, tum integritatis. Bene Vale studiorum Maecenas, et huius saeculi decus. Antuerpiae 30
An. M.D.XVI. Cal. Novemb.

THOMAS

MORVS PETRO

AEGIDIO

S. D.

R

Vdet me prope
modum charis-
sime Petre Aegi-
di libellum hūc,
de Vtopiana re
publica, post an-
num fermè ad te mittere, quem te
nō dubito intra sesquimēsem ex-
pectasse. quippe quum scires mi-
hi demptum in hoc opere inueni
c endi

THOMAS MORUS
PETRO AEGIDIO S. D.

Pudet me propemodum, carissime Petre Aegidi, libellum hunc, de Utopiana republica, post annum ferme ad te mittere, quem te non dubito intra sesquimensem exspectasse. Quippe quum scires mihi demptum in hoc opere 5
inveniendi laborem, neque de dispositione quicquam fuisse cogitandum, cui tantum erant ea recitanda, quae tecum una pariter audivi narrantem Raphaellem. Quare nec erat quod in eloquendo laboraretur, quando nec illius sermo potuit exquisitus esse, quum esset primum subitarius atque extemporalis, deinde hominis, ut scis, non perinde Latine docti quam Graece, et mea oratio quanto 10
accederet propius ad illius neglectam simplicitatem, tanto futura sit propior veritati, cui hac in re soli curam et debeo et habeo.

Fateor mi Petre, mihi adeo multum laboris his rebus paratis detractum, ut paene nihil fuerit relictum. Alioquin huius rei vel excogitatio, vel oeconomia, potuisset ab ingenio neque infimo neque prorsus indocto postulare tum temporis 15
non nihil tum studii. Quod si exigeretur, ut diserte etiam res, non tantum vere, scriberetur, id vero a me praestari nullo tempore, nullo studio potuisset. Nunc vero quum ablatis curis his, in quibus tantum fuit sudoris exhauriendum, restiterit tantum hoc, uti sic simpliciter scriberentur audita, nihil erat negotii.

Sed huic tamen tam nihilo negotii peragendo, cetera negotia mea minus 20
fere quam nihil temporis reliquerunt. Dum causas forenses assidue alias ago, alias audio, alias arbiter finio, alias iudex dirimo; dum hic officii causa visitur, ille negotii; dum foris totum ferme diem aliis impartior, reliquum meis; relinquo mihi, hoc est litteris, nihil.

Nempe reverso domum, cum uxore fabulandum est, garriendum cum liberis, 25
colloquendum cum ministris. Quae ego omnia inter negotia numero, quando fieri necesse est (necesse est autem, nisi velis esse domi tuae peregrinus) et danda omnino opera est, ut quos

vitae tuae comites aut natura providit, aut fecit casus, aut ipse delegisti, his ut te quam iucundissimum compares, modo ut ne comitate corrumpas, aut indulgentia ex ministris dominos reddas.

Inter haec quae dixi elabatur dies, mensis, annus. Quando ergo scribimus?
 5 Nec interim de somno quicquam sum locutus, ut nec de cibo quidem, qui multis non minus absorbit temporis quam somnus ipse, qui vitae absorbit ferme dimidium. At mihi hoc solum temporis acquirō, quod somno ciboque suffuror, quod quoniam parcum est, lente, quia tamen aliquid, aliquando perfeci, atque ad te, mi Petre, transmisi UTOPIAM, ut legeres, et si quid effugisset nos, uti tu admoneres.

Quamquam enim non hac parte penitus diffido mihi (qui utinam sic ingenio atque doctrina aliquid essem, ut memoria non usquequaque destituor) non usque adeo tamen confido, ut credam nihil mihi potuisse excidere. Nam et Ioannes Clemens, puer meus, qui adfuit, ut scis, una, ut quem a nullo patior sermone
 15 abesse in quo aliquid esse fructus potest, quoniam ab hac herba, quae et Latinis litteris et Graecis coepit evirescere, egregiam aliquando frugem spero, in magnam me coniecit dubitationem.

Siquidem quum, quantum ego recordor, Hythlodaeus narraverit Amauroticum illum pontem, quo fluvius Anydrus insternitur, quingentos habere
 20 passus in longum, Ioannes meus ait detrahendos esse ducentos: latitudinem fluminis haud supra trecentos ibi continere. Ego te rogo rem ut revoces in memoriam. Nam si tu cum illo sentis, ego quoque assentiar et me lapsum credam. Sin ipse non recolis, scribam ut feci quod ipse recordari videor mihi. Nam ut maxime curabo ne quid sit in libro falsi, ita si quid sit in ambiguo, potius
 25 mendacium dicam quam mentiar, quod malim bonus esse quam prudens.

Quamquam facile fuerit huic mederi morbo, si ex Raphaelē ipso aut praesens scisciteris, aut per litteras, quod necesse est facias vel ob alium scrupulum, qui nobis incidit, nescio mea ne culpa magis, an tua, an Raphaelis ipsius. Nam neque nobis in mentem venit quaerere, neque illi dicere, qua in parte novi illius orbis
 30 Utopia sita sit. Quod non fuisse praetermissum sic vellem profecto mediocri pecunia mea redemptum, vel quod supputet me nescire, quo in mari sit insula de qua tam multa recenseam, vel quod sunt apud nos unus et alter, sed unus maxime, vir pius et professione theologus, qui miro flagrat desiderio adeundae Utopiae, non inani et curiosa libidine

*Nota theologiam
 differentiam inter
 mentiri et mendacium
 dicere*

collustrandi nova, sed uti religionem nostram, feliciter ibi coeptam, foveat atque adaugeat. Quod quo faciat rite, decrevit ante curare ut mittatur a Pontifice, atque adeo ut creetur Utopiensibus Episcopus, nihil eo scrupulo retardatus, quod hoc antistitium sit illi precibus impetrandum. Quippe sanctum ducit ambitum, quem non honoris aut quaestus ratio, sed pietatis respectus pepererit.

Sanctus ambitus

5

Quamobrem te oro, mi Petre, uti aut praesens, si potes commode, aut absens per epistolam, compelles Hythlodaeum atque efficias, ne quicquam huic operi meo aut insit falsi aut veri desideretur. Atque haud scio an praestet ipsum ei librum ostendi. Nam neque alius aequae sufficit, si quid est erratum corrigere, neque is ipse aliter hoc praestare potest, quam si quae sunt a me scripta perlegerit. Ad haec: fiet ut hoc pacto intellegas, accipiatne libenter, an gravatim ferat, hoc operis a me conscribi. Nempe si suos labores decrevit ipse mandare litteris, nolit fortasse me: neque ego certe velim, Utopiensium per me vulgata republica, florem illi gratiamque novitatis historiae suae praeripere.

10

Quamquam ut vere dicam, nec ipse mecum satis adhuc constitui, an sim omnino editurus. Etenim tam varia sunt palata mortalium, tam morosa quorundam ingenia, tam ingrati animi, tam absurda iudicia, ut cum his haud paulo felicius agi videatur, qui iucundi atque hilares genio indulgent suo, quam qui semet macerant curis, ut edant aliquid quod aliis, aut fastidientibus, aut ingratis, vel utilitati possit esse vel voluptati.

15

Ingrata hominum iudicia

20

Plurimi litteras nesciunt: multi contemnunt. Barbarus ut durum reicit, quicquid non est plane barbarum. Scioli aspernantur ut triviale, quicquid obsoletis verbis non scatet. Quibusdam solum placent vetera, plerisque tantum sua. Hic tam taetricus est, ut non admittat iocos, hic tam insulsus, ut non ferat sales. Tam simi quidam sunt, ut nasum omnem velut aquam ab rabido morsus cane, reformident. Adeo mobiles alii sunt, ut aliud sedentes probent, aliud stantes.

25

Simos vocat homines nullo naso

Hi sedent in tabernis, et inter pocula de scriptorum iudicant ingeniis, magnaque cum auctoritate condemnant utcumque lubitum est, suis quemque scriptis, veluti capillitio vellicantes, ipsi interim tuti et, quod dici solet, *ἔξω βέλους*. Quippe tam leves et abrasi undique, ut ne pilum quidem habeant boni viri, quo possint apprehendi.

30

Proverbium

Sunt praeterea quidam tam ingrati, ut quum impense delectentur opere, nihilo tamen magis ament auctorem; non absimiles inhumanis hospitibus, qui quum opiparo convivio prolixè sint excepti, saturi demum discedunt domum, nullis habitis gratiis ei, a quo sunt invitati.

35

Mira collatio

PRAEFATIO

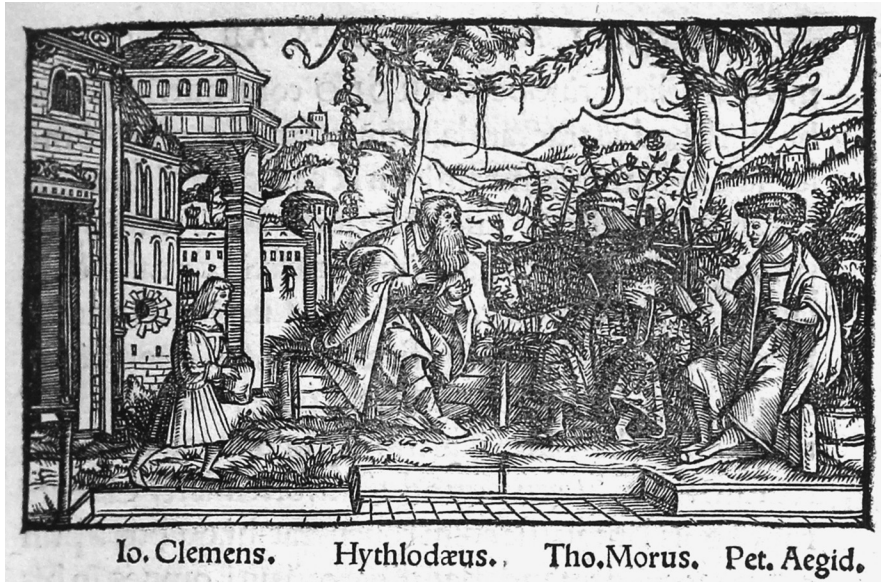
I nunc, et hominibus tam delicati palati, tam varii gustus, animi praeterea tam memoris et grati, tuis impensis epulum instrue.

Sed tamen, mi Petre, tu illud age quod dixi cum Hythlodaeo. Postea tamen integrum erit hac de re consultare denuo. Quamquam si id ipsius voluntate fiat, quandoquidem scribendi labore defunctus nunc sero sapio, quod reliquum est de
5 edendo sequar amicorum consilium, atque in primis tuum. Vale, dulcissime Petre Aegidi, cum optima coniuge; ac me ut soles ama; quando ego te amo etiam plus quam soleo.

FINIS

UTOPIAE LIBER PRIMUS

Pictura horti, personis dialogi depictis: Johannes Clemens, Raphael Hythlodæus, Thomas Morus, Petrus Aegidius	18
Exordium Antuerpiae; Morus et Aegidius post missam congregiuntur	19
Morus et Hythlodæus invicem salutant; domum Mori digrediuntur et in horto considunt	20
Quaestio principalis ponitur: an oporteat hominem peritissimum regi servire a consiliis?	22
Exemplum Raphaelis primum de vanitate serviendi: res sociales et economicae apud Anglos; Johannes Cardinalis Morto	24
Exemplum bonum: Polylerites	30
De fratre et morione digressio ridicula	33
Morus, dissentiens Hythlodæo de vanitate serviendi, citat Platonis sententiam	35
Exemplum Raphaelis secundum de vanitate serviendi: concilium habetur apud regem Francogallicum	35
Exemplum bonum: Achorii	36
Respondet Morus brevissime ad sententiam Raphaelis prolixam	37
Exemplum Raphaelis tertium de vanitate serviendi: rex quispiam de theauris deliberat	37
Exemplum bonum: Macarienses	39
Respondet Morus aliquanto effusius ad sententiam Raphaelis duplo prolixiorum	40
Raphael impugnat proprietatem et possessiones privatas, auctoribus Platone, Scripturis, ipsa iustitia	42
Morus defendit proprietatem, quae per auctoritatem legum reventiamque magistratum protegi debet	43
Raphael opinionem Mori castigat ut falsam, Utopia nondum ab eo visa	43
Morus urget Raphaelem ut describat Utopiam, sed post prandium	44

Io. Clemens. Hythlodæus. Tho. Morus. Pet. Aegid.

SERMONIS QUEM
 RAPHAEL HYTHLODAEUS VIR EXIMIUS,
 DE OPTIMO REIPUBLICAE STATU HABUIT
 LIBER PRIMUS,
 5 PER ILLUSTRUM VIRUM THOMAM MORUM
 INCLUTAE BRITANNIARUM URBIS LONDINI ET CIVEM
 ET VICECOMITEM.

Quum non exigui momenti negotia quaedam invictissimus Angliae Rex
 HENRICUS eius nominis octavus, omnibus egregii principis artibus ornatissimus,
 10 cum serenissimo Castellae principe CAROLO controversa nuper habuisset, ad
 ea tractanda componendaque oratorem me legavit in Flandriam, comitem et
 collegam viri incomparabilis Cuthberti Tunstalli, quem sacris scriniis nuper
 ingenti omnium gratulatione praefecit, de cuius sane laudibus nihil a me dicitur,
 non quod verear ne parum sinceræ fidei testis habenda sit amicitia, sed quod
 15 virtus eius ac doctrina maior est quam ut a me praedicari possit, tum notior
 ubique atque illustrior quam ut debeat, nisi videri velim solem lucerna, quod
 aiunt, ostendere.

Cuthbertus Tunstallus

Paroemia

Occurrerunt nobis Brugis (sic enim convenerat) hi, quibus a principe
 negotium demandabatur, egregii viri omnes. In his praefectus Brugensis vir
 20 magnificus, princeps et caput erat, ceterum os et pectus Georgius Temsicius

Cassiletanus Praepositus, non arte solum, verum etiam natura facundus, ad haec iure consultissimus, tractandi vero negotii cum ingenio tum assiduo rerum usu eximius artifex. Ubi semel atque iterum congressi, quibusdam de rebus non satis consentiremus, illi in aliquot dies vale nobis dicto, Bruxellas profecti sunt, principis oraculum sciscitaturi. Ego me interim (sic enim res ferebat) Antverpiam 5 confero.

Ibi dum versor, saepe me inter alios, sed quo non alius gratior, invisit Petrus Aegidius Antverpiae natus, magna fide et loco apud suos honesto, dignus honestissimo, quippe iuvenis haud scio doctiorne an moratior. Est enim et optimus et litteratissimus, ad haec animo in omnes candido, in amicos vero tam 10 propenso pectore, amore, fide, affectu tam sincero, ut vix unum aut alterum usquam invenias, quem illi sentias omnibus amicitiae numeris esse conferendum. Rara illi modestia, nemini longius abest fucus, nulli simplicitas inest prudentior, porro sermone tam lepidus, et tam innoxie facetus, ut patriae desiderium ac laris domestici, uxoris, et liberorum, quorum studio revisendorum nimis quam anxie 15 tenebar (iam tum enim plus quattuor mensibus afueram domo), magna ex parte mihi dulcissima consuetudine sua, et mellitissima confabulatione levaverit.

Hunc quum die quadam in templo divae Mariae, quod et opere pulcherrimum, et populo celeberrimum est, rei divinae interfuissem, atque peracto sacro pararem inde in hospitium redire, forte colloquentem video cum hospite 20 quodam, vergentis ad senium aetatis, vultu adusto, promissa barba, paenula neglectim ab humero dependente, qui mihi ex vultu atque habitu nauclerus esse videbatur.

At Petrus, ubi me conspexit, adit ac salutatur. Respondere conantem seducit paululum, et Vides, inquit, hunc? (Simul designabat eum cum quo loquentem 25 videram.) Eum, inquit, iam hinc ad te recta parabam ducere.

Venisset, inquam, pergratus mihi tua causa.

Immo, inquit ille, si nosses hominem, sua. Nam nemo vivit hodie mortalium omnium, qui tantam tibi hominum, terrarumque incognitarum narrare possit historiam. Quarum rerum audiendarum scio avidissimum esse te. 30

Ergo, inquam, non pessime coniectavi: nam primo aspectu protinus sensi hominem esse nauclerum.

Petrus Aegidius

Atqui, inquit, aberrasti longissime; navigavit quidem non ut Palinurus, sed ut Ulysses, immo, velut Plato. Nempe Raphael iste, sic enim vocatur gentilicio nomine Hythlodæus, et Latinae linguae non indoctus, et Graecae doctissimus (cuius ideo studiosior quam Romanae fuit, quoniam totum se addixerat philosophiae; qua in re nihil quod alicuius momenti sit praeter Senecae quaedam ac Ciceronis exstare Latine cognovit), relicto fratribus patrimonio quod ei domi fuerat (est enim Lusitanus), orbis terrarum contemplandi studio Americo Vesputio se adiunxit, atque in tribus posterioribus illarum quattuor navigationum, quae passim iam leguntur, perpetuus eius comes fuit, nisi quod in ultima cum eo non rediit. Curavit enim atque adeo extorsit ab Americo, ut ipse in his XXIII esset qui ad fines postremae navigationis in castello relinquebantur. Itaque relictus est uti obtemperaretur animo eius, peregrinationis magis quam sepulchri curioso: quippe cui haec assidue sunt in ore, *Caelo tegitur qui non habet urnam, et Undique ad superos tantundem esse viae*. Quae mens eius, nisi Deus ei propitius adfuisset, nimio fuerat illi constatura. Ceterum postquam digresso Vesputio multas regiones cum quinque Castellorum comitibus emensus est, mirabili tandem fortuna Taprobanen delatus, inde pervenit in Calicut, ubi repertis commode Lusitanorum navibus in patriam denique praeter spem revehitur.

Haec ubi narravit Petrus, actis ei gratiis quod tam officiosus in me fuisset ut, cuius viri colloquium mihi gratum speraret, eius uti sermone fruerer tantam rationem habuisset, ad Raphaellem me converto; tum, ubi nos mutuo salutassemus atque illa communia dixissemus quae dici in primo hospitem congressu solent, inde domum meam digredimur, ibique in horto consistentes in scamno caespitibus herbeis constrato confabulamur.

Narravit ergo nobis quo pacto, posteaquam Vesputius abierat, ipse sociique eius qui in Castello remanserant, conveniendo atque blandiendo, coeperint se paulatim eius terrae gentibus insinuare, iamque non innoxie modo apud eas sed etiam familiariter versari; tum principi cuidam (cuius et patria mihi et nomen excidit) grati carique esse. Eius liberalitate narrabat commeatum atque viaticum ipsi et quinque eius comitibus affatim fuisse suppeditatum, cum itineris (quod per aquam ratibus, per terram curru peragebant) fidelissimo duce, qui eos ad alios principes, quos diligenter commendati petebant, adduceret. Nam post multorum itinera dierum, oppida atque urbes aiebat reperisse se, ac non pessime institutas magna populorum frequentia respublicas.

Nempe sub aequatoris linea tum hinc atque inde ab utroque latere,

quantum fere spatii solis orbita complectitur, vastas obiacere solitudines perpetuo
 fervore torridas. Squalor undique et tristis rerum facies, horrida atque inculta
 omnia feris habitata, serpentibusque aut denique hominibus neque minus efferis
 quam sint beluae neque minus noxiis. Ceterum ubi longius evectus sis, paulatim
 omnia mansuescere. Caelum minus asperum, solum virore blandum, mitiora
 animantium ingenia; tandem aperiri populos, urbes, oppida; in his, assidua
 non inter se modo ac finitimos sed procul etiam dissitas gentes terra marique
 commercia.

Inde sibi natam facultatem multas ultro citroque terras invisendi, quod nulla
 navis ad iter quodlibet instruebatur, in quam non ille comitesque eius libentissime
 admittebantur. Naves, quas primis regionibus conspexerunt, carina plana fuisse
 narrabat; vela consutis papyris aut viminibus intendebantur, alibi coriacea; post
 vero acuminatas carinas, canabea vela reppererunt, omnia denique nostris similia.

Nautae maris ac caeli non imperiti, sed miram se narrabat inisse gratiam,
 tradito magnetis usu, cuius antea penitus erant ignari. Ideoque timide pelago
 consuevisse sese, neque alias temere quam aestate credere. Nunc vero eius fiducia
 lapidis contemnunt hiemem, securi magis quam tuti, ut periculum sit ne, quae
 res magno eis bono futura putabatur, eadem per imprudentiam magnorum causa
 malorum fiat.

Quid quoque in loco se vidisse narravit, et longum fuerit explicare, neque
 huius est operis institutum, et alio fortasse loco dicetur a nobis, praesertim
 quicquid ex usu fuerit non ignorari, qualia sunt, in primis, ea quae apud populos
 usquam civiliter conviventes animadvertit recte prudenterque provisum. His enim
 de rebus et nos avidissime rogabamus, et ille libentissime disserebat, omnia
 interim inquisitione monstrorum, quibus nihil est minus novum. Nam Scyllas
 et Celaenos rapaces, et Laestrygonas populivoros, atque eiusmodi immania
 portenta, nusquam fere non invenias; at sane ac sapienter institutos cives haud
 reperias ubilibet.

Ceterum ut multa apud novos illos populos annotavit perperam consulta,
 sic haud pauca recensuit, unde possint exempla sumi corrigendis harum urbium,
 nationum, gentium, ac regnorum erroribus idonea, alio, ut dixi, loco a me
 commemoranda; nunc ea tantum referre animus est, quae de moribus atque
 institutis narrabat Utopiensium, praemisso tamen eo sermone, quo velut tractu
 quodam ad eius mentionem reipublicae deventum est.

Nam quum Raphael prudentissime recensisset alia hic alia illic errata, utrobique certe plurima, tum quae apud nos quaeve item sunt apud illos cauta sapientius, quum uniuscuiusque populi mores atque instituta sic teneret, tamquam in quemcumque locum divertisset, totam ibi vitam vixisse videretur,
5 admiratus hominem Petrus,

Miror profecto mi Raphael, inquit, cur te regi cuiquam non adiungas, quorum neminem esse satis scio, cui tu non sis futurus vehementer gratus, utpote quem hac doctrina, atque hac locorum hominumque peritia non oblectare solum, sed exemplis quoque instruere atque adiuvere consilio sis idoneus; simul hoc pacto
10 et tuis rebus egregie consulueris, et tuorum omnium commodis magno esse adiumento possis.

Quod ad meos attinet, inquit ille, non valde commoveor, nempe in quos mediocriter opinor me officii mei partes implevisse. Nam quibus rebus alii non nisi senes et aegri cedunt — immo tum quoque aegre cedunt quum amplius
15 retinere non possunt — eas res ego non sanus modo ac vegetus sed iuvenis quoque cognatis amicisque dispartivi, quos debere puto hac mea esse benignitate contentos, neque id exigere atque expectare praeterea, ut memet eorum causa regibus in servitium dedam.

Bona verba, inquit Petrus; mihi visum est non ut servias regibus, sed ut
20 inservias.

Hoc est, inquit ille, una syllaba plus quam servias.

At ego sic censeo, inquit Petrus, quoquo tu nomine rem appelles, eam tamen ipsam esse viam, qua non aliis modo et privatim et publice possis conducere, sed tuam quoque ipsius condicionem reddere feliciorum.

Feliciorum me, inquit Raphael, ea via facerem, a qua abhorret animus?

Atqui nunc sic vivo ut volo, quod ego certe suspicor paucissimis purpuratorum contingere. Quin satis est eorum qui potentum amicitias ambiunt, ne magnam putes iacturam fieri, si me atque uno aut altero mei similibus sint carituri.

Tum ego, Perspicuum est, inquam, te mi Raphael neque opum esse neque
30 potentiae cupidum, atque ego profecto huius tuae mentis hominem non minus veneror ac suspicio quam eorum quemvis qui maxime rerum sunt potentes. Ceterum videberis plane rem te atque istoc animo tuo tam generoso, tam vere philosopho dignam facturum, si te ita compares, ut — vel cum aliquo privatim incommodo — ingenium tuum atque industriam publicis rebus accommodes,
35 quod numquam tanto cum fructu queas, quanto si a consiliis fueris magno alicui principi, eique (quod te facturum certo scio) recta atque

honestam persuaseris. Nempe a principe bonorum malorumque omnium torrens in totum populum, velut a perenni quodam fonte promanat. In te vero tam absoluta doctrina est ut vel citra magnum rerum usum, porro tanta rerum peritia ut sine ulla doctrina, egregium consiliarium cuiusvis regum sis praestaturus.

Bis erras, inquit ille, mi More, primum in me, deinde in re ipsa. Nam neque mihi ea est facultas, quam tu tribuis, et si maxime esset, tamen quum otio meo negotium facerem, publicam rem nihil promoveam. Primum enim principes ipsi plerique omnes militaribus studiis (quorum ego neque peritiam habeo, neque desidero) libentius occupantur, quam bonis pacis artibus, maiusque multo studium est, quibus modis per fas ac nefas nova sibi regna pariant, quam uti parta bene administrant.

Praeterea quicumque regibus a consilio sunt, eorum nemo est qui non aut vere tantum sapit, ut non egeat, aut tantum sibi sapere videtur, ut non libeat alterius probare consilium; nisi quod absurdissimis quibusque dictis assentiuntur et supparasitantur eorum quos, ut maxime apud principem gratiae, student assentatione demereri sibi. Et certe sic est natura comparatum, ut sua cuique inventa blandiantur. Sic et corvo suus arridet pullus, et suus simiae catulus placet.

Quod si quis in illo coetu vel alienis invidentium vel praeferentium sua aliquid afferat, quod aut aliis temporibus factum legit, aut aliis fieri locis vidit, ibi qui audiunt perinde agunt ac si tota sapientiae suae periclitaretur opinio, et post illa pro stultis plane sint habendi, nisi aliquid sufficiant invenire quod in aliorum inventis vertant vitio. Si cetera destituant, tum huc confugiunt: Haec nostris, inquit, placere maioribus, quorum prudentiam utinam nos aequaremus, itaque hoc dicto, veluti egregie perorata re, considunt. Tamquam magnum sit periculum, si quis ulla in re deprehendatur maioribus suis sapientior. A quibus tamen, ut quicquid optime consultum est, ita aequissimo animo valere sinimus! At si qua de re potuit consuli prudentius, eam protinus ansam cupide arreptam mordicus retinemus. Itaque in haec superba, absurda, ac morosa iudicia, quum saepe alibi, tum semel in Anglia quoque incidi.

Obsecro, inquam, fuisti apud nos?

Fui, inquit, atque aliquot menses ibi sum versatus, non multo post eam cladem qua Anglorum occidentalium

civile adversus regem bellum miseranda ipsorum strage compressum est. Interea multum debui reverendissimo patri Ioanni Mortono Cantuariensi Archiepiscopo et Cardinali ac tum quoque Angliae Cancellario, viro, mi Petre (nam Moro cognita sum narraturus), non auctoritate magis quam prudentia ac virtute
 5 venerabili. Etenim statura ei mediocris erat, nec aetati quamquam serae cedens; vultus quem reverere, non horreas; in congressu non difficilis, serius tamen et gravis; libido erat asperius interdum compellendo supplicantes experiri, sed sine noxa, quid ingenii, quam animi praesentiam quisque prae se ferret, qua velut cognata sibi virtute — modo abesset impudentia — delectabatur, et ut idoneam ad
 10 res gerendas amplectebatur; sermo politus et efficax, iuris magna peritia, ingenium incomparabile, memoria ad prodigium usque excellens. Haec enim natura egregia discendo atque exercendo provexit. Huius consiliis rex plurimum fidere, multum Republica niti (quum ego aderam) videbatur, quippe qui ab prima fere iuventa protinus a schola coniectus in aulam, maximis in negotiis per omnem versatus
 15 aetatem, ac variis fortunae aestibus assidue iactatus, prudentiam rerum (quae sic recepta non facile elabitur) multis magnisque cum periculis didicerat.

De legibus parum aequis

Forte fortuna quum die quodam in eius mensa essem, laicus quidam legum vestratium peritus aderat. Is nescio unde nactus occasionem, coepit accurate laudare rigidam illam iustitiam quae tum illic exercebatur in fures, quos passim
 20 narrabat nonnumquam suspendi viginti in una cruce; atque eo vehementius dicebat se mirari, quum tam pauci elaborerentur supplicio, quo malo fato fieret, uti tam multi tamen ubique grassarentur. Tum ego (ausus enim sum libere apud Cardinalem loqui), Nihil mireris, inquam, nam haec punitio furum et supra iustum est, et non ex usu publico. Est enim ad vindicanda furta nimis atrox,
 25 nec tamen ad refrenanda sufficiens. Quippe neque furtum simplex tam ingens facinus est, ut capite debeat plecti, neque ulla poena est tanta, ut ab latrociniiis cohibeat eos, qui nullam aliam artem quaerendi victus habent. Itaque hac in re non vos modo, sed bona pars huius orbis imitari videtur malos praeceptores, qui discipulos verberant libentius quam docent. Decernuntur enim furanti gravia
 30 atque horrenda supplicia, quum potius multo fuerit providendum uti aliquis esset proventus vitae, ne cuiquam tam dira sit furandi primum dehinc pereundi necessitas.

*Qua ratione fieri possit,
 ne tam multi sint fures*

Est, inquit ille, satis hoc provisum: sunt artes mechanicae, est agricolatio; ex his tueri vitam liceat, ni sponte mali esse mallent.

At non sic evades, inquam. Nam primum omittamus eos, qui saepe vel ab externis bellis vel civilibus mutili redeunt domum, ut nuper apud vos e Cornubiensi proelio, et non ita pridem e Gallico, qui vel Reipublicae impendunt membra vel regi, quos neque pristinas artes exercere debilitas patitur, neque aetas novam discere; hos, inquam, omittamus, quando bella per intermissas vices 5 commeant. Ea contemplemur, quae nullo die non accidunt.

Tantus est ergo nobilium numerus, qui non ipsi modo degant otiose tamquam fuci laboribus aliorum, quos, puta suorum praediorum colonos, augendis redditibus ad vivum usque radunt. Nam eam solam frugalitatem novere, homines alioquin ad mendicitatem usque prodigi; verum immensam quoque otiosorum stipiatorum 10 turbam circumferunt, qui nullam umquam quaerendi victus artem didicere. Hi, simul atque erus obierit aut ipsi aegrotaverint, eiciuntur ilico. Nam et otiosos libentius quam aegrotos alunt, et saepe morientis heres non protinus alendae sufficit paternae familiae.

Interim illi esuriunt strenue, nisi strenue latrocinentur. Nam quid faciant? 15 Siquidem ubi errando paululum vestes ac valetudinem attrivere, morbo iam squalidos atque obsitos pannis, neque generosi dignantur accipere neque audent rustici; non ignari eum qui molliter educatus in otio ac deliciis solitus sit, accinctus acinace ac caetra, totam viciniam vultu nebulonico despiceret et contemnere omnes prae se, haudquaquam idoneum fore qui, cum ligone ac marra, 20 maligna mercede ac victu parco, fideliter inserviat pauperi.

Ad haec ille: Atqui nobis, inquit, hoc hominum genus in primis fovendum est. In his enim, utpote hominibus animi magis excelsi ac generosioris quam sunt opifices aut agricolae, consistunt vires ac robur exercitus, si quando sit 25 configendum bello.

Profecto, inquam ego, eadem opera dicas licet, belli gratia fovendos esse fures, quibus haud dubie numquam carebitis, dum habebitis hos. Quin neque latrones sunt instrenui milites neque milites ignavissimi latronum, adeo inter has artes belle convenit. At hoc vitium tam frequens est vobis non proprium. Est enim omnium fere gentium commune. 30

Nam Gallias infestat alia praeterea pestis pestilentior: tota patria stipendiariis, in pace quoque (si illa pax est) oppleta atque obsessa militibus, eadem persuasione inductis, qua vos otiosos hic ministros alendos esse censuistis.

*Quam perniciem
afferant perpetua
militum praesidia*

Nempe quod Morosophis visum est, in eo sitam esse publicam salutem, si in promptu semper adsit validum firmumque praesidium, maxime veteranorum. Neque enim confidunt inexercitatis quicquam, ut vel ideo quaerendum eis bellum sit, ne imperitos habeat milites; et homines iugulandi gratis, ne (ut habet
5 facete Sallustius) manus aut animus incipiat per otium torpescere. At quam sit perniciosum huiusmodi beluas alere, et Gallia suo malo didicit, et Romanorum, Carthaginensium, ac Syrorum, tum multarum gentium exempla declarant, quorum omnium non imperium modo sed agros quoque atque adeo urbes ipsas parati ipsorum exercitus aliis atque aliis occasionibus everterunt.

10 Quam vero non magnopere necessarium vel hinc elucescit, quod ne Galli quidem milites, armis ab unguiculis exercitatissimi, cum evocatis comparati vestris, admodum saepe gloriantur superiores sese discessisse, ut ne quid dicam amplius, ne praesentibus videar ablandiri vobis. Sed nec vestri illi vel opifices urbici vel rudes atque agrestes agricolae otiosos generosorum stipatores creduntur
15 valde pertimescere — nisi aut hi, quibus ad vires atque audaciam corpus contigit ineptius, aut quorum animi vis inopia rei familiaris infringitur — adeo periculum nullum est ne, quorum valida et robusta corpora (neque enim nisi selectos dignantur generosi corrumpere) nunc vel elanguescunt otio vel negotiis prope muliebribus emolliuntur, eidem, bonis artibus instructi ad vitam et virilibus
20 exercitati laboribus, effeminentur. Certe utcumque sese haec habet res, illud mihi nequaquam videtur publicae rei conducere, in eventum belli (quod numquam habetis nisi quum vultis) infinitam eius generis turbam alere, quod infestat pacem, cuius tanto maior haberi ratio quam belli debeat. Neque haec tamen sola est furandi necessitas. Est alia magis, quantum credo, peculiaris vobis.

25 Quaenam est ea? inquit Cardinalis.

Oves, inquam, vestrae, quae tam mites esse, tamque exiguo solent ali, nunc (uti fertur) tam edaces atque indomitae esse coeperunt, ut homines devorent ipsos, agros domos oppida vastent ac depopulentur. Nempe quibuscumque regni partibus nascitur lana tenuior, atque ideo pretiosior, ibi nobiles et generosi, atque
30 adeo Abbates aliquot sancti viri, non his contenti redditibus, fructibusque annuis, qui maioribus suis solebant ex praediis crescere, nec habentes satis, quod otiose ac laute viventes, nihil in publicum prosint, nisi etiam obsint, arvo nihil reliquunt, omnia claudunt pascuis, demoliuntur domos, diruunt oppida, templo dumtaxat stabulandis ovibus relicto, et

tamquam parum soli perderent apud vos ferarum saltus ac vivaria, illi boni viri habitationes omnes et quicquid usquam est culti vertunt in solitudinem.

Ergo, ut unus helluo inexplebilis ac dira pestis patriae, continuatis agris, aliquot milia iugerum uno circumdet saepto, eiciuntur coloni. Quidam suis etiam aut circumscripti fraude aut vi oppressi exuuntur, aut fatigati iniuriis adiguntur ad venditionem. Itaque quoquo pacto emigrant miseri viri, mulieres, mariti, uxores, orbi, viduae, parentes cum parvis liberis, et numerosa magis quam divite familia (ut multis opus habet manibus res rustica), emigrant, inquam, e notis atque assuetis laribus, nec inveniunt quo se recipient, supellectilem omnem, haud magno vendibilem etiam si manere possit emptorem, quum extrudi necesse est minimo venundant.

Id quum brevi errando insumpserint, quid restat aliud denique, quam uti furentur, et pendeant iuste scilicet, aut vagentur atque mendicent? Quamquam tum quoque velut erroneos coniciuntur in carcerem, quod otiosi obambulent, quorum operam nemo est qui conducatur, quum illi cupidissime offerant. Nam rusticae rei, cui assueverunt, nihil est quod agatur, ubi nihil seritur. Siquidem unus opilio atque bubulcus sufficit ei terrae depascendae pecoribus, in cuius cultum ut sementi faciendae sufficeret, multae poscebantur manus.

Atque hac ratione fit ut multis in locis annona multo sit carior. Quin lanarum quoque adeo increvit pretium, ut a tenuioribus, qui pannos inde solent apud vos conficere, prorsus emi non possint, atque ea ratione plures ab opere ablegantur in otium. Nam post aucta pascua infinitam ovium vim absumpsit tabes, velut eorum cupiditatem ulciscente Deo, immissa in oves lue quam in ipsorum capita contortam esse fuerat iustus. Quod si maxime increscat ovium numerus, pretio nihil decrescit tamen, quod earum, si monopolium appellari non potest, quod non unus vendit, certe oligopolium est. Reciderunt enim fere in manus paucorum, eorundemque divitum, quos nulla necessitas urget ante vendendi quam libet, nec ante libet quam liceat quanti libet.

Iam cetera quoque pecorum genera, ut aequae cara sint, eadem ratio est, atque hoc etiam amplius, quod dirutis villis, atque imminuta re rustica, non sint qui feturam curent. Neque enim

divites illi, ut ovium, sic etiam armentorum fetus educant, sed aliunde macra
 empta vili, posteaquam suis pascuis pinguerint, magno revendunt. Ideoque, sicuti
 reor, nondum sentitur totum huius rei incommodum. Nempe adhuc his modo
 locis reddunt cara ubi vendunt. Ceterum, ubi aliquamdiu celerius extulerint
 5 illinc quam nasci possint, tum demum ibi quoque paulatim decrescente copia
 ubi coemuntur, necesse est hic insigni laboretur inopia. Ita qua re vel maxime
 felix haec vestra videbatur insula, iam ipsam paucorum improba cupiditas vertit
 in perniciem. Nam haec annonae caritas in causa est cur quisque quam possit
 plurimos e familia dimittat: quo, quaeso, nisi mendicatum? aut quod generosis
 10 animis persuadeas facilius, latrocinatum?

Quid quod ad miseram hanc egestatem atque inopiam adiungitur importuna
 luxuries? Nam et ministris nobilium, et opificibus, et ipsis propemodum rusticis,
 et omnibus denique ordinibus, multum est insolentis apparatus in vestibus,
 nimius in victu luxus. Iam ganea, lustra, lupanar, et aliud lupanar tabernae,
 15 vinariae, cervisariae, postremo tot improbi ludi, alea, charta, fritillus, pila,
 sphaera, discus, annon haec celeriter exhausta pecunia recta suos mystas mittunt
 aliquo latrocinatum? Has perniciosas pestes eicite; statuite, ut villas atque oppida
 rustica aut hi restituant qui diruere, aut ea cedant reposituris atque aedificare
 volentibus. Refrenate coemptiones istas divitum, ac velut monopolii exercendi
 20 licentiam. Pauciores alantur otio, reddatur agricolatio, lanificium instauretur, ut
 sit honestum negotium, quo se utiliter exerceat otiosa ista turba, vel quos hactenus
 inopia fures fecit, vel qui nunc erroneos aut otiosi sunt ministri, fures nimirum
 utrique futuri.

Certe nisi his malis medemini, frustra iactetis exercitam in vindicanda furta
 25 iustitiam, nempe speciosam magis quam aut iustam aut utilem. Siquidem quum
 pessime sinitis educari, et mores paulatim ab teneris annis corrumpi, puniendos
 videlicet, tum demum quum ea flagitia viri designent, quorum spem de se
 perpetuam a pueritia usquam praebuerant, quid aliud, quaeso, quam facitis fures,
 et eidem plectitis?

Iam me haec loquente iuris ille consultus interim se ad dicendum composuerat, ac statuerat secum modo illo sollemni disputantium uti, qui diligentius repetunt quam respondent, adeo bonam partem laudis ponunt in memoria.

Belle, inquit, dixisti profecto, quum sis videlicet hospes, qui magis audire his 5
de rebus aliquid potueris, quam exacte quicquam cognoscere, id quod ego paucis
efficiam perspicuum. Nam primum, ordine recensebo quae tu dixisti; deinde
ostendam quibus in rebus imposuit tibi nostrarum rerum ignoratio; postremo
rationes tuas omnes diluam atque dissolvam. Igitur, ut a primo quod sum
pollicitus exordiar, quattuor mihi visus es --- 10

Tace! inquit Cardinalis, nam haud responsurus paucis videris, qui sic incipias.
Quamobrem levabimus in praesenti te hac respondendi molestia, servaturi
tamen integrum id munus tibi in proximum congressum vestrum, quem (nisi
quid impediatur aut te aut Raphaellem hunc) crastinus dies velim referat. Sed 15
interim abs te, mi Raphael, perquam libenter audierim, quare tu furtum putes
ultimo supplicio non puniendum, quamve aliam poenam ipse statuas, quae magis
conducat in publicum; nam tolerandum ne tu quidem sentis. At si nunc, per
mortem quoque tamen in furtum ruitur proposita semel vitae securitate, quae vis,
quis metus posset abstertere maleficos, qui, mitigatione supplicii velut praemio
quodam, ad maleficium se invitatos interpretarentur? 20

Omnino mihi videtur, inquam, pater benignissime, homini vitam eripi
propter ereptam pecuniam prorsus iniquum esse. Siquidem cum humana vita ne
omnibus quidem fortunae possessionibus paria fieri posse arbitror. Quod si laesam
iustitiam, si leges violatas, hac rependi poena dicant, haud pecuniam; quidni
merito summum illud ius, summa vocetur iniuria? Nam neque legum probanda 25
sunt tam Manliana imperia, ut, sicubi in levissimis parum obtemperetur, ilico
stringant gladium; neque tam Stoica scita, ut omnia peccata adeo existiment paria,
uti nihil iudicent interesse, occidatne aliquis hominem, an nummum ei surripiat;
inter quae (si quicquam aequitas valet) nihil omnino simile aut affine.

Deus vetuit occidi quemquam, et nos tam facile occidimus ob ademptam 30
pecuniolam? Quod si quis interpretetur, illo Dei iussu interdictam necis
potestatem, nisi quatenus humana lex declaret occidendum, quid obstat

*Expressit morem ei
Cardinali familiarem
interpellandi si quis
loquacius ageret*

*Manliana imperia ex
Livio*

quominus homines eodem modo constituent inter se, quatenus stuprum
admittendum sit, adulterandum, peierandum? Siquidem, quum Deus non
alienae modo, verum etiam suae cuique mortis ius ademerit, si hominum inter
se consensus de mutua caede, certis placitis consentientium, adeo debet valere,
5 ut illius praecepti vinculis eximat suos satellites, qui, sine ullo exemplo Dei, eos
interemerint quos humana sanctio iussit occidi; annon hoc pacto praeceptum
illud Dei tantum iuris est habiturum, quantum humana iura permiserint? Ac fiet
nimirum ut ad eundem modum omnibus in rebus statuant homines, quatenus
divina mandata conveniat observari.

10 Denique lex Mosaica, quamquam inclemens et aspera, nempe in servos
et quidem obstinatos lata, tamen pecunia furtum, haud morte mulctavit. Ne
putemus Deum in nova lege clementiae (qua pater imperat filiis) maiorem
indulxisse nobis invicem saevienti licentiam.

Haec sunt cur non licere putem. Quam vero sit absurdum atque etiam
15 perniciosum reipublicae furem atque homicidam ex aequo puniri, nemo
est, opinor, qui nesciat. Nempe quum latro conspiciat non minus imminere
discriminis, dumtaxat furti damnato, quam si praeterea convincatur homicidii, hac
una cogitatione impellitur in caedem eius quem alioqui fuerat tantum spoliaturus.
Quippe praeterquam quod deprehenso nihil sit plus periculi, est etiam in caede
20 securitas maior, et maior celandi spes, sublato facinoris indice. Itaque dum fures
nimis atrociter studemus perterrefacere, in bonorum incitamus perniciem.

Iam quod quaeri solet, Quae punitio possit esse commodior? hoc meo
iudicio haud paulo facilius est repertu quam, Quae possit esse deterior? Cur
enim dubitemus eam viam utilem esse castigandis sceleribus quam scimus olim
25 tam diu placuisse Romanis administrandae reipublicae peritissimis? Nempe hi
magnorum facinorum convictos in lapidicinas atque fodienda metalla damnabant,
perpetuis asservandos vinculis. Quamquam ego quod ad hanc rem attinet, nullius
institutum gentis magis probo quam id quod interea, dum peregrinabar in Perside,
observatum apud vulgo dictos Polyleritas annotavi, populum neque exiguum
30 neque imprudenter institutum, et, nisi quod tributum quotannis Persarum pendit
regi, cetera liberum ac suis permissum legibus. Ceterum, quoniam longe ab mari,
montibus fere circumdati, et suae terrae nulla in re maligne contenti fructibus,
neque adeunt alios saepe

neque adeuntur. Tamen ex vetusto more gentis neque fines prorogare student, et quos habent, ab omni facile iniuria et montes tumentur et pensio quam rerum potienti persolvunt; immunes prorsus ab militia, haud perinde splendide atque commode, felicesque magis quam nobiles aut clari degunt, quippe ne nomine quidem opinor praeterquam conterminis admodum satis noti.

5

Ergo apud hos furti qui peraguntur, quod sustulere, domino reddunt, non, quod alibi fieri solet, principi, utpote cui tantum iuris esse censent in rem furtivam quantum ipsi furi. Sin res perierit, pretio ex bonis furum confecto ac persoluto, tum, reliquo uxoribus eorum atque liberis integro, ipsi damnantur in opera, ac nisi atrociter commissum furtum est, neque clauduntur ergastulo neque gestant compedes, sed liberi ac soluti in publicis occupantur operibus. Detrectantes ac languidius gerentes sese non tam vinculis coercent quam excitant verberibus; strenuam navantes operam absunt a contumeliis, noctu tantum, nominatim censi, cubiculis includuntur. Praeter assiduum laborem nihil incommodi est in vita. Aluntur enim haud duriter qui publicae rei serviunt e publico, alibi aliter. Siquidem alicubi quod impenditur in eos ex eleemosyna colligitur, atque ea via, quamquam incerta, tamen ut est ille populus misericors, nulla reperitur uberior. Alibi reditus quidam publici ad id destinantur. Est ubi certum in eos usus tributum viritim conferunt. Quin aliquot in locis nullum publicum opus faciunt, sed, ut privatus quisque eget mercenariis, ita illorum cuiuspian in eum diem operam stata mercede conducit apud forum, paulo minoris quam quanti liberam fuerat conducturus; praeterea, fas est servilem ignaviam flagris corripere. Sic fit uti numquam opere careant, et praeter victum, aliquid quoque die ab singulis publico inferatur aerario.

10

15

20

Uno quodam colore vestiuntur et omnes et soli; capillo non abrasso verum paulo supra auriculas attonso, e quarum altera paululum praescinditur. Cibum cuique ab amicis dari, potumque ac sui coloris vestem, licet; pecuniam datam esse danti pariter atque accipienti, capitale; neque minus periculosum etiam homini libero quacumque de causa nummum a damnato recepisse, et servos item (sic enim damnatos vocant) arma contingere. Suos quaeque regio propria distinguit nota, quam abiecisse capitale est, ut vel extra suos conspici fines vel cum alterius regionis servo quicquam esse collocutum.

25

30

Annotandum nobis qui secus facimus

At idem bodie famuli nobilium pulchrum sibi ducunt

At neque tutior fugae meditatio quam ipsa est fuga. Quin conscium talis fuisse consilii in servo nex est, in libero servitus. Contra indici praemia decreta sunt: libero pecunia, servo libertas. Utrique vero venia atque impunitas conscientiae, ne quando persequi malum consilium quam paenitere sit tutius.

5 Huius rei haec lex atque hic ordo est quem dixi, qui quantum habeat humanitatis et commodi, facile patet, quando sic irascitur, ut vitia perimat servatis hominibus, atque ita tractatis, ut bonos esse necesse sit. Et quantum ante damni dederunt, tantum reliqua vita resarciant.

10 Porro ne ad pristinos relabantur mores adeo nullus est metus, ut viatores quoque, quibus iter aliquo institutum est, non aliis viae ducibus sese tutiores arbitrentur quam servis illis, ad quamque regionem subinde commutatis. Nempe ad perpetrandum latrocinium nihil habent usquam non importunum: manus inermes, pecunia tantum sceleris index, deprehenso parata vindicta. Neque spes 15 ulla prorsus fugiendi quoquam. Quo enim pacto falleret ac tegeter fugam homo nulla vestium parte populo similis, nisi abeat nudus? Quin sic quoque fugientem proderet auricula! At ne inito saltem consilio coniurent in rempublicam, id demum scilicet periculum est? Quasi in tantam venire spem ulla possit vicinia, non tentatis ac sollicitatis ante multarum regionum servitiis? Quae tantum absunt a facultate conspirandi, ut ne convenire quidem et colloqui aut salutare se mutuo 20 liceat, ut credantur interim id consilium intrepide credituri suis, quod reticentibus periculosum, prodentibus maximo esse bono sciant. Quum contra nemo sit prorsus exspes, oboediendo ac perferendo bonamque de se praebendo spem emendatoris in posterum vitae, posse his modis fieri ut libertatem aliquando recuperet, quippe nullo non anno restitutis aliquot, commendatione patientiae.

25 Haec quum dixissem, atque adiecissem nihil mihi videri causae, quare non hic modus haberi vel in Anglia possit multo maiore cum fructu quam illa iustitia quam iuris ille peritus tantopere laudaverat; sub haec, ille nempe iureconsultus Numquam, inquit, istud sic stabiliri queat in Anglia, ut non in summum discrimen adducat rempublicam, et simul haec dicens, commovit caput, 30 ac distorsit labrum, atque ita conticuit. Et omnes qui aderant, pedibus in eius ibant sententiam.

Tum Cardinalis, Non est, inquit, proclive divinare, commodene an secus res cessura sit, nullo prorsus facto

periculo, verum si, pronuntiata mortis sententia, differri executionem iubeat princeps, atque hunc experiatur morem, cohibitis asyloꝝ privilegiis; tum vero, si res comprobetur eventu esse utilis, rectum fuerit eam stabiliri. Alioqui tunc quoque afficere supplicio eos qui sunt ante damnati, neque minus e republica fuerit neque magis iniustum, quam si nunc idem fieret; nec ullum interea nasci ex ea re potest periculum. Quin mihi certe videntur erronee quoque ad eundem posse modum non pessime tractari, in quos hactenus tam multis editis legibus, nihil promovimus tamen.

Haec ubi dixit Cardinalis, quae me narrante contempserant omnes, eadem nemo non certatim laudibus est prosecutus, maxime tamen illud de erroneis, quoniam hoc ab ipso adiectum est.

Nescio an quae sunt secuta silere praestiterit. Erant enim ridicula, sed narrabo tamen. Nam non erant mala, et aliquid ad hanc rem pertinebant. Astabat forte parasitus quidam, qui videri volebat imitari morionem, sed ita simulabat, ut propior vero esset, tam frigidis dictis captans risum ut ipse saepius quam dicta sua rideretur. Excidebant homini tamen interdum quaedam adeo non absurda, ut fidem adagio facerent, *crebro iactu iaci aliquando Venerem*.

Festivus dialogus fratris et morionis

Is ergo, dicente quodam e convivii iam meo sermone bene provisum esse furibus, atque a Cardinale etiam cautum de erroneis, restare nunc uti his praeterea consuleretur publicitus, quos ad egestatem morbus aut senectus impulisset atque ad labores unde vivi possit reddidisset impotes, Sine, inquit, me. Nam ego et hoc recte ut fiat videro. Etenim hoc genus hominum misere cupio aliquo e conspectu amoliri meo, ita me male vexarunt saepe, cum querulis illis opplorationibus flagitarent pecuniam, quas numquam tamen tam commode potuerunt occinere, ut nummum a me extorquerent! Quippe semper alterum evenit: ut aut non libeat dare, aut ne liceat quidem, quando nihil est quod detur. Itaque nunc coeperunt sapere. Nam ne perdant operam, ubi me praeterire vident, praetermittunt taciti, ita nihil a me sperant amplius, non hercule magis quam si essem sacerdos. Sed illos ego mendicos omnes, lata lege, distribui ac dispartiri iubeo in Benedictinorum coenobia, et fieri laicos ut vocant monachos; mulieres moniales esse impero.

Proverbium vulgo iactatum apud mendicos

Surrisit Cardinalis et approbat ioco, ceteri etiam serio. Ceterum Theologus quidam frater hoc dicto in sacerdotes ac monachos adeo est exhilaratus, ut iam ipse quoque coeperit ludere, homo alioqui prope ad torvitatem gravis.

At ne sic quidem, inquit, extricaberis a mendicis, nisi nobis quoque prospexeris fratribus.

Atqui, inquit Parasitus, hoc iam curatum est! Nam Cardinalis egregie prospexit vobis quum statueret de coercendis, atque opere exercendis erroneis.
5 Nam vos estis erronei maximi!

*Alludit ad illud
Horatianum, italo
perfusus aceto*

Hoc quoque dictum, quum coniectis in Cardinalem oculis eum viderent non abnuere, coeperunt omnes non illibenter arripere, excepto fratre. Nam is (neque equidem miror) tali perfusus aceto, sic indignatus est atque incanduit, ut nec a conviciis quidem potuerit temperare; hominem vocavit nebulonem detractorem
10 susurronem, et filium perditionis, minas interim terribiles citans e Scriptura Sacra.

Iam scurra serio scurrari coepit. Et erat plane in sua palaestra.

Noli, inquit, irasci, bone frater: scriptum est, *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*

*Ut servat decorum in
narratione*

Rursum frater (referam enim ipsius verba) Non irascor, inquit, furcifer, vel
15 saltem non pecco. Nam Psalmista dicit, *Irascimini et nolite peccare.*

*Apparet fratrem ob
imperitiam, zelus
abusum neutro genere,
sicut hoc scelus*

Admonitus deinde frater a Cardinale suaviter, ut suos affectus compesceret, Non, domine, inquit, ego loquor nisi ex bono zelo sicut debeo, Nam viri sancti habuerunt bonum zelum, unde dicitur, *Zelus domus tuae comedit me.* Et canitur in ecclesiis, *Irrisores Elisei, dum conscendit domum Dei, zelus calvi sentiunt,* sicut
20 fortasse sentiet iste derisor, scurra, ribaldus.

Facis, inquit Cardinalis, bono fortassis affectu, sed mihi videris facturus nescio an sanctius, certe sapientius, si te ita compares, ne cum homine stulto et ridiculo ridiculum tibi certamen instituas. . .

Non, domine, inquit, non facerem sapientius. Nam Salomon ipse
25 sapientissimus dicit, *Responde stulto secundum stultitiam eius,* sicut ego nunc facio, et demonstro ei foveam in quam cadet, nisi bene praecaveat. Nam si multi irrisores Elisei, qui erat tantum unus calvus, senserunt zelus calvi, quanto magis sentiet unus derisor multorum fratrum, in quibus sunt multi calvi? Et etiam habemus bullam Papalem, per quam omnes qui derident nos sunt excommunicati.

30 Cardinalis, ubi vidit nullum fieri finem, nutu ablegato parasito, ac aliam in rem commodum verso sermone, paulo post surgit e mensa, atque audiendis clientum negotiis dedit se, nosque dimisit.

En mi More, quam longo te sermone oneravi, quod tam diu facere plane puidisset me, nisi tu et cupide flagitasses, et sic videreris audire, tamquam nolles
35 quicquam eius confabulationis omitti, quae, quamquam aliquanto

perstrictius, narranda tamen mihi fuit omnino propter eorum iudicium, qui, quae me dicente spreverant, eadem rursus euestigio, non improbante Cardinale, etiam ipsi comprobarunt, usque adeo assentantes ei, ut parasiti quoque eius inventis, quae dominus per iocum non aspernabatur, ablandirentur et serio propemodum 5
admitterent. Ut hinc possis aestimare quanti me ac mea consilia aulici forent aestimaturi.

Profecto, mi Raphael, inquam, magna me affecisti voluptate, ita sunt abs te dicta prudenter simul et lepide omnia, praeterea visus mihi interim sum non solum in patria versari, verum etiam repuerascere quodammodo, iucunda recordatione Cardinalis illius, in cuius aula puer sum educatus. Cuius viri 10
memoriae quod tu tam impense faves, non credas, mi Raphael, quanto mihi sis effectus hoc nomine carior, quum esses alioqui carissimus! Ceterum non possum adhuc ullo pacto meam demutare sententiam, quin te plane putem, si animum inducas tuum uti ne ab aulis principum abhorreas, in publicum posse te tuis consiliis plurimum boni conferre. Qua re nihil magis incumbit tuo, hoc 15
est boni viri, officio. Siquidem quum tuus censeat Plato, Respublicas ita demum futuras esse felices, si aut regnent philosophi, aut reges philosophentur — quam procul aberit felicitas, si philosophi regibus nec dignentur saltem suum impertiri consilium?

Non sunt, inquit ille, tam ingrati, quin id libenter facerent; immo multi 20
libris editis iam fecerunt, si hi, qui rerum potiuntur, essent parati bene consultis parere. Sed bene haud dubie praevidebat Plato, nisi reges philosophentur ipsi, numquam futurum ut perversis opinionibus a pueris imbuti atque infecti penitus philosophantium comprobent consilia; quod ipse quoque experiebatur apud Dionysium. Annon me putas, si apud aliquem regem decreta sana proponerem 25
et perniciosam malorum semina conarer illi evellere, protinus aut eiciendum aut habendum ludibrio?

Age — finge me apud regem esse Gallorum, atque in eius considerare consilio, dum in secretissimo secessu praesidente rege ipso, in corona prudentissimorum 30
hominum, magnis agitur studiis, quibus artibus ac machinamentis Mediolanum retineat, ac fugitivam illam Neapolim ad se retrahat; postea vero evertat Venetos, ac totam Italiam subiciat sibi; deinde Flandros Brabantos, totam postremo Burgundiam suae faciat ditionis, atque alias praeterea gentes, quarum regnum iam olim animo invasit.

*Tecte Gallos debortatur
ab Italia paranda*

Helvetii conducticii

Hic, dum alius suadet feriendum cum Venetis foedus tantisper duraturum,
 dum ipsis fuerit commodum, cum illis communicandum consilium, quin
 deponendam quoque apud eosdem aliquam praedae partem, quam rebus ex
 sententia peractis repetat; dum alius consulit conducendos Germanos, alius
 5 pecunia demulcendos Helvetios, alius adversum numen imperatoriae maiestatis,
 auro, velut anathemate, propitiandum; dum alii videtur cum Arragonum rege
 componendas esse res, et alieno Navariae regno, velut pacis auctoramento
 cedendum, alius interim censet Castelliae principem aliqua spe affinitatis
 irretiendum, atque aulicos nobiles aliquot in suam factionem certa pensione esse
 10 pertrahendos; dum maximus omnium nodus occurrit, quid statuendum interim
 de Anglia sit? ceterum de pace tractandum tamen, et constringenda firmissimis
 vinculis, semper infirma societas, amici vocentur, suspiciantur ut inimici;
 habendos igitur paratos, velut in statione Scotos, ad omnem intentos occasionem,
 si quid se commoveant Angli, protinus immittendos; ad haec fovendum exsulem
 15 nobilem aliquem occulte (namque id aperte ne fiat prohibent foedera), qui
 id regnum sibi deberi contendat, ut ea velut ansa contineat, suspectum sibi
 principem — hic, inquam, in tanto rerum molimine, tot egregiis viris ad bellum
 sua certatim consilia conferentibus, si ego homuncio surgam, ac verti iubeam
 vela, omittendam Italiam censeam et domi dicam esse manendum, unum Galliae
 20 regnum fere maius esse, quam ut commode possit ab uno administrari, ne sibi
 putet rex de aliis adiciendis esse cogitandum, tum si illis proponerem decreta
 Achoriorum populi, Utopiensium insulae ad Euronoton oppositi, qui, quum olim
 bellum gessissent ut regi suo aliud obtinerent regnum, quod affinitatis antiquae
 causa sibi contendeat hereditate deberi, consecuti tandem id, ubi viderunt
 25 nihilo sibi minus esse molestiae in retinendo, quam in quaerendo pertulerunt,
 verum assidua pullulare semina vel internae rebellionis vel externae incursionis; in
 deditos ita semper aut pro illis aut contra pugnandum, numquam dari facultatem
 dimittendi exercitus, compilari interim se, efferri foras pecuniam,

*Exemplum
annotandum*

alienae gloriolae suum impendi sanguinem, pacem nihilo tutiorem, domi corruptos bello mores, imbibitam latrocinandi libidinem, confirmatam caedibus audaciam, leges esse contemptui, quod rex in duorum curam regnorum distractus, minus in utrumvis animum posset intendere; quum viderent alioqui tantis malis nullum finem fore, inito tandem consilio, regi suo humanissime fecerunt optionem retinendi utrius regni vellet, nam utriusque non fore potestatem; se plures esse, quam qui a dimidiato possint rege gubernari, quum nemo sit libenter admissurus mulionem sibi cum alio commune; ita coactus est ille bonus princeps, novo regno cuiusdam ex amicis relicto (qui brevi etiam post eiectus est) antiquo esse contentus — praeterea, si ostenderem omnes hos conatus bellorum, quibus tot nationes eius causa tumultuarentur, quum thesauros eius exhausissent, ac destruxissent populum, aliqua tandem fortuna frustra cessuros tamen, proinde avitum regnum coleret, ornaret quantum posset, et faceret quam florentissimum, amet suos et ametur a suis, cum his una vivat, imperetque suaviter, atque alia regna valere sinat, quando id quod nunc ei contigisset, satis amplum superque esset; hanc orationem quibus auribus, mi More, putas excipiendam?

Profecto non valde pronis, inquam.

Pergamus ergo, inquit, si consiliariis cum rege quopiam tractantibus, et comminiscantibus quibus technis ei queant coacervare thesauros, dum unus intendendam consulit aestimationem monetae, quum ipsi sit eroganda pecunia, deiciendam rursus infra iustum, quum fuerit corroganda, uti et multum aeris parvo dissolvat, et pro parvo multum recipiat; dum alius suadet ut bellum simulet, atque eo praetextu coacta pecunia, quum visum erit, faciat pacem sanctis caerimoniis, quo plebeculae oculis fiat praestigium, miseratus videlicet humanum sanguinem princeps pius; dum alius ei suggerit in mentem antiquas quasdam, et tinea ad eas leges, longa desuetudine antiquatas, quas, quod nemo latas meminisset, omnes sint transgressi, earum ergo mulctas iubeat exigi, nullum uberiorem proventum esse, nullum magis honorificum, utpote qui iustitiae prae se personam ferat; dum ab alio admonetur, uti sub magnis mulctis multa prohibeat, maxime talia quae ne fiant, in rem sit populi, post pecunia cum illis dispenset quorum commodis obstat interdictum, sic et a populo gratiam iniri, et duplex afferri compendium, vel

dum hi mulctantur, quos quaestus cupiditas pellexit in casses, vel dum aliis vendit
 privilegia tanto pluris quanto scilicet fuerit melior princeps, utpote qui gravatim
 quicquam contra populi commodum privato cuiquam indulgeat, et ob id non nisi
 magno pretio; dum alius ei persuadet obstringendos sibi iudices, qui quavis in re
 5 pro regio iure disceptent, accersendos praeterea in palatium atque invitandos, uti
 coram se de suis rebus disserant, ita nullam causam eius tam aperte iniquam fore,
 in qua non aliquis eorum vel contradicendi studio, vel pudore dicendi eadem,
 vel quo gratiam ineant, apud eum aliquam reperiant rimam qua possit intendi
 calumnia, sic dum iudicibus diversa sentientibus, res per se clarissima disputatur,
 10 et veritas in quaestionem venit, ansam commodam regi dari, pro suo commodo
 ius interpretandi, ceteros aut pudore accessuros aut metu, sic intrepide fertur
 postea pro tribunali sententia, neque enim deesse praetextus potest pronuntianti
 pro principe, nempe cui satis est aut aequitatem a sua parte esse aut verba legis,
 aut contortum scripti sensum aut, quae legibus denique omnibus praeponderat,
 15 apud religiosos iudices principis indisputabilem praerogativam; dum omnes in
 Crassiano illo consentiunt atque conspirant, *Nullam auri vim satis esse principi,*
cui sit alendus exercitus; praeterea nihil iniuste regem facere, ut maxime etiam
 velit posse, quippe omnia omnium eius esse, ut homines etiam ipsos, tantum vero
 cuique esse proprium quantum regis benignitas ei non ademerit, quod ipsum ut
 20 quam minimum sit principis multum referre, ut cuius tutamentum in eo situm
 sit, ne populus divitiis ac libertate lasciviat quod hae res minus patienter ferant
 dura atque iniusta imperia, quum contra egestas atque inopia retundat animos ac
 patientes reddat, adimatque pressis generosos rebellandi spiritus— hic si ego rursus
 assurgens contendam haec consilia omnia regi et inhonesta esse, et pernicioosa,
 25 cuius non honor modo sed securitas quoque in populi magis opibus sita sit
 quam suis; quos si ostendam regem sibi deligere sua causa, non regis, videlicet uti
 eius labore ac studio ipsi commode vivant, tutique ab iniuriis; eoque magis ad
 principem eam pertinere curam, ut populo bene sit suo quam ut sibi, non aliter
 ac pastoris officium est, oves potius quam semet pascere, quatenus opilio est; nam
 30 quod populi egestatem censeant pacis praesidium esse, longissime aberrare eos ipsa
 res docet,

Crassi divitis dictum

nempe, ubi plus rixarum comperias, quam inter mendicos? quis intentius mutationi rerum studet, quam cui minime placet praesens vitae status? aut cui denique audacior impetus ad conturbanda omnia, spe alicunde lucrandi, quam cui iam nihil est quod possit perdere? quod si rex aliquis adeo aut contemptus esset aut invisus suis, ut aliter eos continere in officio non possit nisi contumeliis, 5 compilatione, et sectione grassetur, eosque redigat ad mendicitatem, praestiterit illi profecto regno abdicare, quam his retinere artibus, quibus quamquam imperii nomen retineat, certe amittit maiestatem, neque enim regiae dignitatis est, imperium in mendicos exercere, sed in opulentos potius atque felices; quod 10 ipsum sensit certe vir erecti ac sublimis animi Fabricius, quum responderet malle se imperare divitibus, quam divitem esse; et profecto unum aliquem voluptate ac deliciis fluere, gementibus undique ac lamentantibus aliis, hoc non est regni, sed carceris esse custodem; denique ut imperitissimus medicus est, qui morbum nescit nisi morbo curare, ita qui vitam civium non novit alia via corrigere, 15 quam adeptis vitae commodis, is se nescire fateatur imperare liberis; quin aut inertiam potius mutet suam aut superbiam, nam his fere vitiis accidit ut populus eum vel contemnat vel habeat odio; vivat innocuus de suo, sumptus ad reditus accommodet, refrenet maleficia, et recta institutione suorum praeveniat potius quam sinat increscere, quae deinde puniat; leges abrogatas consuetudine haud 20 temere revocet, praesertim quae diu desitae numquam desideratae sunt; neque umquam commisi nomine eiusmodi quicquam capiat, quale privatum quempiam iudex velut iniquum ac vafrum non pateretur accipere — hic si proponerem illis Macarensium legem, qui et ipsi non longe admodum absunt ab Utopia, quorum 25 rex quo primum die auspicatur imperium, magnis adhibitis sacrificiis iuriurando astringitur, numquam se uno tempore supra mille auri pondo in thesauris habiturum, aut argenti, quantum eius auri pretium aequet; hanc legem ferunt ab optimo quodam rege institutam, cui maiori curae fuit patriae commodum quam divitiae suae, velut obicem acervandae pecuniae tantae, quanta faceret inopiam eius in populo, nempe eum thesaurum videbat suffecturum, sive regi adversus rebelles, sive regno adversus hostium incursiones esset confligendum, ceterum 30 minorem esse quam ut animos faciat invadendi aliena, quae potissima condendae legis causa fuit;

Mira lex Macarensium

proxima, quod sic prospectum putavit ne desit pecunia quae in cotidiana civium commutatione versetur, et quum regi necesse est erogare quicquid thesauro supra legitimum accrevit modum, non quaesiturum censuit occasiones iniuriae; talis rex et malis erit formidini, et a bonis amabitur; haec ergo atque huiusmodi
 5 si ingererem apud homines in contrariam partem vehementer inclinatos, quam surdis essem narraturus fabulam?

Proverbium

Surdissimis inquam, haud dubie. Neque hercule miror, neque mihi videntur (ut vere dicam) huiusmodi sermones ingerendi, aut talia danda consilia, quae certus sis numquam admissum iri. Quid enim prodesse possit, aut quomodo in
 10 illorum pectus influere sermo tam insolens, quorum praecoccupavit animos atque insedit penitus diversa persuasio? Apud amiculos in familiari colloquio non insuavis est haec philosophia scholastica, ceterum in consiliis principum, ubi res magnae magna auctoritate aguntur, non est his rebus locus.

Hoc est, inquit ille, quod dicebam non esse apud principes locum
 15 philosophiae.

Philosophia scholastica

Immo, inquam, est; verum non huic scholasticae, quae quidvis putet ubivis convenire, sed est alia philosophia civilior, quae suam novit scaenam, eique sese accommodans, in ea fabula quae in manibus est, suas partes concinne et cum decoro tutatur. Hac utendum est tibi. Alioquin, dum agitur quaequam Plauti
 20 comoedia, nugantibus inter se vernulis, si tu in proscaenium prodeas habitu philosophico, et recenseas ex OCTAVIA locum in quo Seneca disputat cum Nerone, nonne praestiterit egisse mutam personam, quam aliena recitando talem fecisse tragicocomoediam? Corrueris enim perverterisque praesentem fabulam, dum diversa permisces, etiam si ea quae tu affers meliora fuerint. Quaecumque
 25 fabula in manu est, eam age quam potes optime, neque ideo totam perturbes, quod tibi in mentem venit alterius quae sit lepidior.

ὁμοίωσις mira

κωφὸν πρόσωπον

Sic est in republica, sic in consultationibus principum. Si radicitus evelli non possint opiniones pravae, nec receptis usu vitiis mederi queas, ex animi tui sententia, non ideo tamen deserenda respublica est et in tempestate navis
 30 destituenda est, quoniam ventos inhibere non possis. At neque insuetus et insolens sermo inculcandus, quem scias apud diversa persuasos pondus non habiturum, sed obliquo ductu conandum est atque annitendum tibi, uti pro tua virili omnia tractes commode, et quod in bonum nequis vertere, efficias saltem, ut sit quam minime

malum. Nam ut omnia bene sint, fieri non potest, nisi omnes boni sint, quod ad aliquot abhinc annos adhuc non exspecto.

Hac, inquit, arte nihil fieret aliud quam ne, dum aliorum furori mederi studeo, ipse cum illis insaniam. Nam si vera loqui volo, talia loquar necesse est. Ceterum falsa loqui, sitne philosophi, nescio; certe non est meum. Quamquam ille meus sermo ut fuerit fortasse ingratus illis atque molestus, ita non video cur videri debeat usque ad ineptias insolens. Quod si aut ea dicerem, quae fingit Plato in sua REPUBLICA aut ea quae faciunt Utopienses in sua, haec quamquam essent, (ut certe sunt), meliora, tamen aliena videri possint, quod hic singulorum privatae sunt possessiones, illic omnia sunt communia.

Utopiensium instituta

Mea vero oratio (nisi quod ad eos qui statuissent secum ruere diversa via praecipites, iucundus esse non potest qui revocet ac praemonstret pericula) alioquin quid habuit, quod non ubivis dici vel conveniat, vel oporteat? Equidem si omittenda sunt omnia tamquam insolentia atque absurda, quaecumque perversi mores hominum fecerunt ut videri possint aliena, dissimulemus oportet apud Christianos pleraque omnia, quae CHRISTUS docuit ac dissimulari usque adeo vetuit, ut ea quoque quae ipse in aures insusurrasset suis, palam in tectis iusserit praedicari. Quorum maxima pars ab istis moribus longe est alienior quam mea fuit oratio, nisi quod contionatores homines callidi, tuum illud consilium secuti puto, quando mores suos homines ad CHRISTI normam gravatim paterentur aptari, doctrinam eius velut regulam plumbeam accommodaverunt ad mores — ut aliquo saltem pacto coniungerentur, scilicet! Qua re nihil video quid profecerint, nisi ut securius liceat esse malos, atque ipse profecto tantundem proficiam in consiliis principum. Nam aut diversa sentiam — quod perinde fuerit ac si nihil sentiam — aut eadem, et ipsorum adiutor sim, ut inquit Mitio Terentianus, insaniae. Nam obliquus ille ductus tuus non video quid sibi velit, quo censes annitendum si non possint omnia reddi bona, tamen ut tractentur commode, fiantque quoad licet quam minime mala. Quippe non est ibi dissimulandi locus, nec licet conivere. Approbanda sunt aperte pessima consilia, et decretis pestilentissimis subscribendum est. Speculatoris vice fuerit ac paene proditoris etiam, qui improbe consulta maligne laudaverit. Porro nihil occurrit, in quo prodesse quicquam possis, in eos delatus

collegas, qui vel optimum virum facilius corruperint quam ipsi corrigantur, quorum perversa consuetudine vel depravaberis, vel ipse integer atque innocens alienae malitiae stultitiaeque praetexeris, tantum abest ut aliquid possit in melius obliquo illo ductu convertere.

5 Quamobrem pulcherrima similitudine declarat Plato, cur merito sapientes abstineant a capessenda republica. Quippe quum populum videant in plateas effusum assiduis imbribus perfundi, nec persuadere queant illis, ut se subducant pluviae tectaque subeant, gnari nihil profuturos sese, si exeant, quam ut una compluantur, semet intra tecta continent; habentes satis, quando alienae stultitiae
10 non possunt mederi, si ipsi saltem sint in tuto.

Quamquam profecto mi More (ut ea vere dicam, quae meus animus fert) mihi videtur ubicumque privatae sunt possessiones, ubi omnes omnia pecuniis metiuntur, ibi vix umquam posse fieri, ut cum republica aut iuste agatur aut prospere, nisi vel ibi sentias agi iuste ubi optima quaeque perveniunt ad pessimos, vel ibi feliciter ubi omnia dividuntur in paucissimos, nec illos habitos undecumque
15 commode, ceteris vero plane miseris.

Quamobrem quum apud animum meum reputo prudentissima atque sanctissima instituta Utopiensium, apud quos tam paucis legibus, tam commode res administrantur, ut et virtuti pretium sit, et tamen aequatis rebus omnia
20 abundant omnibus, tum ubi his eorum moribus ex adverso comparo tot nationes alias, semper ordinantes, nec ullam satis ordinatam umquam earum omnium, in quibus quod quisque nactus fuerit, suum vocat privatum, quorum tam multae in dies conditae leges non sufficiunt vel ut consequatur quisquam vel ut tueatur vel ut satis internoscat ab alieno, illud quod suum invicem quisque privatum nominat;
25 id quod facile indicant infinita illa tam assidue nascentia quam numquam finienda litigia—haec, inquam, dum apud me considero, aequior Platoni fio, minusque demiror, dedignatum illis leges ferre ulla, qui recusabant eas quibus ex aequo omnes omnia partirentur commoda.

Siquidem facile praevидit homo prudentissimus, unam atque unicam illam
30 esse viam ad salutem publicam, si rerum indicatur aequalitas, quae nescio an umquam possit observari, ubi sua sunt singulorum propria. Nam quum certis titulis quisque quantum potest ad se convertit, quantumque fuerit rerum copia, eam omnem pauci inter se partiti reliquis relinquunt inopiam, fereque accidit ut alteri sint alterorum sorte dignissimi,

quum illi sint rapaces, improbi atque inutiles, contra hi modesti viri ac simplices, et, cotidiana industria, in publicum quam in semet benigniores. Adeo mihi certe persuadeo, res aequabili ac iusta aliqua ratione distribui aut feliciter agi cum rebus mortalium, nisi sublata prorsus proprietate, non posse. Sed manente illa, mansuram semper apud multo maximam multoque optimam hominum partem egestatis et aerumnarum anxiam atque inevitabilem sarcinam. 5

Quam ut fateor levari aliquantulum posse, sic tolli plane contendo non posse. Nempe si statuatur ne quis supra certum agri modum possideat, et uti sit legitimus cuique census pecuniae, si fuerit legibus quibusdam cautum, ut neque sit princeps nimium potens, neque populus nimis insolens, tum magistratus ne ambientur, neu dentur venum, aut sumptus in illis fieri sit necesse (alioquin et occasio datur per fraudem ac rapinas sarcinae pecuniae, et fit necessitas eis muneribus praeficiendi divites, quae potius fuerant administranda prudentibus); talibus, inquam, legibus, quemadmodum aegra assiduis solent fomentis fulciri corpora deploratae valetudinis, ita haec quoque mala leniri queant, ac mitigari; ut sanentur vero, atque in bonum redeant habitum, nulla omnino spes est, dum sua cuique sunt propria. Quin dum unius partis curae studes, aliarum vulnus exasperaveris, ita mutuo nascitur ex alterius medela alterius morbus, quando nihil sic adici cuiquam potest, ut non idem adimatur alii. 15

At mihi, inquam, contra videtur: ibi numquam commode vivi posse, ubi omnia sint communia. Nam quo pacto suppetat copia rerum, unoquoque ab labore subducente se, utpote quem neque sui quaestus urget ratio, et alienae industriae fiducia reddit segnem. At quum et stimulentur inopia, neque quod quisquam fuerit nactus, id pro suo tueri ulla possit lege, annon necesse est perpetua caede ac seditione laboretur? Sublata praesertim auctoritate ac reverentia magistratuum, cui quis esse locus possit, apud homines tales, quos inter nullum discrimen est, ne comminisci quidem queo. 20 25

Non miror, inquit, sic videri tibi, quippe cui eius imago rei aut nulla succurrit aut falsa. Verum si in Utopia fuisses mecum, moresque eorum atque instituta vidisses praesens, ut ego feci, qui plus annis quinque ibi vixi, neque umquam voluissem inde discedere, nisi ut novum illum orbem proderem, tum plane faterere, populum recte institutum nusquam alibi te vidisse quam illic. 30

Atqui profecto, inquit Petrus Aegidius, aegre persuadeas mihi, melius institutum populum in novo illo quam in hoc noto nobis orbe reperiri, ut in quo neque deteriora ingenia, et vetustiores opinor esse quam in illo respublikas, in quibus plurima ad vitam commoda longus invenit usus, ut ne adiciam apud nos
5 casu reperta quaedam, quibus excogitandis nullum potuisset ingenium sufficere.

Quod ad vetustatem, inquit ille, rerum attinet publicarum, tum pronuntiare posses rectius, si historias illius orbis perlegisses, quibus si fides haberi debet, prius apud eos erant urbes, quam homines apud nos. Iam vero quicquid hactenus vel ingenium invenit, vel casus repperit, hoc utrobique potuit existisse. Ceterum ego
10 certe puto, ut illis praestemus ingenio, studio tamen atque industria longe a tergo relinquimur.

Nam (ut ipsorum habent annales) ante appulsum illuc nostrum de rebus nostris (quos illi vocant Ultra-aequinociales) nihil umquam quicquam audierant, nisi quod olim annis ab hinc ducentis supra mille, navis quaedam apud insulam
15 Utopiam naufragio periit, quam tempestas eo detulerat. Eiecti sunt in litus Romani quidam atque Aegyptii, qui postea numquam inde discessere. Hanc unam occasionem, vide quam commodam illis sua fecit industria! Nihil artis erat intra Romanum imperium, unde possit aliquis esse usus, quod non illi aut ab expositis hospitibus didicerint, aut acceptis quaerendi seminibus adinvenerint, tanto bono
20 fuit illis aliquos hinc semel illuc esse delatos. At si qua similis fortuna quempiam antehac illinc huc perpulerit, tam penitus hoc oblitteratum est quam istud quoque forsitan excidet posteris, me aliquando illic fuisse. Et ut illi uno statim congressu quicquid a nobis commode inventum est fecerunt suum, sic diu futurum puto, priusquam nos accipiamus quicquam quod apud illos melius quam nobis est
25 institutum. Quod unum maxime esse reor in causa, cur quum neque ingenio neque opibus inferiores simus eis, ipsorum tamen res quam nostra prudentius administretur, et felicius efflorescat.

Ergo mi Raphael, inquam, quaeso te atque obsecro, describe nobis insulam, nec velis esse brevis, sed explices ordine, agros, fluvios, urbes, homines, mores,
30 instituta, leges, ac denique omnia, quae nos putes velle cognoscere. Putabis autem velle quicquid adhuc nescimus.

Nihil inquit faciam libentius. Nam haec in promptu habeo. Sed res otium poscit.

Eamus ergo, inquam, intro pransum; mox tempus nostro arbitratu sumemus.
Fiat, inquit.

Ita ingressi prandemus. Pransi, in eundem reversi locum, in eodem sedili
consedimus, ac iussis ministris ne quis interpellaret, ego ac Petrus Aegidius
hortamur Raphaellem, ut praestet quod erat pollicitus. Is ergo ubi nos vidit 5
intentos atque avidos audiendi, quum paulisper tacitus et cogitabundus assedisset,
hunc in modum exorsus est.

PRIMI LIBRI FINIS.

UTOPIAE LIBER SECUNDUS

Fundatio Utopiae: origo et conditor; lineamenta generalia	48
Urbium Utopiensium multitudo et magnitudo; vicissitudo domuum et hortorum	49
Magistratus: quot et quomodo seliguntur; princeps urbis; syphograntorum comitia; quomodo tyrannis evitatur	52
Artificia: technae; lectiones publicae; lusus; domus; vestes	53
Commercia mutua: familiae; coloniae; infirmi; convivia publica	57
Peregrinationes: solum cum permissu principis; poenae	61
Abundantia et inopia regionum; usus auri et gemmarum; legati Anemoliorum	63
Doctrinae de moribus; felicitas; leges paucae; voluptates verae et falsae	67
Disciplinae et artes; libri; medicina, pars philosophiae utilissima	74
Servitudo; mors voluntaria; conjugium, exhibitio praenuptialis; neque foedera neque causidici adhibentur	76
Res militares; usus belli; hostes et amici; milites conducti; Zapoletae	83
Religiones et cultus divini; opiniones prohibitae; sectae; sacerdotes; templa; ritus	90
Peroratio Raphaelis: Utopia rerum publicarum omnium optima; avaritia et superbia a Raphaelae vituperantur	99
Laudato sermone, et sententiis suis de Utopia adumbratis, Morus dixit se sperare aliud tempus conferendi uberius cum Raphaelae aliquando habiturum; invitat ad coenam	102

SERMONIS QUEM
RAPHAEL HYTHLODAEUS
DE OPTIMO REIPUBLICAE STATU HABUIT
LIBER SECUNDUS
5 PER THOMAM MORUM
CIVEM ET VICECOMITEM LONDINENSEM

*Situs et forma Utopiae
novae insulae*

Utopiensium insula in media sui parte (nam hac latissima est) milia passuum
ducenta porrigitur, magnumque per insulae spatium non multo angustior, fines
versus paulatim utrimque tenuatur. Hi velut circumducti circino quingentorum
10 ambitu milium, insulam totam in lunae speciem renascentis effigiant. Cuius
cornua fretum interfluens, milibus passuum plus minus undecim dirimit, ac
per ingens inane diffusum, circumiectu undique terrae prohibitis ventis, vasti in
morem lacus stagnans magis quam saeviens, omnem prope eius terrae alvum pro
portu facit. Magnoque hominum usu naves quaqua versus transmittit.

*Locus natura tutus
unico praesidio
defenditur*

15 Fauces hinc vadis, inde saxis formidulosae. In medio ferme interstitio una
rupes eminent, eoque innoxia, cui inaedificatam turrin praesidio tenent, ceterae
latentes et insidiosae. Canales solis ipsis noti, atque ideo non temere accidit, uti
exterus quisquam hunc in sinum, nisi Utopiano duce, penetret, ut in quem vix
ipsis tutus ingressus est, nisi signis quibusdam e litore viam regentibus. His in
20 diversa translatis loca, hostium quamlibet numerosam classem facile in perniciem
traherent.

*Strategema ex mutatis
signis*

Ab altera parte non infrequentes portus. At ubique descensus in terram ita
natura munitus aut arte ut ingentes copiae paucis inde queant propugnatoribus
arceri.

*Utopia insula ab Utopo
duce*

25 Ceterum uti fertur, utique ipsa loci facies prae se fert, ea tellus olim non
ambiebatur mari. Sed Utopus cuius utpote victoris nomen refert insula, nam
ante id temporis Abraxa dicebatur, qui que rudem atque agrestem turbam ad
id quo nunc ceteros prope mortales antecellit cultus humanitatisque perduxit,
primo protinus appulsu victoria potitus, passuum milia quindecim, qua parte
30 tellus continenti adhaesit, excindendum curavit ac mare circum terram duxit.
Quumque ad id operis non incolas modo coegisset

*Hoc plus erat quam
Isthmum perfodere*

(ne contumeliae loco laborem ducerent) sed suos praeterea milites omnes adiungeret, in tantam hominum multitudinem opere distributo, incredibili celeritate res perfecta, ut finitimos (qui initio vanitatem incepti riserant) admiratione successus ac terrore perculerit.

Facile fertur quod omnibus commune est

Insula civitates habet quattuor et quinquaginta spatiosas omnes ac magnificas: lingua, moribus, institutis, legibus prorsus eisdem, idem situs omnium, eadem ubique, quatenus per locum licet, rerum facies. Harum quae proximae inter se sunt milia quattuor ac viginti separant. Nulla rursus est tam deserta, e qua non ad aliam urbem pedibus queat unius itinere diei perveniri. Cives quaque ex urbe terni senes ac rerum periti, tractatum de rebus insulae communibus, quotannis conveniunt Amaurotum. Nam ea urbs (quod tamquam in umbilico terrae sita maxime iacet omnium partium legatis opportuna) prima princepsque habetur.

5 *Oppida Utopiae insulae Similitudo concordiam facit*

Agri ita commode civitatibus assignati sunt, ut ab nulla parte minus soli quam duodecim passuum milia una quaevis habeat, ab aliqua multo etiam amplius, videlicet qua parte longius urbes inter se disiunguntur. Nulli urbi cupido promovendorum finium. Quippe quos habent, agricolae magis eorum se quam dominos putant.

10 *Urbium inter se mediocre intervallum*

Distributio agrorum

Habent ruri per omnes agros commode dispositas domos, rusticis instrumentis instructas. Hae habitantur civibus per vices eo commigrantibus. Nulla familia rustica in viris mulieribusque pauciores habet quam quadraginta, praeter duos ascripticios servos, quibus pater materque familias graves ac maturi praeficiuntur, et singulis tricenis familiis phylarchus unus.

15 *At hinc hodie pestis rerumpublicarum omnium*

20 *Prima cura agricolationis*

E quaque familia viginti quotannis in urbem remigrant, hi qui biennium ruri complevere. In horum locum totidem recentes ex urbe surrogantur, ut ab his qui annum ibi fuere, atque ideo rusticarum peritiores rerum instituantur, alios anno sequente docturi, ne, si pariter omnes ibi novi agricolationisque rudes essent, aliquid in annonae imperitiam peccaretur. Is innovandorum agrorum mos, etsi sollemnis sit, ne quisquam invitatus asperiores vitam cogatur continuare diutius, multi tamen, quos rusticae rei studium natura delectat, plures sibi annos impetrant.

25

30

Agricolae terram colunt, nutriunt animalia, ligna comparant atque in urbem, qua commodum est terra marive, convehunt. Pullorum infinitam educant multitudinem, mirabili artificio. Neque enim incubant ova gallinae, sed

Agricolae officia

Mira ratio fovendi ova

magnum eorum numerum calore quodam aequabili foventes animant educantque; hi, simul atque e testa prodire, homines vice matrum comitantur et agnoscunt.

Usus equorum

Equos alunt perquam paucos, nec nisi ferocientes, neque alium in usum quam exercendae rebus equestribus iuventuti. Nam omnem, seu colendi, seu vehendi laborem boves obeunt, quos ut fatentur equis impetu cedere sic patientia vincere, nec tot obnoxios morbis putant; ad haec minore impendio et operae et sumptus ali, ac denique, laboribus emeritos, in cibum tandem usui esse.

*Usus boum**Cibus ac potus*

Semente in solum panem utuntur. Nam aut uvarum vinum bibunt, aut pomorum, pirorumve, aut denique aquam nonnumquam meram, saepe etiam qua mel aut glycyrrhizam incoxerint, cuius haud exiguam habent copiam.

Modus sementis

Quum exploratum habeant (habent enim certissimum) quantum annonae consumat urbs, et circumiectus urbi conventus, tamen multo amplius et sementis faciunt, et pecudum educant quam quod in suos usus sufficiat, reliquum impartituri finitimis. Quibuscumque rebus opus est, quae res ruri non habentur, eam suppellectilem omnem ab urbe petunt, et sine ulla rerum commutatione, a magistratibus urbanis nullo negotio consequuntur. Nam illo singulo quoque mense, plerique ad festum diem conveniunt.

Mutua opera quantum valeat

Quum frumentandi dies instat, magistratibus urbanis agriculturalum phylarchi denuntiant, quantum civium numerum ad se mitti conveniat, quae multitudo frumentatorum, quum ad ipsum diem opportune adsit, uno prope sereno die tota frumentatione defunguntur.

DE URBIBUS, AC NOMINATIM

DE AMAUROTO

Amauroti primariae Utopiensium urbis descriptio

Urbium qui unam norit, omnes noverit, ita sunt inter se (quatenus loci natura non obstat) omnino similes. Depingam igitur unam quampiam (neque enim admodum refert quam), sed quam potius, quam Amaurotum? Qua nec ulla dignior est, quippe cui senatus gratia reliquae deferunt, nec ulla mihi notior, ut in qua annos quinque perpetuos vixerim.

Anydri fluminis descriptio

Situm est igitur Amaurotum in leni deiectu montis, figura fere quadrata. Nam latitudo eius paulo infra collis incepta verticem, milibus passuum duobus ad flumen Anydrum pertinet, secundum ripam aliquanto longior.

Oritur Anydrus milibus octoginta supra Amaurotum, modico fonte, sed aliorum occurso fluminum, atque in his duorum etiam mediocrium auctus,

ante urbem ipsam quingentos in latum passus extenditur, mox adhuc amplior sexaginta milia prolapsus excipitur oceano. Hoc toto spatio quod urbem ac mare interiacet ac supra urbem quoque aliquot milia, sex horas perpetuas influens aestus ac refluxus alternat celeri flumine. Quum sese pelagus infert triginta in longum milia, totum Anydri alveum suis occupat undis, profligato retrorsum fluvio; tum aliquanto ultra liquorem eius salsugine corrumpit; dehinc, paulatim dulcescens amnis, sincerus urbem perlabitur, ac refugientem vicissim purus et incorruptus ad ipsas prope fauces insequitur.

5 *Idem fit apud Anglos in flumine Thamysi*

Urbs adversae fluminis ripae, non pilis ac sublicibus ligneis, sed ex opere lapideo, egregie arcuato ponte, commissa est, ab ea parte, quae longissime distat a mari, quo naves totum id latus urbis possint inoffensae praetervehi.

10 *Et in hoc Londinum cum Amauroto convenit*

Habent alium praeterea fluvium, haud magnum quidem illum, sed perquam placidum ac iucundum. Nam ex eodem scaturiens monte, in quo civitas collocatur, mediam illam per devexa perfluens Anydro miscetur. Eius fluvii caput fontemque, quod paulo extra urbem nascitur, munimentis amplexi Amaurotani iunxerunt oppido, ne si qua vis hostium ingruat, intercipi atque averti aqua neve corrumpi queat. Inde canalibus coctilibus diversim ad inferiores urbis partes aqua derivatur; id, sicubi locus fieri vetat, cisternis capacibus, collecta pluvia, tantundem usus affert.

15 *Usus aquae potabilis*

Murus altus ac latus oppidum cingit, turribus, ac propugnaculis frequens; arida fossa sed alta lataque ac veprum saepibus impedita tribus ab lateribus circumdat moenia, quarto flumen ipsum pro fossa est.

20 *Moenium munimenta*

Plateae cum ad vecturam tum adversus ventos descriptae commode; aedificia neutiquam sordida, quorum longa et totum per vicum perpetua series adversa domorum fronte conspicitur; has vicorum frontes via distinguit pedes viginti lata. Posterioribus aedium partibus, quanta est vici longitudo, hortus adiacet latus et vicorum tergis undique circumsaeptus. Nulla domus est quae non ut ostium in plateam, ita posticum in hortum habeat. Quin bifores quoque facili tractu manus apertiles, ac dein sua sponte coeuntes, quemvis intromittunt; ita nihil usquam privati est. Nam domos ipsas uno quoque decennio sorte commutant.

25 *Plateae cuiusmodi Aedificia*

Horti aedibus adhaerentes

30 *Haec sapiunt communitatem Platonis*

Hos hortos magnificiunt: in his vineas, fructus, herbas, flores habent: tanto nitore cultuque ut nihil fructuosius usquam viderim, nihil elegantius.

*Utilitas hortorum etiam
Maroni praedicata*

Qua in re studium eorum non ipsa voluptas modo, sed vicorum quoque invicem de suo cuiusque horti cultu certamen accendit. Et certe non aliud quicquam temere urbe tota reperias, sive ad usum civium, sive ad voluptatem commodius, eoque nullius rei, quam huiusmodi hortorum, maiorem habuisse curam videtur is
5 qui condidit.

Nam totam hanc urbis figuram iam inde ab initio descriptam ab ipso Utopo ferunt. Sed ornatum ceterumque cultum, quibus unius aetatem hominis haud suffecturam vidit, posteris adiciendum reliquit. Itaque scriptum in annalibus habent, quos ab capta usque insula, mille septingentorum, ac sexaginta annorum
10 complectentes historiam, diligenter et religiose perscriptos asservant; aedes initio humiles ac veluti casas et tuguria fuisse, e quolibet ligno temere factas, parietes luto obductos, culmina in aciem fastigiata stramentis operuerant.

At nunc omnis domus visenda forma tabulatorum trium, parietum facies aut silice, aut caementis aut latere coctili constructae, in alvum introrsus congesto
15 rudere. Tecta in planum subducta, quae intritis quibusdam insternunt nullius impendii, sed ea temperatura, quae nec igni obnoxia sit et tolerandis tempestatum iniuriis plumbum superet. Ventos a fenestris vitro (nam eius ibi creberrimus usus est) expellunt, interim etiam lino tenui, quod perlucido oleo aut succino perlinunt, gemino nimirum commodo. Siquidem ad eum modum fit ut et plus
20 lucis transmittat et ventorum minus admittat.

*Vitreae aut linteatae
fenestrae*

DE MAGISTRATIBUS

*Traniborus Utopiensium
lingua sonat praefectum
primarium*

Triginta quaeque familiae magistratum sibi quotannis eligunt, quem sua prisca lingua syphograntum vocant, recentiore phylarchum; syphograntis decem cum
25 suis familiis traniborus olim, nunc protophylarchus dictus praeficitur. Demum syphogranti omnes, qui sunt ducenti, iurati lecturos sese quem maxime censent utilem suffragiis occultis renuntiant principem, unum videlicet ex his quattuor quos eis populus nominavit. Nam a quaque urbis quarta parte selectus unus commendatur senatui.

*Mira ratio creandi
magistratus*

*Tyrannis invisae bene
institutae reipublicae*

Principis magistratus perpetuus est in omnem illius vitam, nisi tyrannidis
30 affectatae suspicio impediatur. Traniboros quotannis eligunt, ceterum haud temere commutant; reliqui magistratus omnes annui.

Tranibori tertio quoque die, interdum si res postulat saepius, in consilium cum principe veniunt. De republica

consultant. Controversias privatorum (si quae sunt) quae perquam paucae sunt, mature dirimunt. Syphograntos semper in senatum duos asciscunt, atque omni die diversos. Cautumque ut ne quid ratum sit quod ad rempublicam pertineat, de quo non tribus in senatu diebus ante agitatum quam decretum sit. Extra senatum, aut comitia publica de rebus communibus inire consilia capitale habetur. Haec eo ferunt instituta ne proclive esset coniuratione principis ac tranibororum, oppresso per tyrannidem populo, statum reipublicae mutare. Atque ideo quicquid magni momenti iudicatur ad syphograntorum comitia defertur, qui, cum suis familiis communicata re, post inter se consultant ac suum consilium renuntiant senatui. Interdum ad totius insulae consilium res defertur.

Cito dirimendae controversiae, quas nunc data opera in immensum prorogant

5 *Nihil subito statuendum*

10

Quin id quoque moris habet senatus, ut nihil quo die primum proponitur eodem disputetur, sed in sequentem senatum differatur, ne quis ubi quod in buccam primum venerit, temere effutierit; ea potius excogitet postea, quibus decreta tueatur sua quam quae ex reipublicae usu sint, malitque salutis publicae quam opinionis de se iacturam facere, perverso quodam ac praepostero pudore ne initio parum prospexisse videatur, cui prospiciendum initio fuit ut consulto potius quam cito loqueretur.

Utinam idem hodie fiat in nostris consiliis

15 *Hoc sibi volebat vetus proverbium, ἐν νυκτὶ βουλή*

DE ARTIFICIIS

Ars una est omnibus viris mulieribusque promiscua agricultura, cuius nemo est expers. Hac a pueritia erudiuntur omnes, partim in schola traditis praeceptis, partim in agros viciniore urbi, quasi per ludum educti, non intuentes modo, sed per exercitandi corporis occasionem tractantes etiam.

20 *Agricoltura communis omnium, quam nunc in paucos contemptos reicimus*

Praeter agriculturam (quae est omnibus, ut dixi, communis) quilibet unam quampiam, tamquam suam docetur: ea est fere aut lanificium, aut operandi lini studium, aut caementariorum, aut fabri, seu ferrarii, seu materiarii artificium. Neque enim aliud est opificium ullum, quod numerum aliquem dictu dignum occupet illic. Nam vestes, quarum nisi quod habitu sexus discernitur et caelibatus a coniugio, una per totam insulam forma est, eademque per omne aevum perpetua, nec ad oculum indecora, et ad corporis motum habilis, tum ad frigoris aestusque rationem apposita, eas inquam, quaeque sibi familia conficit.

25 *Artes ad necessitatem non ad luxum descendae*

Cultus similitudo

30

*Nemo civium expers
artificii*

Sed ex aliis illis artibus unusquisque aliquam discit, nec viri modo, sed mulieres etiam. Ceterum hae velut imbecilliores leviora tractant: lanam fere linumque operantur. Viris artes reliquae magis laboriosae mandantur, maxima ex parte quisque in patriis artibus educatur. Nam eo plerique natura feruntur.

*Ad quam quisque
natura sit appositus,
eam discat artem*

5 Quod si quem animus alio trahat, in eius opificii cuius capitur studio familiam quampiam adoptione traducitur. Cura non a patre modo eius sed magistratibus etiam praestita ut gravi atque honesto patrifamilias mancipetur. Quin si quis unam perdoctus artem, aliam praeterea cupiverit, eodem modo permittitur. Utramque nactus, utram velit exercet, nisi alterutra civitas magis egeat.

*Otiosi pellendi e
Republica*

10 Syphograntorum praecipuum ac prope unicum negotium est curare ac prospicere ne quisquam desideat otiosus, sed uti suae quisque arti sedulo incumbat, nec ab summo mane tamen, ad multam usque noctem perpetuo labore, velut iumenta, fatigatus. Nam ea plus quam servilis aerumna est, quae tamen ubique fere opificum vita est, exceptis Utopiensibus, qui quum in horas

15 viginti quattuor aequales, diem connumerata nocte dividant, sex dumtaxat operi deputant: tres ante meridiem, a quibus prandium ineunt, atque a prandio duas pomeridianas horas, quum interquieverint, tres deinde rursus labori datas, cena claudunt; quum primam horam ab meridie numerent, sub octavam cubitum eunt. Horas octo somnus vindicat.

*Moderandus opificum
labor*

20 Quicquid inter operis horas ac somni cibique medium esset, id suo cuiusque arbitrio permittitur, non quo per luxum, aut segnitiem abutatur, sed quod ab opificio suo liberum, ex animi sententia in aliud quippiam studii bene collocet. Has intercapedines plerique impendunt litteris. Sollemne est enim publicas cottidie lectiones haberi, antelucanis horis, quibus ut intersint, ii dumtaxat

25 adiguntur, qui ad litteras nominatim selecti sunt. Ceterum ex omni ordine mares simul ac feminae multitudo maxima ad audiendas lectiones, alii alias, prout cuiusque fert natura confluit. Hoc ipsum tempus tamen, si quis arti suae malit insumere quod multis usu venit (quorum animus in nullius contemplatione disciplinae consurgit) haud prohibetur, quin laudatur quoque, ut utilis

30 reipublicae.

Lusus in cenis

Super cenam tum unam horam ludendo producunt, aestate in hortis, hieme in aulis illis communibus, in quibus comedunt. Ibi aut musicen exercent, aut se sermone recreant. Aleam atque id genus ineptos ac perniciosos ludos ne cognoscunt quidem, ceterum duos habent in usu ludos, latruncolorum ludo non

35 dissimiles.

*At nunc alea principum
lusus est*

Alterum numerorum pugnam, in qua numerus numerum praedatur. Alterum in quo collata acie cum virtutibus vitia confligunt. Quo in ludo perquam scite ostenditur et vitiorum inter se discidium et adversus virtutes concordia. Item quae vitia, quibus se virtutibus opponant, quibus viribus aperte oppugnent, quibus machinamentis ab obliquo adoriantur, quo praesidio, virtutes vitiorum vires infringant, quibus artibus eorum conatus eludant, quibus denique modis alterutra pars victoriae compos fiat.

Lusus utiles quoque

Sed hoc loco ne quid erretis quiddam pressius intuendum est. Etenim quod sex dumtaxat horas in opere sunt, fieri fortasse potest, ut inopiam aliquam putes necessariarum rerum sequi. Quod tam longe abest ut accidat, ut id temporis ad omnium rerum copiam quae quidem ad vitae vel necessitatem requirantur vel commoditatem non sufficiat modo, sed supersit etiam; id quod vos quoque intellegitis, si vobiscum reputetis apud alias gentes quam magna populi pars iners degit. Primum mulieres fere omnes, totius summae dimidium, aut sicubi mulieres negotiosae sunt, ibi ut plurimum, earum vice, viri stertunt. Ad haec, sacerdotum ac religiosorum quos vocant, quanta quamque otiosa turba, adice divites omnes, maxime praediorum dominos, quos vulgo generosos appellant ac nobiles; his annuera ipsorum famulitium, totam videlicet illam caetratorum nebulonum colluviem; robustos denique ac valentes mendicos adiunge, morbum quempiam praetexentes inertiae; multo certe pauciores esse quam putaras invenies eos quorum labore constant haec omnia quibus mortales utuntur.

5

10

15

20

Otiosorum hominum genera

δορυφορήματα nobilium

Prudentissime dictum

Expende nunc tecum ex his ipsis quam pauci in necessariis opificiis versantur. Siquidem ubi omnia pecuniis metimur, multas artes necesse est exerceri inanes prorsus ac superfluas, luxus tantum ac libidinis ministras. Nam haec ipsa multitudo quae nunc operatur, si partiretur in tam paucas artes quam paucas commodus naturae usus postulat, in tanta rerum abundantia quantam nunc esse necesse sit, pretia nimirum viliora forent, quam ut artifices inde vitam tueri suam possent. At si isti omnes (quos nunc inertes artes dstringunt, ac tota insuper otio ac desidia languescens turba quorum unus quisvis earum rerum quae aliorum laboribus suppeditantur quantum duo earundem operatores consumit) in opera universi atque eadem utilia collocarentur, facile animadvertis quantum temporis ad suppeditanda omnia quae vel necessitatis ratio vel commoditatis efflagitet (adde voluptatis etiam quae quidem vera sit ac naturalis), abunde satis superque foret.

25

30

Atque id ipsum in Utopia res ipsa perspicuum facit. Nam illic in tota urbe cum adiacente vicinia vix hominibus quingentis,* ex omni virorum ac mulierum numero quorum aetas ac robur operi sufficit, vacatio permittitur. In his syphogranti (quamquam leges eos labore solverunt)

35

* corr. iuxta ed. Parisiensem 1517 et ed. Cantabrigiensem 1995

*Ne magistratus quidem
ab opere cessant*

ipsi tamen sese non eximunt, quo facilius exemplo suo reliquos ad labores invitent. Eadem immunitate gaudent hi quibus* commendatione sacerdotum persuasus populus, occultis syphograntorum suffragiis, ad perdiscendas disciplinas perpetuam vacationem indulget. Quorum si quis conceptam de se spem fefellerit, ad opifices retruditur, contraque non rarerent usu venit ut mechanicus quispiam, subsicivas illas horas tam naviter impendat litteris, tantum diligentia proficiat, ut officio suo exemptus, in literatorum classem provehatur. Ex hoc literatorum ordine legati, sacerdotes, tranibori ac ipse denique deligitur princeps, quem illi prisca ipsorum lingua Barzanem, recentiore Ademum appellant.

*Soli literati ad
magistratus vocantur*

Reliqua fere multitudo omnis (quum neque otiosa sit: nec inutilibus opificiis occupata) proclivis aestimatio est, quam paucae horae quantum boni operis pariant. Ad ea quae commemoravi, hoc praeterea facilitatis accedit quod, in necessariis plerisque artibus, minore opera quam aliae gentes opus habent. Nam primum aedificiorum aut structura aut refectio ideo tam multorum assiduam ubique requirit operam quod, quae pater aedificavit, heres parum frugi paulatim dilabi sinit; ita, quod minimo tueri potuit, successor eius de integro impendio magno cogitur instaurare. Quin frequenter etiam quae domus alii ingenti sumptu stetit, hanc alius delicato animo contemnit, eaque neglecta atque ideo brevi collapsa, aliam alibi impensis non minoribus exstruit. At apud Utopienses, compositis rebus omnibus et constituta republica, rarissime accidit uti nova collocandis aedibus area deligatur et non modo remedium celeriter praesentibus vitiis adhibetur, sed etiam imminentibus occurritur. Ita fit, ut minimo labore, diutissime perdurent aedificia, et id genus opifices vix habeant interdum quod agant, nisi quod materiam dolare domi et lapides interim quadrare atque aptare iubentur, quo (si quod opus incidat) maturius possit exurgere.

*Quomodo vitentur
impensae in aedificiis*

Quomodo in amictu

Iam in vestibus vide quam paucis operis egeant: primum, dum in opere sunt, corio neglectim aut pellibus amiciuntur quae in septuennium durent, quum procedunt in publicum, superinduunt chlamydem vestem, quae rudiores illas vestes contegat; eius per totam insulam unus color est, atque is nativus. Itaque lanei panni, non modo multo minus quam usquam alibi sufficit, verum is ipse quoque multo minoris impendii est, at lini minor est labor, eoque usus crebrior, sed in lineo solus candor, in laneo sola mundities conspicitur; nullum tenuioris fili

* corr. iuxta ed. Basileam 1518 Nov. et ed. Cantabrigiensem 1995

pretium est. Itaque fit ut, quum alibi nusquam, uni homini quattuor aut quinque togae laneae diversis coloribus, ac totidem sericiae tunicae sufficiant, deliciaribus paulo ne decem quidem, ibi, una quisque contentus est, plerumque in biennium. Quippe nec causa est ulla cur plures affectet, quas consecutus, neque adversus frigus esset munitior, neque vestitu videretur vel pilo cultior.

5

Quamobrem quum et omnes utilibus sese artibus exercent, et ipsarum etiam opera pauciora sufficiant, fit nimirum, ut abundante rerum omnium copia, interdum in reficiendas (si quae detritae sunt) vias publicas immensam multitudinem educant, persaepe etiam, quum nec talis cuiuspian operis usus occurrat, pauciores horas operandi publice denuntient. Neque enim supervacaneo labore cives invitos exercent magistratus; quandoquidem eius reipublicae institutio hunc unum scopum in primis respicit ut, quoad per publicas necessitates licet, quam plurimum temporis ab servitio corporis ad animi libertatem cultumque civibus universis asseratur. In eo enim sitam vitae felicitatem putant.

10

DE COMMERCIIIS MUTUIS

15

Sed iam quo pacto sese mutuo cives utantur, quae populi inter se commercia, quaeque sit distribuendarum rerum forma videtur explicandum. Quum igitur ex familiis constet civitas, familias ut plurimum cognationes efficiunt. Nam feminae (ubi maturuerint) collocatae maritis in ipsorum domicilia concedunt. At masculi filii ac deinceps nepotes in familia permanent, et parentum antiquissimo parent, nisi prae senecta mente parum valuerit; tunc enim aetate proximus ei sufficitur.

20

Verum, ne civitas aut fieri infrequentior aut ultra modum possit increscere, cavetur ne ulla familia, quarum milia sex quaeque civitas excepto conventu complectitur, pauciores quam decem pluresve quam sexdecim puberes habeat. Impuberum enim nullus praefiniri numerus potest. Hic modus facile servatur, transcriptis his in rariores familias, qui in plenioribus excrescunt. At si quando in totum plus iusto abundaverit, aliarum urbium suarum infrequentiam sarciant.

25

Quod si forte per totam insulam plus aequo moles intumuerit, tum, ex qualibet urbe descriptis civibus, in

Numerus civium

continente proximo (ubicumque indigenis agri multum superest et cultu vacat) coloniam suis ipsorum legibus propagant, ascitis una terrae indigenis si convivere secum velint. Cum volentibus coniuncti, in idem vitae institutum eosdemque mores facile coalescunt, idque utriusque populi bono. Efficiunt enim suis institutis
 5 ut ea terra utrisque abunda sit, quae alteris ante parca ac maligna videbatur. Renuentes ipsorum legibus vivere propellunt his finibus, quos sibi ipsi describunt; adversus repugnantes bello conflagunt. Nam eam iustissimam belli causam ducunt, quum populus quispiam eius soli quo ipse non utitur sed velut inane ac vacuum possidet, aliis tamen, qui ex naturae praescripto inde nutriri debeant, usum ac
 10 possessionem interdicat.

Si quando ullas ex suis urbibus aliquis casus, eo usque imminuerit, ut ex aliis insulae partibus, servato suo cuiusque urbis modo, resarciri non possint (quod bis dumtaxat ab omni aevo, pestis grassante saevitia, fertur contigisse) remigrantibus e colonia civibus replentur. Perire enim colonias potius patiuntur, quam ullam ex
 15 insulanis urbibus imminui.

*Sic excludi potest otiosa
 turba ministrorum*

Sed ad convictum civium revertor. Antiquissimus (ut dixi) praeest familiae. Ministri sunt uxores maritis, et liberi parentibus, atque in summa minores natu maioribus.

Civitas omnis in quattuor aequales partes dividitur. In medio cuiusque
 20 partis forum est omnium rerum. Eo in certas domos opera cuiusque familiae convehuntur, atque in horrea singulae seorsum species distributae sunt. Ab his quilibet paterfamilias quibus ipse sui que opus habent petit, ac sine pecunia, sine omni prorsus hostimento, quicquid petierit aufert. Quare enim negetur quicquam? Quum et omnium rerum abunde satis sit nec timor ullus subsit,
 25 ne quisquam plus quam sit opus flagitare velit? Nam cur supervacua petiturus putetur is qui certum habeat nihil sibi umquam defuturum? Nempe avidum ac rapacem aut timor carendi facit (in omni animantium genere) aut (in homine) sola reddit superbia, quae gloriae sibi ducit, superflua rerum ostentatione ceteros antecellere; quod vitii genus in Utopiensium institutis nullum omnino locum
 30 habet.

Rapacitas unde

*Tabes ac sordes pestem
 invehit civitatibus*

Adiuncta sunt foris (quae commemoravi) fora cibaria, in quae non holera modo arborumque fructus et panes comportantur, sed pisces praeterea quadrupedumque et avium quicquid esculentum est, extra urbem locis appositis, ubi fluente tabum ac sordes eluantur. Hinc deportant pecudes occisas depuratasque manibus famulorum (nam

neque suos cives patiuntur assuescere laniatu animalium, cuius usu clementiam, humanissimum naturae nostrae affectum, paulatim deperire putant, neque sordidum quicquam atque immundum (cuius putredine corruptus aer morbum posset invehere) perferri in urbem sinunt.

Ex pecudum laniena didicimus et homines iugulare

Habet praeterea quilibet vicus aulas quasdam capaces, aequali ab sese invicem intervallo distantes, nomine quamque suo cognitae. Has colunt syphogranti, quarum unicuique triginta familiae, videlicet ab utroque latere quindecim, sunt ascriptae, cibum ibi sumpturae. Obsonatores cuiusque aulae certa hora conveniunt in forum ac, relato suorum numero, cibum petunt.

5

Sed prima ratio aegrotorum habetur qui in publicis hospitiiis curantur. Nam quattuor habent in ambitu civitatis hospitia paulo extra muros, tam capacia ut totidem oppidulis aequari possint: tum ut neque aegrotorum numerus quamlibet magnus anguste collocaretur et per hoc incommode, tum quo hi, qui tali morbo tenerentur cuius contagio solet ab alio ad alium serpere, longius ab aliorum coetu semoveri possint. Haec hospitia ita sunt instructa atque omnibus rebus quae ad salutem conferant referta, tum tam tenera ac sedula cura adhibetur, tam assidua medicorum peritissimorum praesentia ut, quum illuc nemo mittatur invitus, nemo tamen fere in tota urbe sit qui, adversa valetudine laborans, non ibi decumbere quam domi suae praeferat.

10

Cura aegrotorum

Quum aegrotorum obsonator cibos ex medicorum praescripto receperit, deinceps optima quaeque inter aulas aequabiliter pro suo cuiusque numero distribuuntur, nisi quod principis, pontificis, et traniborum respectus habetur, ac legatorum etiam, et exterorum omnium (si qui sunt, qui pauci ac raro sunt) sed his quoque cum adsunt, domicilia certa atque instructa parantur.

15

Convivia communia, promiscuaque

Ad has aulas prandii, cenaque statis horis tota syphograntia convenit, aeneae tubae clangore commonefacta, nisi qui aut in hospitiiis aut domi decumbunt. Quamquam nemo prohibetur, postquam aulis est satis factum, e foro domum cibum petere. Sciunt enim neminem id temere facere. Nam etsi domi prandere nulli vetitum sit, nemo tamen hoc libenter facit, quum neque honestum habeatur, et stultum sit deterius parandi prandii sumere laborem, quum lautum atque opiparum praesto apud aulam tam propinquam sit.

20

Ut ubique libertatis habetur ratio, ne quid fiat a coactis

25

In hac aula, ministeria omnia in quibus paulo plus sordis aut laboris est obeunt servi. Ceterum coquendi parandique cibi officium et totius denique instruendi convivii solae mulieres exercent, cuiusque videlicet familiae per vices. Tribus pluribusve mensis pro numero convivarum discumbitur.

30

Feminae ministrae in conviviis

Viri ad parietem, feminae exterius collocantur ut, si quid his subiti oboriatur mali quod uterum gerentibus interdum solet accidere, imperturbatis ordinibus exsurgant atque inde ad nutrices abeant.

Sedent illae quidem seorsum cum lactentibus in cenaculo quodam ad id
 5 destinato, numquam sine foco atque aqua munda, nec absque cunis interim, ut et
 reclinare liceat infantulos et ad ignem cum velint exemptos fasciis libertate ac ludo
 reficere. Suae quaeque suboli nutrix est, nisi aut mors aut morbus impediatur; id
 quum accidit, uxores syphograntorum prope nutricem quaerunt, nec id difficile
 est. Nam quae id praestare possunt, nulli officio sese offerunt libentius, quoniam
 10 et omnes eam misericordiam laude prosequuntur, et qui educatur, nutricem
 parentis agnoscit loco. In antro nutricum, considunt pueri omnes qui primum
 lustrum non expleverunt. Ceteri impuberes, quo in numero ducunt quicumque
 sexus alterius utrius intra nubiles annos sunt, aut ministrant discumbentibus,
 aut qui per aetatem nondum valent, astant tamen, atque id summo cum silentio.
 15 Utrique, quod a sedentibus porrigitur, eo vescuntur, nec aliud discretum
 prandendi tempus habent.

In medio primae mensae, qui summus locus est, et cui (nam ea mensa
 suprema in parte cenaculi transversa est) totus conventus conspicitur,
 syphograntus cum uxore considet. His adiunguntur duo ex natu maximis. Sedent
 20 enim per omnes mensas quaterni. At si templum in ea syphograntia situm est,
 sacerdos eiusque uxor ita cum syphogranto sedent ut praesideant. Ab utraque
 parte collocantur iuniores, post senes rursus, atque hoc pacto per totam domum
 et aequales inter se iunguntur, et dissimilibus tamen immiscentur, quod ideo
 ferunt institutum, ut senum gravitas ac reverentia (quum nihil ita in mensa fieri
 25 dicere potest, ut eos ab omni parte vicinos effugiat) iuniores ab improba verborum
 gestuumque licentia cohibeat.

Ciborum fercula non a primo loco deinceps apponuntur, sed senioribus
 primum omnibus (quorum insignes loci sunt) optimus quisque cibus infertur,
 deinde reliquis aequaliter ministratur. At senes lautitias suas (quarum non tanta
 30 erat copia, ut posset totam per domum affatim distribui) pro suo arbitratu
 circumsedentibus impartiuntur. Sic et maioribus natu suus servatur honos, et
 commodi tantundem tamen, ad omnes pervenit.

Omne prandium cenamque ab aliqua lectione auspicantur, quae ad mores
 faciat, sed brevi tamen ne fastidio sit: ab hac, seniores honestos sermones sed
 35 neque tristes ac infacetos ingerunt.

*Laude et officio cives
 optime invitantur ad
 recte agendum*

Educatio subolis

*Sacerdos supra
 principem, At nunc
 etiam et Episcopi iis
 mancipiorum vice sunt*

*Iuniores maioribus
 admixti*

Senum habita ratio

*Id hodie vix monachi
 observant*

At nec longis longis totum occupant prandium, quin audiunt libenter iuvenes quoque atque adeo de industria provocant, quo et indolis cuiusque et ingenii per convivii libertatem prodentis sese capiant experimentum.

Sermones in conviviis

Prandia breviuscula sunt, cenae largiores, quod labor illa, has somnus et nocturna quies excipit, quam illi ad salubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla cena sine musica transigitur, nec ullis caret secunda mensa bellariis. Odores incendunt, et unguenta spargunt. Nihilque non faciunt, quod exhilarare convivas possit. Sunt enim hanc in partem aliquanto procliviores, ut nullum voluptatis genus (ex quo nihil sequatur incommodi) censeant interdictum.

5 *Id hodie medici
damnant*

Musica in convivio

*Voluptas innoxia non
aspernanda*

Hoc pacto igitur in urbe convivunt, at ruri, qui longius ab sese dissiti sunt, omnes domi quisque suae comedunt. Nulli enim familiae quicquam ad victum deest, quippe a quibus id totum venit, quo vescantur urbici.

10

DE PEREGRINATIONE UTOPIENSIUM

At si quos aut amicorum alia in urbe commorantium, aut ipsius etiam videndi loci desiderium coeperit, a syphograntis ac traniboris suis veniam facile impetrant, nisi si quis usus impediatur. Mittitur ergo simul numerus aliquis cum epistula principis, quae et datam peregrinandi copiam testatur et reditus diem praescribit. Vehiculum datur cum servo publico qui agat boves et curet. Ceterum nisi mulieres in coetu habeant, vehiculum velut onus et impedimentum remittitur. Toto itinere quum nihil secum efferant, nihil deficit tamen: ubique enim domi sunt.

15

20

Si quo in loco diutius uno die commorentur, suam ibi quisque artem exercet atque ab artis eiusdem opificibus humanissime tractantur. Si semet auctore quisquam extra suos fines vagetur, deprehensus sine principis diplomate contumeliose habitus, pro fugitivo reducitur, castigatus acriter. Idem ausus denuo, servitute plectitur.

25

Quod si quem libido incessat per suae civitatis agros palandi, venia patris et consentiente coniuge, non prohibetur. Sed in quodcumque rus pervenerit, nullus ante cibum datur quam ante meridianum operis pensum (aut quantum ante cenam ibi laborari solet) absolverit. Hac lege quovis intra suae urbis fines ire licet:

erit enim non minus utilis urbi quam si in urbe esset.

*O sanctam rempubli-
cam, et vel Christianis
imitandam*

*Aequabilitatis facit, ut
omnibus sufficiat*

Iam videtis quam nulla sit usquam otianti licentia, nullus inertiae praetextus, nulla taberna vinaria, nulla cervisaria, nusquam lupanar, nulla corruptelae occasio, nullae latebrae, conciliabulum nullum, sed omnium praesentes oculi
5 necessitatem aut consueti laboris aut otii non inhonesti faciunt. Quem populi morem necesse est omnium rerum copiam sequi. Atque ea quum aequabiliter ad omnes perveniat, fit nimirum ut inops esse nemo aut mendicus possit.

*Respublica nihil aliud
quam magna quaedam
familia est*

In senatu Amaurotico (quem, uti, dixi terni quotannis omni ex urbe frequentant) ubi primum constiterit quae res quoque loco abundet, rursus cuius
10 alicubi malignior proventus fuerit, alterius inopiam alterius protinus ubertas explet, atque id gratuito faciunt, nihil vicissim ab his recipientes quibus donant. Sed quae de suis rebus unicuiquam urbi dederint nihil ab ea repetentes, ab alia, cui nihil impenderunt, quibus egent accipiunt. Ita tota insula velut una familia est.

Negotiatio Utopiensium

At postquam satis provisum ipsis est (quod non antea factum censent quam
15 in biennium propter anni sequentis eventum prospexerint) tum ex his quae supersunt magnam vim frumenti, mellis, lanae, lini, ligni, cocci, et conchyliorum, vellerum, cerae, sebi, corii, ad haec animalium quoque in alias regiones exportant. Quarum rerum omnium septimam partem inopibus eius regionis dono dant, reliquam pretio mediocri venditant.

*Ut nusquam non
meminerunt suae
communitatis*

20 Quo ex commercio non eas modo merces quibus domi egent (nam id fere nihil est praeter ferrum), sed argenti atque auri praeterea magnam vim in patriam reportant. Cuius rei diutina consuetudine supra quam credi possit, ubique iam earum rerum copia abundant. Itaque nunc parum pensi habent, praesentene pecunia, an in diem vendant multoque maximam partem habeant in
25 nominibus; in quibus tamen faciendis non privatorum umquam sed, confectis ex more instrumentis, publicam urbis fidem sequuntur. Civitas ubi solutionis dies advenerit a privatis debitoribus exigit creditum atque in aerarium redigit; eiusque pecuniae, quoad ab Utopiensibus repetatur, usura fruitur.

*Qua ratione possit esse
vilis pecunia*

30 Illi maximam partem numquam repetunt. Nam quae res apud se nullum habet usum, eam ab his auferre quibus usui est haud aequum censent. Ceterum si res ita poscat ut eius aliquam partem alii populo mutuam daturi sint, tum demum poscunt, aut quum bellum gerendum est; quam in rem unam

totum illum thesaurum quem habent domi servant uti aut extremis in periculis aut in subitis praesidio sit; potissimum quo milites externos (quos libentius quam suos cives obiciunt discrimini) immodico stipendio conducant, gnari multitudine pecuniae hostes ipsos plerumque mercabiles et vel prodicione vel infestis etiam signis inter se committi.

Satius est bellum pecunia aut arte declinare, quam multa sanguinis humani iactura gerere

5

Hanc ob causam inaestimabilem thesaurum servant; at non ut thesaurum tamen, sed ita habent quomodo me narrare profecto deterret pudor, metuentem ne fidem oratio non sit habitura; quod eo iustius vereor quo magis mihi sum conscius, nisi vidissem praesens, quam aegre potuissem ipse perducere, ut alteri idem recensenti crederem! Necesse est enim fere quam quicque est ab eorum qui audiunt moribus alienum, tam idem procul illis abesse a fide. Quamquam prudens rerum aestimator minus fortasse mirabitur, quum reliqua eorum instituta tam longe ab nostris differant, si argenti quoque atque auri usus ad ipsorum potius quam ad nostri moris rationem accommodetur: nempe quum pecunia non utantur ipsi, sed in eum servent eventum qui, ut potest usu venire, ita fieri potest ut numquam incidat.

O artificem

10

15

Interim aurum argentumque (unde ea fit) sic apud se habent, ut ab nullo pluris aestimetur quam rerum ipsarum natura meretur, qua quis non videt quam longe infra ferrum sunt? Ut sine quo non hercule magis quam absque igni atque aqua vivere mortales queant, quum interim auro argentoque nullum usum quo non facile careamus natura tribuerit, nisi hominum stultitia pretium raritati fecisset. Quin contra, velut parens indulgentissima, optima quaeque in propatulo posuerit ut aerem, aquam, ac tellurem ipsam; longissime vero vana ac nihil profutura semoverit.

20

Aurum ferro vilius, quantum ad usum atinet

Ergo haec metalla si apud eos in turrim aliquam abstruderentur, princeps ac senatus in suspicionem venire posset (ut est vulgi stulta sollertia) ne, deluso per technam populo, ipsi aliquo inde commodo fruerentur. Porro si phialas inde aliaque id genus opera fabre excusa conficerent, si quando incidisset occasio ut conflanda sint rursus atque in militum eroganda stipendium, vident nimirum fore ut aegre patiantur avelli quae semel in deliciis habere coepissent. His rebus uti occurrant, excogitare quandam rationem ut reliquis ipsorum institutis consentaneam ita ab nostris (apud quos aurum tanti fit ac tam diligenter conditur) longissime abhorrentem; eoque nisi peritis non credibilem. Nam, quum in fictilibus e terra vitroque, elegantissimis quidem illis sed vilibus tamen, edant

25

30

*O magnificam auri
contumeliam*

*Aurum gestamen
infamium*

*Gemmae puerorum
deliciae*

Elegantissima fabula

bibantque; ex auro atque argento, non in communibus aulis modo sed in privatis etiam domibus, matellas passim ac sordidissima quaeque vasa conficiunt. Ad haec catenas et crassas compedes quibus coercent servos eisdem ex metallis operantur. Postremo quoscumque aliquod crimen infames facit, ab horum auribus anuli dependent aurei, digitos aurum cingit, aurea torques ambit collum, et caput denique auro vincitur. Ita omnibus curant modis uti apud se aurum argentumque in ignominia sint, atque hoc pacto fit ut haec metalla, quae ceterae gentes non minus fere dolenter ac viscera sua distrahi patiuntur, apud Utopienses si semel omnia res postulet efferrī, nemo sibi iacturam unius fecisse assis videretur.

10 Margaritas praeterea legunt in litoribus, quin in rupibus quibusdam adamantes ac pyropos quoque; neque tamen quaerunt, sed oblatos casu perpoliunt. His ornant infantulos qui, ut primis pueritiae annis talibus ornamentis glorientur ac superbiunt, sic, ubi plusculum accrevit aetatis, cum animadvertunt eiusmodi nugis non nisi pueros uti, nullo parentum monitu sed
15 suomet ipsorum pudore deponunt, non aliter ac nostri pueri, quum grandescunt, nuces, bullas et pupas abiciunt.

Itaque haec tam diversa ab reliquis gentibus instituta quam diversas itidem animorum affectiones pariant numquam aequae mihi atque in Anemoliorum legatis inclaruit. Venerunt hi Amaurotum (dum ego aderam) et quoniam magnis
20 de rebus tractatum veniebant, adventum eorum terni illi cives ex qualibet urbe praevenerant. Sed omnes finitimarum gentium legati qui eo ante appulerant, quibus Utopiensium perspecti mores erant (apud quos sumptuoso vestitui nihil honoris haberi intelligebant, sericum contemptui esse, aurum etiam infame sciebant) cultu quam poterant modestissimo venire consueverant. At Anemolii,
25 quod longius aberant ac minus cum illis commercii habuerant, quum accepissent, eodem omnes, eoque rudi corporis cultu esse, persuasi non habere eos quo non utebantur, ipsi etiam (superbi magis quam sapientes) decreverunt apparatus elegantia deos quosdam repraesentare, et miserorum oculos Utopiensium ornatus sui splendore praestringere. Itaque ingressi sunt legati tres cum comitibus
30 centum, omnes vestitu versicolori, plerique serico, legati ipsi (nam domi nobiles erant) amictu aureo, magnis torquibus, et inauribus aureis, ad haec anulis aureis in manibus, monilibus insuper appensis in pileo quae margaritis ac gemmis affulgebant, omnibus postremo rebus ornati, quae apud Utopienses, aut servorum supplicia aut infamium dedecora aut puerorum nugamenta fuere. Itaque operae
35 pretium erat videre quo pacto cristas exerint

ubi suum ornatum cum Utopiensium vestitu (nam in plateis sese populus effuderat) contulere. Contraque non minus erat voluptatis considerare quam longe sua eos spes exspectatioque fefellerat, quamque longe ab ea existimatione aberant, quam se consecuturos putaverant. Nempe Utopiensium oculis omnium, exceptis perquam paucis qui alias gentes aliqua idonea de causa inviserant, totus ille splendor apparatus pudendus videbatur, et infimum quemque pro dominis reverenter salutantes, legatos ipsos ex aurearum usu catenarum pro servis habitos, sine ullo prorsus honore praetermiserunt. 5

Quin pueros quoque vidisses qui gemmas ac margaritas abiecerant, ubi in legatorum pileis affixas conspexerunt, compellere matrem ac latus fodere: en mater, quam magnus nebulo margaritis adhuc et gemmulis utitur, ac si esset puerulus! 10

At parens, serio etiam illa, Tace, inquit, fili! Est, opinor, quispiam e morionibus legatorum. 15

ὦ τεχνίτην

Alii catenas illas aureas reprehendere, utpote nullius usus: quippe tam graciles ut eas facile servus infringere, tam laxas rursus uti, quum fuerit libitum, possit excutere et solutus ac liber quovis aufugere. 20

Verum legati postquam ibi unum atque alterum diem versati tantam auri vim in tanta vilitate conspexerunt, nec in minore contumelia quam apud se honore habitam vidissent; ad haec, in unius fugitivi servi catenas compedesque plus auri atque argenti congestum quam totus ipsorum trium apparatus constiterat; subsidentibus pennis, omnem illum cultum quo sese tam arroganter extulerant pudefacti seposuerunt, maxime vero, postquam familiarius cum Utopiensibus collocti mores eorum atque opiniones didicere. 25

Mirantur illi siquidem quemquam esse mortalium quem exiguae gemmulae aut lapilli dubius oblectet fulgor, cui quidem stellam aliquam atque ipsum denique solem liceat intueri; aut quemquam tam insanum esse, ut nobilior ipse sibi ob tenuioris lanae filum videatur, siquidem hanc ipsam (quantumvis tenui filo sit) ovis olim gestavit, nec aliud tamen interim quam ovis fuit! 30

Dubius dixit, ob gemmas factitias, aut certe dubium dixit exiguum ac malignum

Mirantur item aurum suapte natura tam inutile nunc ubique gentium aestimari tanti ut homo ipse, per quem atque adeo in cuius usum id pretii obtinuit, minoris multo quam aurum ipsum aestimetur, usque adeo ut plumbeus quispiam et cui non plus ingenii sit quam stipiti nec minus etiam improbus quam stultus, multos tamen et sapientes et bonos viros in servitute habeat, ob id dumtaxat quod ei magnus contigit aureorum nomismatum cumulus; quem si qua fortuna aut aliqua legum stropha (quae nihil minus ac Fortuna ipsa summis ima permiscet) ab ero illo ad abiectissimum totius familiae suae nebulonem transtulerit, 35

Quam vere et quam apte

*Quanto plus sapiunt
Utopiani quam
Christianorum vulgus*

fit nimirum paulo post ut in famuli sui famulitium concedat velut appendix
additamentumque nomismatum. Ceterum multo magis eorum mirantur ac
detestantur insaniam qui divitibus illis, quibus neque debent quicquam neque
5 sunt obnoxii nullo alio respectu quam quod divites sunt, honores tantum non
divinos impendunt, idque cum eos tam sordidos atque avaros cognoscunt, ut
habeant certo certius ex tanto nummorum cumulo, viventibus illis, ne unum
quidem nummulum umquam ad se venturum.

Has atque huiusmodi opiniones partim ex educatione conceperunt, in ea
educti republica cuius instituta longissime ab his stultitiae generibus absunt,
10 partim ex doctrina et litteris. Nam et si haud multi cuiusque urbis sunt, qui ceteris
exonerati laboribus soli disciplinae deputantur: hi videlicet in quibus a pueritia
egregiam indolem, eximium ingenium, atque animum ad bonas artes propensum
deprehendere; tamen omnes pueri litteris imbuuntur, et populi bona pars, viri,
feminaeque, per totam vitam horas illas, quas ab operibus liberis diximus, in
15 litteris collocant.

*Studia et disciplinae
Utopiensium*

Disciplinas ipsorum lingua perdiscunt. Est enim neque verborum inops, nec
insuavis auditu, nec ulla fidelior animi interpret est. Eadem fere (nisi quod ubique
corruptior, alibi aliter) magnam eius orbis plagam pervagatur.

*Musica, dialectica,
arithmetica*

Ex omnibus his philosophis, quorum nomina sunt in hoc noto nobis orbe
20 celebria, ante nostrum adventum ne fama quidem cuiusquam eo pervenerat, et
tamen in musica dialecticaque ac numerandi et metiendi scientia eadem fere quae
nostri illi veteres invenere. Ceterum ut antiquos omnibus prope rebus exaequant,
ita nuperorum inventis dialecticorum longe sunt impares. Nam ne ullam
quidem regulam invenerunt earum, quas de restrictionibus, amplificationibus,
25 ac suppositionibus acutissime excogitatis in PARVIS LOGICALIBUS passim
hic ediscunt pueri. Porro secundas intentiones tam longe abest ut investigare
suffecerint, ut nec hominem ipsum, in communi quem vocant, quamquam (ut
scitis) plane colosseum et quovis gigante maiorem, tum a nobis praeterea digito
demonstratum, nemo tamen eorum videre potuerit.

*Apparet hoc loco subesse
nasum*

Astrologia

30 At sunt in astrorum cursu et caelestium orbium motu peritissimi. Quin
instrumenta quoque diversis figuris solerter excogitarunt, quibus solis ac lunae et
ceterorum item astrorum quae in ipsorum horizonte visuntur motiones ac situs
exactissime comprehensos habent.

Ceterum amicitias atque errantium discidia siderum ac totam denique illam ex astris divinandi imposturam ne somniant quidem.

*At hii regnant, inter
Christianos hodie*

Imbres ventos ac ceteras tempestatum vicissitudines signis quibusdam, longo perspectis usu, praesentiunt. Sed de causis earum rerum omnium et de fluxu maris eiusque salsitate et, in summa, de caeli mundique origine ac natura partim eadem quae veteres philosophi nostri disserunt, partim, ut illi inter se dissident, ita hi quoque, dum novas rerum rationes afferunt, ab omnibus illis dissentiunt, nec inter se tamen usquequaque conveniunt.

*Physica omnium
incertissima*

In ea philosophiae parte qua de moribus agitur, eadem illis disputantur quae nobis. De bonis animi quaerunt et corporis et externis, tum utrum boni nomen omnibus his, an solis animi dotibus conveniat. De virtute disserunt ac voluptate, sed omnium prima est ac princeps controversia, quam in re, una pluribusve sitam hominis felicitatem putent. At hac in re propensiores aequo videntur in factionem voluptatis assertricem, ut qua vel totam vel potissimam felicitatis humanae partem definiant.

*Ethica
Ordo bonorum*

Fines bonorum

Et, quo magis mireris, ab religione quoque (quae gravis et severa est fereque tristis et rigida) petunt tamen sententiae tam delicatae patrocinium. Neque enim de felicitate disceptant umquam, quin principia quaedam, ex religione deprompta, cum philosophia quae rationibus utitur coniungant, sine quibus ad verae felicitatis investigationem mancam atque imbecillam per se rationem putant. Ea principia sunt huiusmodi: animam esse immortalem, ac, Dei beneficentia ad felicitatem natam, virtutibus ac bene factis nostris praemia post hanc vitam, flagitiis destinata supplicia. Haec tametsi religionis sint, ratione tamen censent ad ea credenda et concedenda perducere.

*Utopiani felicitatem
honestam voluptate
metiuntur*

*Principia philosophiae e
religione petenda*

Theologia Utopiensium

*Animorum immortalitas,
de qua hodie non
pauci etiam Christiani
dubitant*

Quibus e medio sublatis, sine ulla cunctatione pronuntiant neminem esse tam stupidum, qui non sentiat petendam sibi per fas ac nefas voluptatem. Hoc tantum caveret, ne minor voluptas obstat maiori, aut eam persequatur quam invicem retaliet dolor. Nam virtutem asperam ac difficilem sequi, ac non abigere modo suavitate vitae, sed dolorem etiam sponte perpeti, cuius nullum exspectes fructum (quis enim potest esse fructus si post mortem nihil assequeris, quum hanc vitam totam insuaviter — hoc est, misere — traduxeris?) id vero dementissimum ferunt.

*Ut non quaevis
expetenda voluptas, ita
nec dolor affectandus
nisi virtutis causa*

Nunc vero non in omni voluptate felicitatem, sed in bona atque honesta sitam putant. Ad eam enim velut ad summum bonum, naturam nostram ab ipsa virtute pertrahi, cui soli

Hoc iuxta Stoicis

adversa factio felicitatem tribuit. Nempe virtutem definiunt, secundum naturam vivere, ad id siquidem a Deo institutos esse nos. Eum vero naturae ductum sequi, quisquis in appetendis fugiendisque rebus obtemperat rationi.

Rationem porro mortales primum omnium in amorem ac venerationem
 5 divinae maiestatis incendere, cui debemus et quod sumus et quod compotes esse felicitatis possumus; secundum id commonet atque excitat nos ut vitam quam licet minime anxiam ac maxime laetam ducamus ipsi, ceterisque omnibus ad idem obtinendum adiutores nos pro naturae societate praebemus. Neque enim quisquam umquam fuit tam tristis ac rigidus assecla virtutis et osor voluptatis, qui
 10 ita labores vigiliis et squalores indicat tibi, ut non idem aliorum inopiam atque incommoda levare te pro tua virili iubeat, et id laudandum humanitatis nomine censeat, hominem homini saluti ac solatio esse, si humanum est maxime (qua virtute nulla est homini magis propria) aliorum mitigare molestiam, et sublata tristitia vitae, iucunditati — hoc est, uoluptati — reddere. Quid ni natura quemque
 15 instiget ut sibimet idem praestet?

*At nunc quidam
 accersunt dolores velut
 in his sita sit religio,
 cum ferendi potius sint
 si incidant ad pietatis
 officium tendenti, aut
 naturae necessitate
 accidunt*

Nam aut mala est vita iucunda, id est, voluptaria (quod si est, non solum neminem ad eam debes adiutare, sed omnibus utpote noxiam ac mortiferam quantum potes adimere) aut, si conciliare aliis eam ut bonam non licet modo sed etiam debes, cur non tibi in primis ipsi? Cui non minus propitium esse te quam
 20 aliis decet. Neque enim quum te natura moneat uti in alios bonus sis, eadem te rursus iubet in temet saevum atque inclementem esse. Vitam ergo iucundam, inquit — id est, voluptatem — tamquam operationum omnium finem, ipsa nobis natura praescribit, ex cuius praescripto vivere, virtutem definiunt.

At quum natura mortales invitet ad hilarioris vitae mutuuum subsidium (quod
 25 certe merito facit: neque enim tam supra generis humani sortem quisquam est ut solus naturae curae sit, quae universos ex aequo fovet quos eiusdem formae communione complectitur) eadem te nimirum iubet etiam atque etiam observare ne sic tuis commodis obsecundes, ut aliorum procures incommoda.

Pacta et leges

Servanda igitur censent non inita solum inter privatos pacta, sed publicas
 30 etiam leges, quas aut bonus princeps iuste promulgavit, aut populus nec oppressus tyrannide nec dolo circumscriptus de partiendis vitae commodis — hoc est materia voluptatis — communi consensu sanxit. His inoffensis legibus tuum curare commodum, prudentia est; publicum praeterea, pietatis.

Sed alienam voluptatem praereptum ire, dum consequare tuam — ea vero iniuria est; contra, tibi aliquid ipsi demere quod addas aliis, id demum est humanitatis ac benignitatis officium, quod ipsum numquam tantum aufert commodi quantum refert. Nam et beneficiorum vicissitudine pensatur, et ipsa benefacti conscientia ac recordatio charitatis eorum et benevolentiae quibus benefeceris plus voluptatis affert animo, quam fuisset illa corporis, qua abstinuisti. 5

Officia vitae mutua

Postremo (quod facile persuadet animo libenter assentienti religio) brevis et exiguae voluptatis vicem ingenti ac numquam interituro gaudio rependit Deus. Itaque hoc pacto censent et excussa sedulo et perpensa re, omnes actiones nostras atque in his virtutes etiam ipsas, voluptatem tandem velut finem felicitatemque respicere. 10

Voluptatem appellant omnem corporis animive motum statumque, in quo versari natura duce delectet. Appetitionem naturae non temere addunt. Nam ut quicquid natura iucundum est ad quod neque per iniuriam tenditur nec iucundius aliud amittitur nec labor succedit, non sensus modo sed recta quoque ratio persequitur; ita quae praeter naturam dulcia sibi mortales vanissima conspiratione confingunt (tamquam in ipsis esset perinde res ac vocabula commutare), ea omnia statuunt adeo nihil ad felicitatem facere ut plurimum officiant etiam, vel eo quod quibus semel insederunt, ne veris ac genuinis oblectamentis usquam vacet locus, totum prorsus animum falsa voluptatis opinione praeoccupant. Sunt enim perquam multa, quae quum suapte natura nihil contineant suavitatis, immo bona pars amaritudinis etiam plurimum, perversa tamen improbarum cupiditatum illecebra non pro summis tantum voluptatibus habeantur, verum etiam inter praecipuas vitae causas numerentur. 15 20

Voluptas quid

Falsae voluptates

In hoc adulterinae voluptatis genere eos collocant, quos ante memoravi qui quo meliorem togam habent, eo sibi meliores ipsi videntur. Qua una in re, bis errant. Neque enim minus falsi sunt, quod meliorem putant togam suam, quam quod se. Cur enim si vestis usum spectes, tenuioris fili lana praestet crassiori? At illi tamen, tamquam natura non errore praecellerent, attollunt cristas, et sibimet quoque pretii credunt inde non nihil accedere. Eoque honorem, quem vilius vestiti sperare non essent ausi elegantiori togae, velut suo iure exigunt, et praetermissi negligentius, indignantur. At hoc ipsum quoque, vanis et nihil profuturis honoribus affici, annon eiusdem inscitiae est? Nam 25 30

Error eorum qui sibi ob cultum placent

Stulti honores

quid naturalis et verae voluptatis affert nudatus alterius vertex, aut curvati poplites? Hoccine tuorum poplitem dolori medebitur? Aut tui capitis phrenesim levabit? In hac fucatae voluptatis imagine, mirum quam suaviter insaniunt ei qui nobilitatis opinione sibi blandiuntur ac plaudunt, quod eiusmodi maioribus nasci
 5 contigerit, quorum longa series dives (neque enim nunc aliud est nobilitas) habitasit, praesertim in praediis, nec pilo quidem minus sibi nobiles videntur, etiam si maiores nihil inde reliquerint, aut relictum, ipsi obligurierint.

Vana nobilitas

Stultissima voluptas ex gemmis

His annumerant eos qui gemmis ac lapillis (ut dixi) capiuntur, ac dii quodammodo sibi videntur facti, si quando eximium aliquem consequantur, eius
 10 praesertim generis, quod sua tempestate, maximo apud suos aestimetur; neque enim apud omnes, neque omni tempore, eadem genera sunt in pretio, sed nec nisi exemptum auro ac nudum comparant. Immo ne sic quidem, nisi adiurato venditore et praestanti cautionem, veram gemmam ac lapidem verum esse, tam solliciti sunt, ne oculis eorum veri loco adulterinus imponat. At spectaturo tibi,
 15 cur minus praebeat oblectamenti factitius, quem tuus oculus non discernit a vero? Uterque ex aequo valere debet tibi, non minus hercle quam caeco!

Opinio hominum pretium addit, aut adimit gemis

Quid hi qui superfluas opes adservant, ut nullo acervi usu, sed sola contemplatione delectentur? Num veram percipiunt, an falsa potius voluptate luduntur? Aut hi qui, diverso vitio, aurum quo numquam sint usuri, fortasse
 20 nec visuri amplius, abscondunt, et solliciti ne perdant, perdunt. Quid enim aliud est, visibus demptum tuis et omnium fortasse mortalium, telluri reddere? Et tu tamen abstruso thesauro velut animi iam securus laetitia gestis. Quem si quis furto sustulerit, cuius tu ignarus furti, decem post annis obieris, toto illo decennio quo subtractae pecuniae superfuisti, quid tua retulit surreptum an salvum fuisse?
 25 Utrouque certe modo tantundem usus ad te pervenit.

Mira fictio et aptissima

Alea Venatio

Ad has tam ineptas laetitas, aleatores (quorum insaniam auditu, non usu cognovere) venatores praeterea, atque aucupes, adiungunt. Nam quid habet, inquirunt, voluptatis, talos in alveum proicere, quod toties fecisti, ut si quid voluptatis inesset, oriri tamen potuisset ex frequenti usu satietas? Aut quae
 30 suavitas esse potest ac non fastidium potius, in audiendo latratu atque ululatu canum? Aut qui maior voluptatis sensus est, cum leporem canis insequitur, quam quum canis canem? Nempe idem utrobique agitur, accurritur enim, si te cursus oblectet.

At si te caedis spes, laniatus exspectatio sub oculis peragendi retinet, misericordiam potius movere debet, spectare lepusculum a cane, imbecillum a validiore, fugacem ac timidum a feroce, innoxium denique a crudeli discerptum. Itaque Utopienses totum hoc venandi exercitium, ut rem liberis indignam, in lanios (quam artem per servos obire eos supra diximus) reiecerunt. Infimam enim eius partem esse venationem statuunt, reliquas eius partes et utiliores et honestiores, ut quae et multo magis conferant, et animalia necessitatis dumtaxat gratia perimant, quum venator ab miseri animalculi caede ac laniatu nihil nisi voluptatem petat. Quam spectandae necis libidinem in ipsis etiam bestiis, aut ab animi crudelis affectu censent exoriri, aut in crudelitatem denique, assiduo tam efferae voluptatis usu defluere.

*At haec hodie ars est
deorum aulicorum*

Haec igitur et quicquid est eiusmodi (sunt enim innumera) quamquam pro voluptatibus mortalium vulgus habeat, illi tamen, quum natura nihil insit suave, plane statuunt cum vera voluptate nihil habere commercii. Nam quod vulgo sensum iucunditate perfundunt (quod voluptatis opus videtur), nihil de sententia decedunt. Non enim ipsius rei natura, sed ipsorum perversa consuetudo in causa est. Cuius vitio fit ut amara pro dulcibus amplectantur. Non aliter ac mulieres gravidae picem et sebum, corrupto gustu, melle mellitius arbitrantur. Nec cuiusquam tamen aut morbo aut consuetudine depravatum iudicium, mutare naturam, ut non aliarum rerum, ita nec voluptatis potest.

Citta in gravidis

Voluptatum quas veras fatentur, species diversas faciunt. Siquidem alias animo, corpori alias tribuunt. Animo dant intellectum, eamque dulcedinem quam veri contemplatio pepererit. Ad haec suavis additur bene actae vitae memoria, et spes non dubia futuri boni.

Verae voluptatis species

Corporis voluptatem in duas partiuntur formas, quarum prima sit ea, quae sensum perspicua suavitate perfundit, quod alias earum instauratione partium fit, quas insitus nobis calor exhauserit. Nam hae cibo potuque redduntur, alias dum egerunt illa, quorum copia corpus exuberat. Haec suggeritur, dum excrementis intestina purgamus, aut opera liberis datur, aut ullius prurigo partis frictu scalptuve lenitur. Interdum vero voluptas oritur nec redditura quicquam quod membra nostra desiderent,

Voluptates corporis

nec ademptura quo laborent, ceterum quae sensus nostros tamen vi quadam occulta sed illustri motu titillet afficiatque et in se convertat, qualis ex musica nascitur.

Alteram corporeae voluptatis formam eam volunt esse, quae in quieto atque
 5 aequabili corporis statu consistat, id est nimirum sua cuiusque nullo interpellata malo sanitas. Haec siquidem, si nihil eam doloris oppugnet, per se ipsa delectat, etiam si nulla extrinsecus adhibita voluptate moveatur. Quamquam enim sese minus effert minusque offert sensui quam tumida illa edendi bibendique libido, nihilo tamen secius multi eam statuunt voluptatum maximam, omnes fere
 10 Utopienses magnam et velut fundamentum omnium ac basim fatentur, ut quae vel sola placidam et optabilem vitae condicionem reddat, et qua sublata nullus usquam reliquus sit cuiquam voluptati locus. Nam dolore prorsus vacare, nisi adsit sanitas, stuporem, certe non voluptatem vocant.

Valeat possessor oportet

Iamdudum explosum est apud eos decretum illorum, qui stabilem et
 15 tranquillam sanitatem (nam haec quoque quaestio naviter apud eos agitata est) ideo non habendam pro voluptate censebant, quod praesentem non posse dicerent, nisi motu quopiam extrario sentiri. Verum contra nunc in hoc prope universi conspirant, sanitatem vel in primis voluptati esse. Etenim quum in morbo, iniquiunt, dolor sit, qui voluptati implacabilis hostis est, non aliter, ac
 20 sanitati morbus, quid ni vicissim insit sanitatis tranquillitati voluptas? Nihil enim ad hanc rem referre putant, seu morbus dolor esse, seu morbo dolor inesse dicatur: tantundem enim utroque modo effici. Quippe si sanitas, aut voluptas ipsa sit, aut necessario voluptatem pariat, velut calor igni gignitur; nimirum utrobique efficitur, ut quibus immota sanitas adest his voluptas abesse non possit.

25 Praeterea dum vescimur, iniquiunt, quid aliud quam sanitas quae labefactari coeperat, adversus esuriem (cibo commilitone) depugnat, in qua dum paulatim invalescit, ille ipse profectus ad solitum vigorem suggerit illam qua sic reficimur voluptatem. Sanitas ergo quae in conflictu laetatur, eadem non gaudebit adepta victoriam? Sed pristinum robur, quod solum toto conflictu petiverat,
 30 tandem feliciter assecuta, protinus obstupescet? Nec bona sua cognoscet atque amplexabitur? Nam quod non sentiri sanitas dicta est, id vero perquam procul a vero putant. Quis enim vigilans, iniquiunt, sanum esse se non sentit, nisi qui non est? Quemne tantus aut stupor aut lethargus astringit, ut sanitatem non iucundam sibi fateatur ac delectabilem? At delectatio quid aliud quam alio nomine voluptas
 35 est?

Amplectuntur ergo in primis animi voluptates (eas enim primas omnium principesque ducunt) quarum potissimam partem censent ab exercitio virtutum bonaeque vitae conscientia proficisci. Earum voluptatum quas corpus suggerit, palmam sanitati deferunt. Nam edendi bibendique suavitatem et quicquid eandem oblectamenti rationem habet appetenda quidem, sed non nisi sanitatis gratia statuunt. Neque enim per se iucunda esse talia, sed quatenus adversae valitudini clanculum surreptenti resistunt. Ideoque sapienti sicuti magis deprecandos morbos quam optandam medicinam, et dolores profligandos potius quam adsciscenda solatia, ita hoc quoque voluptatis genere non egere quam deliniri praestiterit; quo voluptatis genere si quisquam se beatum putet, is necesse est fateatur se tum demum fore felicissimum, si ea vita contigerit quae in perpetua fame, siti, pruritu, esu, potatione, scalptu, frictuque, traducatur; quae quam non foeda solum, sed misera etiam sit, quis non videt? Infimae profecto omnium hae voluptates sunt, ut minime sincere, neque enim umquam subeunt, nisi contrariis coniunctae doloribus; nempe cum edendi voluptate copulatur esuries, idque non satis aequa lege. Nam ut vehementior, ita longior quoque dolor est. Quippe et ante voluptatem nascitur, et nisi voluptate una commoriente, non extinguitur. Huiusmodi ergo voluptates, nisi quatenus expetit necessitas, haud magni habendas putant. Gaudent tamen etiam his, gratique agnoscunt naturae parentis indulgentiam, quae foetus suos ad id quod necessitatis causa tam assidue faciendum erat, etiam blandissima suavitate pelliceat. Quanto enim in tedio vivendum erat, si ut ceterae aegritudines quae nos infestant rarius, ita hii quoque quotidiani famis ac sitis morbi, venenis ac pharmacis amaris essent abigendi?

At formam, vires, agilitatem, haec ut propria iucundaque naturae dona libenter fovent. Quin eas quoque voluptates quae per aures, oculos, ac nares admittuntur, quas natura proprias ac peculiare esse homini voluit (neque enim aliud animantium genus aut mundi formam pulchritudinemque suspicit, aut odorum nisi ad cibi discrimen ulla commovetur gratia, neque consonas inter se discordesque sonorum distantias internoscit) et has, inquam, ut iucunda quaedam vitae condimenta persequuntur. In omnibus autem hunc habent modum ne maiorem minor impediat, neu dolorem aliquando voluptas pariat, quod necessario sequi censent, si inhonesta sit.

At certe formae decus contemnere, vires deterere, agilitatem in pigritiam vertere, corpus exhaurire ieiuniis, sanitati iniuriam facere,

et cetera naturae blandimenta respuere, nisi quis haec sua commoda neglegat dum aliorum publicave ardentius procurat, cuius laboris vice maiorem a Deo voluptatem exspectet; alioquin, ob inanem virtutis umbram nullius bono, semet affligere, vel quo adversa ferre minus moleste possit, numquam fortasse ventura.

5 Hoc vero putant esse dementissimum animique et in se crudelis et erga naturam ingratisissimi, cui tamquam debere quicquam dedignetur, omnibus eius beneficiis renuntiat.

Annotandum et hoc diligenter

Haec est eorum de virtute ac voluptate sententia, qua, nisi sanctius aliquid inspiret homini caelitus immissa religio, nullam investigari credunt humana ratione veriolem; qua in re rectene an secus sentiant, excutere nos neque tempus patitur neque necesse est, quippe qui narranda eorum instituta, non etiam tuenda suscepimus. Ceterum hoc mihi certe persuadeo, utut sese habeant haec decreta, nusquam neque praestantiorum populum neque feliciorum esse rempublicam.

10 Corpore sunt agili vegetoque; virium amplius quam statura promittat, nec ea tamen improcera, et quum neque solo sint usquequaque fertili, nec admodum salubri caelo, adversus aerem ita sese temperantia victus muniunt, terrae sic medentur industria, ut nusquam gentium sit frugis pecorisque proventus uberior, aut hominum vivaciora corpora paucioribusque morbis obnoxia. Itaque non ea modo quae vulgo faciunt agricolae diligenter ibi administrata conspicias, ut
20 terram natura maligniorem arte atque opera iuvent; sed populi manibus alibi radicatus evulsam silvam alibi consitam videas, qua in re habita est non ubertatis sed vecturae ratio, ut essent ligna aut mari aut fluviis aut urbibus ipsis viciniora. Minore enim cum labore terrestri itinere fruges quam ligna longius afferuntur.

Gens facilis ac faceta, sollers, otio gaudens, corporis laborum (quum est usus) satis patiens, ceterum alias haudquaquam sane appetens; animi studiis infatigata.
25 Qui, quum a nobis accepissent de litteris et disciplina Graecorum (nam in Latinis praeter historias ac poetas, nihil erat quod videbantur magnopere probaturi) mirum quanto studio contenderunt, ut eas liceret ipsis nostra interpretatione perdiscere.

Utilitas linguae graecae

Docilitas Uptoiensium mira

30 Coepimus ergo legere, magis adeo primum ne recusare laborem videremur, quam quod fructum eius aliquem speraremus. At ubi paulum processimus, ipsorum diligentia fecit ut nostram haud frustra impendendam animo statim praecipereamus. Siquidem literarum formas, tam facile imitari, verba tam expedite pronuntiare, tam celeriter mandare memoriae,

et tanta cum fide reddere coeperunt, ut nobis miraculi esset loco, nisi quod pleraque pars eorum, qui non sua solum sponte accensi, verum senatus quoque decreto iussi, ista sibi discenda sumpserunt. E numero scholasticorum selectissimis ingeniis et matura aetate fuerunt. Itaque minus quam triennio nihil erat in lingua, quod requirerent bonos auctores (nisi obstet libri menda) inoffense perlegerent. 5 Eas litteras, ut equidem conicio, ob id quoque facilius arripuerunt, quod nonnihil illis essent cognatae. Suspicio enim eam gentem a Graecis originem duxisse, propterea quod sermo illorum cetera fere Persicus, non nulla Graeci sermonis vestigia servet in urbium ac magistratuum vocabulis.

At nunc stipites et caudices dicantur litteris: felicissima ingenia voluptatibus corrumpuntur

Habent ex me (nam librorum sarcinam mediocrem, loco mercium, quarto navigaturus in navem conieci, quod mecum plane decreveram numquam potius redire quam cito) Platonis opera pleraque, Aristotelis plura, Theophrastum item de plantis, sed pluribus, quod doleo, in locis mutilum. In librum enim dum navigabamus neglegentius habitum cercopithecus incidit, qui lasciviens ac ludibundus paginas aliquot hinc atque inde evulsas laceravit. Ex his qui scripsere 15 grammaticam, Lascarem habent tantum, Theodorum enim non advexi mecum, nec dictionarium aliquem praeter Hesychium ac Dioscoridem; Plutarchi libellos habent charissimos, et Luciani quoque facetiis ac lepore capiuntur. Ex poetis habent Aristophanem, Homerum, atque Euripidem, tum Sophoclem minusculis Aldi formulis. Ex historicis Thucydidem atque Herodotum, necnon Herodianum. 20

Quin in re medica quoque sodalis meus Tricius Apinatus advexerat secum parva quaedam Hippocratis opuscula, ac MICROTECHNEN Galeni, quos libros magno in pretio habent. Siquidem et si omnium fere gentium re medica minime egent, nusquam tamen in maiore honore est, vel eo ipso quod eius cognitionem numerant inter pulcherrimas atque utilissimas partes philosophiae, 25 cuius ope philosophiae dum naturae secreta scrutantur, videntur sibi non solum admirabilem inde voluptatem percipere, sed apud Auctorem quoque eius atque opificem summam inire gratiam; quem, ceterorum more artificum, arbitrantur mundi huius visendam machinam homini (quem solum tantae rei capacem fecit) exposuisse spectandam, eoque cariorem habere curiosum ac sollicitum inspectorem, operisque sui admiratorem, quam eum qui velut animal expers 30 mentis tantum ac tam mirabile spectaculum stupidus immotusque neglexerit.

Medicina utilissima

Contemplatio naturae

Utopiensium itaque exercitata litteris ingenia mire valent ad inventiones artium quae faciant aliquid ad commodae vitae compendia. Sed duas tamen debent nobis: chalcographorum et faciendae chartae, nec solis tamen nobis sed sibi quoque bonam eius partem. Nam quum ostenderemus eis libris chartaceis
 5 impressas ab Aldo litteras, et de cartae faciendae materia ac litteras imprimendi facultate loqueremur, aliquid magis quam explicarem (neque enim quisquam erat nostrum qui alterutram calleret) ipsi statim acutissime coniecerunt rem, et quum ante pellibus corticibus ac papyro tantum scriberent, iam cartam ilico facere et litteras imprimere tentarunt; quae, quum primo non satis procederent, eadem
 10 saepius experiendo, brevi sunt utrumque consecuti, tantumque effecerunt, ut, si essent Graecorum exemplaria librorum, codices deesse non possent. At nunc nihil habent amplius quam a me commemoratum est; id vero quod habent impressis iam libris in multa exemplariorum milia propagavere.

Quisquis eo spectandi gratia venerit, quem insignis aliqua dos ingenii, aut
 15 longa peregrinatione usum multarum cognitio terrarum commendet (quo nomine gratus fuit noster appulsus), pronis animis excipitur. Quippe libenter audiunt, quid ubique terrarum geratur. Ceterum mercandi gratia non admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent, nisi aut ferrum aut quod quisque referre mallet, aurum argentumve? Tum quae ex ipsis exportanda sint, ea consultius putant ab
 20 se efferi quam ab aliis illinc peti, quo et exteris undique gentes exploratiores habeant, neque maritimarum rerum usum ac peritiam oblitum eant.

DE SERVIS

Pro servis neque bello captos habent nisi ab ipsis gesto, neque servorum filios, neque denique quemquam quem apud alias gentes servientem possent comparare,
 25 sed aut si cuius apud se flagitium in servitium vertitur, aut quos apud exteris urbes (quod genus multo frequentius est) admissum facinus destinavit supplicio. Eorum enim multos, interdum aestimatos vili, saepius etiam gratis impetratos, auferunt. Haec servorum genera non in opere solum perpetuo, verum etiam in vinculis habent, sed suos durius, quos eo deploratiores, ac deteriora meritis exempla
 30 censent, quod tam praeclara educatione ad virtutem egregie instructi,

*Mira huius gentis
 aequitas*

contineri tamen ab scelere non potuerint.

Aliud servorum genus est quum alterius populi mediastinus quispiam laboriosus ac pauper elegerit apud eos sua sponte servire. Hos honeste tractant ac, nisi quod laboris utpote consuetis imponitur plusculum, non multo minus clementer ac cives habent; volentem discedere (quod non saepe fit) neque 5 retinent invitum, neque inanem dimittunt. Aegrotantes, ut dixi, magno cum affectu curant, nihilque prorsus omittunt quo sanitati eos, vel medicinae vel victus observatione restituant; quin insanabili morbo laborantes assidendo colloquendo adhibendo demum quae possunt levamenta solantur. Ceterum si non immedicabilis modo morbus sit, verum etiam perpetuo vexet atque discrutiet, 10 tum sacerdotes ac magistratus hortantur hominem, quandoquidem omnibus vitae muniis impar, aliis molestus ac sibi gravis, morti iam suae supervivat, ne secum statuatur pestem diutius ac luem alere, neve, quum tormentum ei vita sit, mori dubitet, quin bona spe fretus, acerba illa vita velut carcere atque aculeo vel ipse semet eximat, vel ab aliis eripi se sua voluntate patiat; hoc illum, quum non 15 commoda sed supplicium abrupturus morte sit, prudenter facturum, quoniam vero sacerdotum in ea re consiliis, id est interpretum Dei, sit obsecuturus, etiam pie sancteque facturum.

De aegrotis

Mors spontanea

Haec quibus persuaserint aut inedia sponte vitam finiunt, aut sopiti sine mortis sensu solvuntur. Invitum vero neminem tollunt nec officii erga eum 20 quicquam imminuunt, persuasos hoc pacto defungi honorificum. Alioqui qui mortem sibi consciverit, causa non probata sacerdotibus et senatui, hunc neque terra neque igne dignantur, sed in paludem aliquam turpiter insepultus abicitur.

Femina non ante annum duodevicesimum nubit. Mas non nisi expletis quattuor etiam amplius. Ante coniugium mas aut femina si convincatur furtivae 25 libidinis, graviter in eum eamve animadvertitur, coniugioque illis in totum interdicatur, nisi venia principis noxam remiserit; sed et pater et mater familias cuius in domo admissum flagitium est, tamquam suas partes parum diligenter tutati, magnae obiacent infamiae; id facinus ideo tam severe vindicant quod futurum prospiciunt, ut rari in coniugalem

De coniugiis

amorem coalescerent, in quo aetatem omnem cum uno videant exigendam, et
preferendas insuper quas ea res affert molestias, nisi a vago concubitu diligenter
arceantur.

Porro in deligendis coniugibus ineptissimum ritum (uti nobis visum est)
5 adprimeque ridiculum illi serio ac severe observant. Mulierem enim, seu virgo
seu vidua sit, gravis et honesta matrona proco nudam exhibet, ac probus aliquis
vir vicissim nudum puellae procum sistit. Hunc morem quum velut ineptum
ridentes improbaremus, illi contra ceterarum omnium gentium insignem demirari
stultitiam, qui, quum in equuleo comparando, ubi de paucis agitur nummis,
10 tam cauti sint ut quamvis fere nudum, nisi detracta sella tamen omnibusque
revulsis ephippiis, recusent emere, ne sub illis operculis ulcus aliquod delitesceret;
in deligenda coniuge, qua ex re aut voluptas aut nausea sit totam per vitam
comitatura, tam negligenter agant ut, reliquo corpore vestibis obvoluto, totam
mulierem vix ab unius palmae spatio (nihil enim praeter vultum visitur) aestiment
15 adiungantque sibi, non absque magno (si quid offendant postea) male cohaerendi
periculo.

Nam neque omnes tam sapientes sunt ut solos mores respiciant, et in ipsorum
quoque saepientum coniugiis, ad animi virtutes nonnihil additamenti corporis
etiam dotes adiciunt; certe tam foeda deformitas latere sub illis potest involucris
20 ut alienare prorsus animum ab uxore queat, quum corpore iam seiungi non liceat.
Qualis deformitas, si quo casu contingat post contractas nuptias, suam quisque
sortem necesse est ferat; ante vero, ne quis capiatur insidiis, legibus caveri debet,
idque tanto maiore studio fuit curandum, quod et soli illarum orbis plagarum
singulis sunt contenti coniugibus, et matrimonium ibi haud saepe aliter, quam
25 morte solvitur, nisi adulterium in causa fuerit, aut morum non ferenda molestia.
Nempe alterutri sic offenso, facta ab senatu coniugis mutandi venia; alter
infamem simul ac caelibem perpetuo vitam ducit. Alioquin invitam coniugem
cuius nulla sit noxa repudiare quod corporis obtigerit calamitas, id vero nullo
pacto ferunt; nam et crudele iudicant tum quenquam deseri cum maxime eget
30 solatio, et senectuti, quum et morbos afferat et morbus ipsa sit, incertam atque
infirmam fidem fore.

Ceterum accidit interdum ut, quum non satis inter se coniugum convenient
mores, repertis utrique aliis quibuscum sperent se suavius esse victuros, amborum
sponte separati nova matrimonia contrahant, haud absque senatus auctoritate
tamen,

*Et si parum verecunde
haud tamen incaute*

Divortium

qui nisi causa per se atque uxores suas diligenter cognita, divortia non admittit. Immo ne sic quidem facile, quod rem minime utilem sciunt firmandae coniugum caritati, facilem novarum nuptiarum spem esse propositam.

Temeratores coniugii gravissima servitute plectuntur, et si neuter erat caelebs, iniuriam passi (velint modo) repudiatis adulteris coniugio inter se ipsi iunguntur, alioquin quibus videbitur. At si laesorum alteruter erga tam male merentem coniugem in amore persistat, tamen uti coniugii lege non prohibetur si velit in opera damnatum sequi; acciditque interdum ut alterius paenitentia alterius officiosa sedulitas miserationem commovens principi, libertatem rursus impetret; ceterum ad scelus iam relapso nex infligitur.

Ceteris facinoribus nullam certam poenam lex ulla praestituit, sed ut quodque atrox aut contra visum est, ita supplicium senatus decernit. Uxores mariti castigant, et parentes liberos, nisi quid tam ingens admiserint ut id publice puniri morum intersit. Sed fere gravissima quaeque scelera servitutis incommodo puniuntur, id siquidem et sceleratis non minus triste et reipublicae magis commodum arbitrantur, quam si mactare noxios et protinus amoliri festinent. Nam et labore quam nece magis prosunt, et exemplo diutius alios ab simili flagitio deterrent. Quod si sic habiti rebellent atque recalcitrent, tum demum, velut indomitae beluae, quos coercere carcer et catena non potest, trucidantur. At patientibus non adimitur omnis omnino spes, quippe longis domiti malis si eam paenitentiam prae se ferant quae peccatum testetur magis eis displicere quam poenam, principis interdum praerogativa interdum suffragiis populi aut mitigatur servitus aut remittitur.

Sollicitasse ad stuprum nihilo minus quam stuprasse periculi est. In omni siquidem flagitio certum destinatumque conatum aequant facto; neque enim id quod defuit ei putant prodesse debere, per quem non stetit quominus nihil defuerit.

Moriones in deliciis habentur, quos ut affecisse contumelia magno in probro est, ita voluptatem ab stultitia capere non vetant. Siquidem id morionibus ipsis maximo esse bono censent, cuius qui tam severus ac tristis est ut nullum neque factum neque dictum rideat,

5

10

15

20

25

30

*Aestimatio supplicii
penes magistratum*

Stupri sollicitati poena

Voluptas e morionibus

ei tutandum non credunt, veriti ne non satis indulgenter curetur ab eo, cui non modo nulli usui, sed ne oblectamento quidem (qua sola dote valet) futurus esset.

Irridere deformem aut mutilum, turpe ac deforme non ei qui ridetur habetur, sed irrisori, qui cuiquam quod in eius potestate non erat ut fugeret, id vitii loco
 5 stulte exprobrat. Ut enim formam naturalem non tueri segnis atque inertis ducunt, sic adiumentum ab fucis quaerere infamis apud illos insolentia est. Usu enim ipso sentiunt, quam non ullum formae decus uxores aequae ac morum probitas et reverentia commendat maritis. Nam ut forma nonnulli sola capiuntur, ita nemo nisi virtute atque obsequio retinetur.

Fucata forma

10 Non poenis tantum deterrent a flagitiis, sed propositis quoque honoribus ad virtutes invitant, ideoque statuas viris insignibus et de republica praeclare meritis in foro collocant in rerum bene gestarum memoriam, simul ut ipsorum posteris maiorum suorum gloria calcar et incitamentum ad virtutem sit.

*Et praemiis invitandi
cives ad officium*

15 Qui magistratum ullum ambierit, exspes omnium redditur. Convivunt amabiliter, quippe nec magistratus ullus insolens aut terribilis est; patres appellantur, et exhibent. Eisdem defertur, ut debet, ab volentibus honor; non ab invitis exigitur. Ne principem quidem ipsum vestis aut diadema, sed gestatus frumenti manipulus discernit, ut pontificis insigne est praelatus cereus.

Damnatus ambitus

Honor magistratum

Dignitas principis

Leges paucae

20 Leges habent perquam paucas. Sufficiunt enim sic institutis paucissimae. Quin hoc in primis apud alios improbant populos, quod legum interpretumque volumina non infinita sufficiunt. Ipsi vero censent iniquissimum ullos homines his obligari legibus quae aut numerosiores sint quam ut perlegi queant, aut obscuriores quam ut a quovis possint intellegi.

*Advocatorum inutilis
turba*

25 Porro causidicos, qui causas tractent callide ac leges vafre disputant, prorsus omnes excludunt. Censent enim ex usu esse, ut suam quisque causam agat, eademque referat iudici, quae narraturus patrono fuerat. Sic et minus ambagum fore et facilius elici veritatem dum, eo dicente quem nullus patronus fucum docuit, iudex solerter expendit singula,

et contra versutorum calumnias simplicioribus ingeniis opitulatur. Haec apud alias gentes in tanto perplexissimarum acervo legum difficile est observari. Ceterum apud eos unusquisque est legis peritus. Nam et sunt (ut dixi) paucissimae, et interpretationum praeterea ut quaeque est maxime crassa, ita maxime aequam censent.

5

Nempe quum omnes leges (inquiunt) ea tantum causa promulgentur ut ab his quisque sui commonefiat officii, subtilior interpretatio paucissimos admonet (pauci enim sunt qui assequantur), quum interim simplicior ac magis obvius legum sensus omnibus in aperto sit; alioquin, quod ad vulgus attinet, cuius et maximus est numerus et maxime eget admonitu, quid referat utrum legem omnino non condas, an conditam in talem interpreteris sententiam quam, nisi magno ingenio et longa disputatione, nemo possit eruere? Ad quam investigandam neque crassum vulgi iudicium queat attingere neque vita in comparando victu occupata sufficere.

10

His eorum virtutibus incitati finitimi, qui quidem liberi sunt, et suae spontis (multos enim ipsi iam olim tyrannide liberaverunt) magistratus sibi ab illis, alii quotannis, alii in lustrum, impetrant, quos defunctos imperio cum honore ac laude reducunt, novosque secum rursus in patriam revehunt. Atque hi quidem populi optime profecto ac saluberrime reipublicae suae consulunt, cuius et salus et pernicius quum ab moribus magistratuum pendeat, quosnam potuissent elegisse prudentius quam qui neque ullo pretio queant ab honesto deduci (utpote quod brevi sit remigraturis inutile) ignoti civibus, aut pravo cuiusquam studio aut similtate flecti? Quae duo mala, affectus atque avaritiae, sicubi incubuere iudiciis, ilico iustitiam omnem, fortissimum reipublicae nervum, dissolvunt. Hos Utopiani populos, quibus qui imperent ab ipsis petuntur, appellant socios; ceteros, quos beneficiis auxerunt, amicos vocant.

15

20

25

Foedera quae reliquae inter se gentes toties ineunt, frangunt ac renovant, ipsi nulla cum gente ferunt. Quorsum enim foedus, inquiunt, quasi non hominem homini satis natura conciliet? Quam qui contempserit, hunc verba scilicet putes curaturum?

30

De foederibus

In hanc sententiam eo vel maxime trahuntur, quod in illis terrarum plagis, foedera pactaque principum solent parum bona fide servari. Etenim in Europa idque his potissimum partibus quas CHRISTI fides et religio possidet, sancta est et inviolabilis ubique maiestas foederum, partim ipsa iustitia et bonitate principum, partim summorum reverentia metuque pontificum, qui ut nihil in se recipiunt ipsi quod non religiosissime praestant, ita ceteros omnes principes iubent ut pollicitis omnibus modis immorentur, tergiversantes vero pastorali censura et severitate compellunt. Merito sane censent turpissimam rem videri si illorum foederibus absit fides, qui peculiari nomine fideles appellantur.

At in illo novo orbe terrarum, quem circulus aequator vix tam longe ab hoc nostro orbe semovet quam vita moresque dissident, foederum nulla fiducia est. Quorum ut quodque plurimis ac sanctissimis caeremoniis innodatum fuerit, ita citissime solvitur, inventa facile in verbis calumnia, quae sic interim de industria dictant callide ut numquam tam firmis adstringi vinculis queant, quin elabantur aliqua, foedusque et fidem pariter eludant. Quam vafriciem, immo quam fraudem dolumque, si privatorum deprehenderent intervenisse contractui, magno supercilio rem sacrilegam et furca dignam clamitarent hi nimirum ipsi qui eius consilii principibus dati semet gloriantur auctores!

Quo fit ut iustitia tota videatur aut non nisi plebea virtus et humilis quaeque longo intervallo subsidat infra regale fastigium, aut uti saltem duae sint, quarum altera vulgus deceat, pedestris et humirepa, neve usquam septa transilire queat, multis undique restricta vinculis; altera principum virtus quae, sicuti sit quam illa popularis augustior, sic est etiam longo intervallo liberior, ut cui nihil non liceat nisi quod non libeat.

Hos mores, ut dixi, principum illic foedera tam male servantium, puto in causa esse ne ulla feriant Utopienses, mutaturi fortasse sententiam, si hic viverent. Quamquam illis videtur (ut optime servantur), male tamen inolevisse foederis omnino sancienti consuetudinem; qua fit, ut (perinde ac si populum populo, quos exiguo spatio collis tantum aut rivus discriminat, nulla naturae societas copularet) hostes atque inimicos invicem sese natos putent, meritoque in mutuam grassari perniciem, nisi foedera prohibeant; quin his ipsis quoque initis, non amicitiam coalescere, sed manere praedandi licentiam, quatenus per imprudentiam dictandi foederis nihil quod prohibeat satis caute comprehensum in pactis est.

At illi contra censent neminem pro inimico habendum a quo nihil iniuriae profectum est; naturae consortium foederis vice esse; et satius valentiusque homines invicem benevolentia quam pactis, animo quam verbis, connecti.

DE RE MILITARI

Bellum utpote rem plane beluina — nec ulli tamen beluarum formae in tam assiduo atque homini est usu — summopere abominantur, contraque morem gentium ferme omnium nihil aequè ducunt inglorium atque petitam e bello gloriam. Eoque, licet assidue militari sese disciplina exercent, neque id viri modo sed feminae quoque statis diebus, ne ad bellum sint quum exigit usus inhabiles; non temere capessunt tamen, nisi quo aut suos fines tueantur, aut amicorum terris infusos hostes propulsent, aut populum quempiam tyrannide pressum miserati (quod humanitatis gratia faciunt) suis viribus tyranni iugo et servitute liberent.

Quamquam auxilium gratificantur amicis non semper quidem quo se defendant, sed interdum quoque illatas retalient atque ulciscantur iniurias, verum id ita demum faciunt, si re adhuc integra consulantur ipsi, et probata causa, repetitis ac non redditis rebus, belli auctores inferendi sint; quod non tunc solum decernunt, quoties hostili incursu abacta est praeda, verum tum quoque multo infestius, quum eorum negotiatores usquam gentium, vel iniquarum praetextu legum, vel sinistra derivatione bonarum, iniustam subeunt iustitiae colore calumniam.

Nec alia fuit eius origo belli, quod pro Nephelogetis adversus Alaopolitas paulo ante nostram memoriam Utopienses gessere, quam apud Alaopolitas Nephelogetarum mercatoribus illata praetextu iuris (ut visum est ipsis) iniuria. Certe, sive illud ius, sive ea iniuria fuit, bello tam atroci est vindicata, quum ad proprias utriusque partis vires odiaque, circumiectarum etiam gentium studia atque opes adiungerentur, ut florentissimis populorum aliis concussis, aliis vehementer afflictis, orientia ex malis mala, Alaopolitarum servitus demum ac deditio finierit; qua in Nephelogetarum (neque enim sibi certabant Utopienses) potestatem concessere, gentis florentibus Alaopolitarum rebus haudquaquam cum illis conferendae.

Tam acriter Utopienses amicorum etiam in pecuniis iniuriam persequuntur, suas ipsorum, non item; qui, sicubi circumscripti bonis excidant, modo corporibus absit vis, hactenus irascuntur uti quoad satisfactio fiat, eius commercio gentis abstineant. Non quod minoris sibi curae cives quam socii sint, sed horum
 5 tamen pecuniam intercipi aegrius quam suam ferunt, propterea quod amicorum negotiatores, quoniam de suo perdunt privato grave vulnus ex iactura sentiunt. At ipsorum civibus nihil nisi de publica perit, praeterea quod abundabat domi, ac veluti supererat, alioqui non emittendum foras. Quo fit uti intertrimentum citra cuiusquam sensum accidat. Quo circa nimis crudele censent id damnum
 10 multorum ulcisci mortibus, cuius damni incommodum nemo ipsorum, aut vita aut victu persentiscat.

Ceterum si quis suorum usquam per iniuriam debilitetur aut occidatur sive id publico factum consilio sive privato sit, per legatos re comperta, nisi deditis noxiis placari non possunt, quin ilico bellum denuntient. Noxae deditos aut morte aut
 15 servitio puniunt.

Magno empta victoria

Cruentae victoriae non piget modo eos sed pudet quoque, reputantes inscitiam esse quamlibet pretiosas merces nimio emisse. Arte doloque victos, oppressos hostes impendio gloriantur, triumphumque ob eam rem publicitus agunt et velut re strenue gesta tropaeum erigunt. Tunc enim demum viriliter sese
 20 iactant et cum virtute gessisse quoties ita vicerint quomodo nullum animal praeter hominem potuit, id est ingenii viribus. Nam corporis, inquiunt, ursi, leones, apri, lupi, canes, ceteraeque beluae dimicant, quarum ut pleraeque nos robore ac ferocia vincunt, ita cunctae ingenio et ratione superantur.

Hoc unum illi in bello spectant, uti id obtineant, quod si fuissent ante
 25 consecuti, bellum non fuerant illaturi. Aut si id res vetet, tam severam ab his vindictam expetunt, quibus factum imputant, ut idem ausuros in posterum terror absterreat. Hos propositi sui scopos destinant, quos mature petunt, at ita tamen, uti prior vitandi periculi cura quam laudis aut famae consequendae sit.

Itaque protinus indicto bello, schedulas ipsorum publico signo roboratas,
 30 locis maxime conspicuis hosticae terrae clam uno tempore multas appendi procurant, quibus ingentia pollicentur praemia, si quis principem adversarium sustulerit, deinde minora, quamquam illa quoque egregia decernunt pro singulis eorum capitibus quorum nomina in iisdem litteris proscribunt.

Hi sunt quos secundum principem ipsum, auctores initi adversus se consilii ducunt. Quicquid percussori praefiniunt, hoc geminant ei qui vivum e proscriptis aliquem ad se perduxerit, quum ipsos quoque proscriptos praemiis eisdem, addita etiam impunitate, contra socios invitant.

Itaque fit celeriter ut et ceteros mortales suspectos habeant, et sibi invicem ipsi neque fidentes satis neque fidi sint, maximoque in metu et non minore periculo versentur. Nam saepenumero constat evenisse uti bona pars eorum et princeps in primis ipse ab his proderentur, in quibus maximam spem reposuerunt. Tam facile quodvis in facinus impellunt munera, quibus illi nullum exhibent modum. Sed memores in quantum discrimen hortantur, operam dant uti periculi magnitudo beneficiorum mole compensetur. Eoque non immensam modo auri vim, sed praedia quoque magni reditus in locis apud amicos tutissimis propria ac perpetua pollicitantur et summa cum fide praestant.

Hunc licitandi mercandique hostis morem, apud alios improbatum velut animi degeneris crudele facinus, illi magnae sibi laudi ducunt tamquam prudentes, qui maximis hoc pacto bellis sine ullo prorsus praelio defungantur, humanique ac misericordes etiam, qui paucorum nece noxiorum numerosas innocentium vitas redimant, qui pugnando fuerint occubaturi, partim e suis, partim ex hostibus, quorum turbam vulgusque non minus ferme quam suos miserantur, gnari non sua sponte eos bellum capessere, sed principum ad id furiiis agi.

Si res hoc pacto non procedat, dissidiorum semina iaciunt aluntque, fratre principis aut aliquo e nobilibus in spem potiundi regni perducto. Si factiones internae languerint, finitimas hostibus gentes excitant committuntque, eruto vetusto quopiam titulo, quales numquam regibus desunt. Suas ad bellum opes polliciti, pecuniam affluenter suggerunt, cives parcissime, quos tam unice habent caros, tantique sese mutuo faciunt ut neminem sint e suis cum adverso principe libenter commutaturi. At aurum argentumque, quoniam unum hunc in usum omne servant, haud gravatim erogant, utpote non minus commode victuri etiam si universum impenderent.

Quin praeter domesticas divitias est illis foris quoque infinitus thesaurus,

*Gens haud ita dissilimis
Helvetiis*

quo plurimae gentes, uti ante dixi, in ipsorum aere sunt. Ita milites undique conductos ad bellum mittunt, praesertim ex Zapoletis. Hic populus quingentis passuum milibus ab Utopia distat orientem solem versus: horridus, agrestis, ferox, silvas montesque asperos, quibus sunt innutriti, praeferunt. Dura gens, aestus, 5 frigoris, et laboris patiens, deliciarum expers omnium, neque agriculturae studens, et cum aedificiorum tum vestitus indiligens, pecorum dumtaxat curam habent. Magna ex parte venatu et raptu vivunt. Ad solum bellum nati, cuius gerendi facultatem studiose quaerunt, repertam cupide amplectuntur, et magno numero egressi, cuiusvis requirenti milites vili semet offerunt. Hanc unam vitae artem 10 noverunt, qua mors quaeritur.

Sub quibus merent, acriter pro his et incorrupta fide dimicant. Verum in nullum certum diem sese obstringunt, sed ea lege in partes veniunt, ut postero die vel ab hostibus oblato maiore stipendio sint staturi, iidem perendie rursus invitati plusculo remigrant.

15 Rarum oritur bellum in quo non bona pars illorum in utroque sint exercitu. Itaque accidit cottidie, ut sanguinis necessitudine coniuncti, qui et iisdem in partibus conducti familiarissime semet invicem utebantur, paulo post in contrarias distracti copias, hostiliter concurrant. Et infestis animis, obliti generis, immemores amicitiae, mutuo sese confodiant, nulla alia causa in mutuum incitati 20 perniciem, quam quod a diversis principibus exigua pecuniola conducti, cuius tam exactam habent rationem, ut ad diurnum stipendium unius accessione assis facile ad commutandas partes impellantur. Ita celeriter imbiberunt avaritiam, quae tamen nulli est eis usui. Nam quae sanguine quaerunt, protinus per luxum et eum tamen miserum consumunt.

25 Hic populus Utopiensibus adversus quosvis mortales militat, quod tanti ab his eorum conducatur opera quanti nusquam alibi. Utopienses siquidem ut bonos quaerunt quibus utantur ita hos quoque homines pessimos quibus abutantur. Quos quum usus postulat, magnis impulsos pollicitationibus, maximis obiciunt periculis, unde plerumque magna pars numquam ad exigenda promissa revertitur. 30 Superstitibus, quae sunt polliciti bona fide, persolvunt, quo ad similes ausus incenduntur. Neque enim pensi quicquam habent, quam multos ex eis perdant. Rati de genere humano maximam merituos gratiam se, si tota illa colluvie populi tam tetri, ac nefarii orbem terrarum purgare possent.

35 Secundum hos, eorum copiis utuntur, pro quibus arma capiunt, deinde auxiliariis ceterorum amicorum turmis.

Postremo suos cives adiungunt, e quibus aliquem virtutis probatae virum totius exercitus summae praeficiunt. Huic duos ita substituunt, uti eo incolumi, ambo privati sint, capto aut interempto, alter e duobus velut hereditate succedat, eique ex eventu tertius, ne (ut sunt bellorum sortes variae) periclitante duce totus perturbetur exercitus.

5

E quaque civitate delectus exercetur ex his, qui sponte nomen profitentur. Neque enim invitus quisquam foras in militiam truditur, quod persuasum habeant si quis sit natura timidior, non ipsum modo nihil facturum strenue, sed metum etiam comitibus incussurum. Ceterum si quod bellum ingruat in patriam, ignavos huiusmodi, modo valeant corpore, in naves mixtos melioribus collocant; aut in moenibus sparsim disponunt, unde non sit refugiendi locus. Ita suorum pudor hostis in manibus atque adempta fugae spes timorem obruunt, et saepe extrema necessitas in virtutem vertitur.

10

At sicuti ad externum bellum ex ipsis nemo protrahitur nolens, ita feminas volentes in militiam comitari maritos, adeo non prohibent ut exhortentur etiam et laudibus incitent, profectas cum suo quamque viro pariter in acie constituunt. Tum sui quemque liberi affines cognati circumstant, ut hi de proximo sint mutuo sibi subsidio, quos maxime ad ferendas invicem suppetias natura stimulat. In maximo probro est coniunx absque coniuge redux, aut amisso parente reversus filius. Quo fit uti si ad ipsorum manus ventum sit, modo perstent hostes, longo et lugubri proelio ad interneconem usque decernatur.

15

20

Nempe ut omnibus curant modis ne ipsis dimicare necesse sit, modo bello possint vicaria conductitorum manu defungi, ita quum vitari non potest quin ipsi ineam pugnam, tam intrepide capessunt, quam quoad licuit prudenter detrectabant, nec tam primo ferociunt impetu quam mora sensim et duratione invalescunt, tam affirmatis animis ut interimi citius quam averti queant; quippe victus illa securitas quae cuique domi est, ademptaque de posteris anxia cogitandi cura (nam haec sollicitudo generosos ubique spiritus frangit) sublimem illis animum et vinci dedignantem facit.

25

Ad haec militaris disciplinae peritia fiduciam praebet,

30

postremo rectae opiniones (quibus et doctrina et bonis reipublicae institutis imbuti a pueris sunt) virtutem addunt. Qua neque tam vilem habent vitam ut temere prodigant, neque tam improbe caram ut quum honestas ponendam suadeat, avare turpiterque retineant.

*Dux potissimum
impetendus, quo citius
finiatur bellum*

5 Dum ubique pugna maxima fervet, lectissimi iuvenes coniurati devotique
ducem sibi deponunt adversum; hunc aperte invadunt, hunc ex insidiis
adoriuntur, idem eminus idem cominus petitur, longoque ac perpetuo cuneo,
summissis assidue in fatigantium locum recentibus, oppugnatur. Raroque accidit
(ni sibi fuga prospiciat) ut non intreat aut vivus in hostium potestatem veniat. Si
10 ab ipsis victoria sit, haud quaquam caede grassantur, fugatos enim comprehendunt
quam occidunt libentius. Neque umquam ita persequuntur fugientes ut non
unam interim sub signis instructam aciem retineant, adeo ut si, ceteris superato
partibus, postrema acie sua victoriam adepti sint, elabi potius hostes universos
sinant quam insequi fugientes perturbatis suorum ordinibus insuescant. Memores
15 sibimet haud semel usu venisse, ut mole totius exercitus victa profligataque,
quum hostes victoria gestientes hac atque illac abeuntes persequerentur, pauci
ipsorum in subsidiis collocati, ad occasiones intenti, dispersos ac palantes illos
et praesumpta securitate negligentes derepente adorti, totius eventum proelii
mutaverunt, extortaque e manibus tam certa et indubitata victoria, victi victores
20 invicem vicerunt.

Haud facile dictu est astutiores in struendis insidiis an cautiores ad vitandas
sient. Fugam parare credas, quum nihil minus in animo habent; contra, quum
id consilii capiunt, nihil minus cogitare putes. Nam si nimium sese sentiunt aut
numero aut loco premi, tunc aut noctu agmine silente castra movent, aut aliquo
25 stratagemate eludunt, aut interdum ita sensim sese referunt, tali servato ordine
ut non minus periculi sit cedentes quam instantes adoriri. Castra diligentissime
communiunt fossa praealta lataque, terra quae egeritur introrsum reiecta, nec in
eam rem opera mediastinorum utuntur; ipsorum manibus militum res agitur,
totusque exercitus in opere est, exceptis

qui pro vallo in armis ad subitos casus excubant. Itaque tam multis annitentibus, magna multumque amplexa loci munimenta omni fide citius perficiunt.

Armis utuntur ad excipiendos ictus firmis, nec ad motum gestumve quemlibet ineptis, adeo ut ne natando quidem molesta sentiant, nam armati natate inter 5
militaris disciplinae rudimenta consuescunt. Tela sunt eminus sagittae, quas acerrime simul et certissime iaculantur non pedites modo sed ex equis etiam; cominus vero non gladii, sed secures vel acie letales vel pondere seu caesim seu punctim feriant. Machinas excogitant solertissime; factas, accuratissime celant ne, ante proditae quam res postulet, ludibrio magis quam usui sint; in quibus fabricandis hoc in primis respiciunt, uti vectu faciles et habiles circumactu sint. 10

Formae armorum

Initas cum hostibus indutias tam sancte observant ut ne lacessiti quidem violent. Hostilem terram non depopulantur, neque segetes exurunt, immo ne hominum equorumve pedibus conterantur, quantum fieri potest provident, rati in ipsorum usus crescere. Inermem neminem laedunt nisi idem speculator sit. Deditas urbes tuentur, at nec expugnatas diripiunt, sed per quos deditio est 15
impedita, eos enecant, ceteris defensoribus in servitutem addictis. Imbellem turbam omnem relinquunt intactam. Si quos deditioem suasisse compererint, his e damnatorum bonis aliquam partem impartiunt, reliqua sectione auxiliares donant, nam ipsorum nemo quicquam de praeda capit.

De induciis

Ceterum confecto bello, non amicis impensas in quos insumpsere sed victis imputant, exiguntque eo nomine, partim pecuniam quam in similes bellorum usus reservant, partim praedia quae sint ipsis apud eos perpetua non exigui census. Huiusmodi reditus nunc apud multas gentes habent, qui variis ex causis paulatim nati, supra septingenta ducatorum milia in singulos annos excrevere, in quos e suis civibus aliquos emittunt quaestorum nomine, qui magnifice vivant, personamque 20
magnatum illic prae se ferant. At multum tamen superest quod inferatur aerario, nisi malint eidem genti credere, quod saepe tantisper faciunt, quoad uti necesse sit, vixque accidit umquam ut totam reposcant. Ex his praediis partem assignant illis qui ipsorum hortatu tale discrimen adeunt quale ante monstravi.

20 *At hodie Victores
maximam partem
dependunt*

Si quis princeps armis adversus eos sumptis eorum dicionem paret invadere, magnis ilico viribus extra suos fines occurrunt, nam neque temere in suis terris bellum gerunt, neque ulla necessitas tanta est ut eos cogat aliena auxilia in insulam suammittere.

5

DE RELIGIONIBUS UTOPIENSIVM

Religiones sunt non per insulam modo, verum singulas etiam urbes variae; aliis solem, lunam aliis, aliis aliud errantium siderum dei vice venerantibus; sunt quibus homo quispiam, cuius olim aut virtus aut gloria enituit, non pro deo tantum, sed pro summo etiam Deo suspicitur. At multo maxima pars, eademque
10 longe prudentior, nihil horum, sed unum quoddam numen putant incognitum, aeternum, immensum, inexplicabile, quod supra mentis humanae captum sit, per mundum hunc universum virtute non mole diffusum. Hunc parentem vocant. Origines, auctus, progressus, vices, finesque rerum omnium huic acceptos uni referunt, nec divinos honores alii praeterea ulli applicant.

15

Quin ceteris quoque omnibus, quamquam diversa credentibus, hoc tamen cum istis convenit, quod esse quidem unum censent summum, cui et universitatis opificium et providentia debeatur, eumque communiter omnes patria lingua Mythram appellant, sed eo dissentiunt quod idem alius apud alios habetur; autumante quoque quicquid id sit, quod ipse summum ducit, eandem
20 illam prorsus esse naturam, cuius unius numini ac maiestati rerum omnium summa omnium consensu gentium tribuitur. Ceterum paulatim omnes ab ea superstitionum varietate desciscunt, atque in unam illam coalescunt religionem, quae reliquas ratione videtur antecellere. Neque dubium est quin ceterae iam pridem evanuisent, nisi quicquid improperum cuiquam inter mutandae
25 religionis consilia fors obiecisset, non id accidisse casu, sed caelitus immissum interpretaretur timor, tamquam numine, cuius relinquebatur cultus, impium contra se propositum vindicante.

At posteaquam acceperunt a nobis CHRISTI nomen, doctrinam, mores, miracula, nec minus mirandam tot martyrum constantiam, quorum sponte fusus
30 sanguis tam numerosas gentes in suam sectam longe lateque traduxit, non credas quam pronis in eam affectibus etiam ipsi concesserint, sive hoc secretius inspirante Deo, sive quod eadem ei visa est haeresi proxima, quae est apud ipsos potissima; quamquam hoc quoque fuisse non paulum momenti crediderim, quod CHRISTO communem suorum victum audierant placuisse,

et apud germanissimos Christianorum conventus adhuc in usu esse. Certe quoquo id momento accidit, haud pauci nostram in religionem coierunt Lymphaque sacra sunt abluti.

Coenobia

Verum quoniam in nobis quattuor (totidem enim dumtaxat supereramus, nam duo fatis concesserant) nemo, id quod doleo, sacerdos erat. Ceteris initiati, ea tamen adhuc sacramenta desiderant, quae apud nos non nisi sacerdotes conferunt, intellegunt tamen, optantque ita ut nihil vehementius. Quin hoc quoque sedulo iam inter se disputant an sine Christiani pontificis missu quisquam e suo numero delectus sacerdotii consequatur characterem. Et electuri sane videbantur, verum quum ego discederem, nondum elegerant.

Quin hi quoque religioni Christianae qui non assentiunt neminem tamen absterrent, nullum oppugnant imbutum, nisi quod unus e nostro coetu me praesente coercitus est. Is quum recens ablutus, nobis contra suadentibus, de CHRISTI cultu publice maiore studio quam prudentia dissereret, usque adeo coepit incalescere ut iam non nostra modo sacra ceteris anteferet, sed reliqua protinus universa damnaret. Prophana ipsa, cultores impios ac sacrilegos, aeterno plectendos igni vociferaretur. Talia diu contionantem comprehendunt ac reum non spretae religionis, sed excitati in populo tumultus agunt peraguntque; damnatum, exsilio mulctant, siquidem hoc inter antiquissima instituta numerant, ne sua cuiquam religio fraudi sit.

*Laude trabendi sunt
homines ad religionem*

Utopus enim iam inde ab initio, quum accepisset incolas ante suum adventum de religionibus inter se assidue dimicasse, atque animadvertisset eam rem, quod in commune dissidentes singulae pro patria sectae pugnabant, occasionem praestitisse sibi vincendarum omnium; adeptus victoriam, in primis sanxit uti quam cuique religionem libeat sequi liceat, ut vero alios quoque in suam traducat, hactenus niti possit, uti placide ac modeste suam rationibus astruat, non ut acerbe ceteras destruat, si suadendo non persuadeat, neque vim ullam adhibeat, et conviciis temperet; petulantius hac de re contendentem exsilio aut servitute mulctant.

Haec Utopus instituit non respectu pacis modo, quam assiduo certamine atque inexpiabili odio funditus vidit everti, sed quod arbitratus est, uti sic decerneretur, ipsius etiam religionis interesse, de qua nihil est ausus temere definire, velut incertum habens, an varium ac multiplicem expetens cultum Deus,

aliud inspiret alii. Certe vi ac minis exigere, ut quod tu verum credis idem omnibus videatur, hoc vero et insolens et ineptum censuit. Tum si maxime una vera sit, ceterae omnes vanae, facile tamen praevидit (modo cum ratione ac modestia res agatur) futurum denique ut ipsa per se veri vis emergat aliquando
 5 atque emineat. Sin armis et tumultu certetur, ut sint pessimi quique maxime
 10 pervicaces, optimam ac sanctissimam religionem ob vanissimas inter se
 superstitiones, ut segetes inter spinas ac frutices, obrutum iri. Itaque hanc totam
 rem in medio posuit, et quid credendum putaret liberum cuique reliquit, nisi
 quod sancte ac severe vetuit, ne quis usque adeo ab humanae naturae dignitate
 10 degeneret ut animas quoque interire cum corpore aut mundum temere ferri,
 sublata providentia, putet.

Atque ideo post hanc vitam supplicia vitiiis decreta, virtuti praemia constituta credunt. Contra sentientem ne in hominum quidem ducunt numero, ut qui
 sublimem animae suae naturam ad pecuini corpusculi vilitatem deiecerit, tantum
 15 abest ut inter cives ponant quorum instituta moresque (si per metum liceat)
 omnes flocci facturus sit. Cui enim dubium esse potest quin is publicas patriae
 leges aut arte clam eludere aut vi nitatur infringere, dum suae privatim cupiditati
 serviat, cui nullus ultra leges metus, nihil ultra corpus spei superest amplius?
 Quamobrem sic animato nullus communicatur honos, nullus magistratus
 20 committitur, nulli publico muneri praeficitur. Ita passim velut inertis ac iacentis
 naturae despicitur. Ceterum nullo afficiunt supplicio, quod persuasum habeant,
 nulli hoc in manu esse ut quicquid libet sentiat; sed nec minis adigunt ullis,
 animum ut dissimulet suum, nec fucos admittunt; et mendacia, quae velut
 proxima fraudi, mirum quam habent invisae. Verum ne pro sua disputet sententia
 25 prohibent, atque id dumtaxat apud vulgus. Nam alioquin apud sacerdotes,
 gravesque viros seorsum, non sinunt modo sed hortantur quoque, confisi fore ut
 ea tandem vesania rationi cedat.

Sunt et alii, nec hi sane pauci, nempe improhibiti (veluti neque ratione
 penitus pro se carentes neque mali) qui, vitio longe diverso, brutorum quoque
 30 aeternas esse animas opinantur, at nostris tamen neque dignitate comparandas,
 neque ad aequam natas felicitatem. Hominum enim cuncti fere tam immensam
 fore beatitudinem pro certo atque explorato habent, ut morbum lamententur
 omnium, mortem vero nullius, nisi quem vident anxie e vita invitumque divelli.
 Nempe hoc pro

pessimo habent augurio, tamquam anima exspes ac male conscia, occulto quopiam
 imminentis poenae praesagio, reformidet exitum. Ad hoc haudquaquam gratum
 Deo eius putant adventum fore qui quum sit accersitus non accurrit libens, sed
 invitus ac detrectans pertrahitur. Hoc igitur mortis genus qui intuentur horrent,
 itaque defunctos maesti ac silentes efferunt, precatique propitium Manibus deum 5
 uti eorum clementer infirmitatibus ignoscat, terra cadaver obruunt.

Contra, quicumque alacriter ac pleni bona spe decesserint, hos nemo luget,
 sed cantu prosecuti funus, animas deo magno commendantes affectu corpora
 tandem reverenter magis quam dolenter concremant, columnamque loco
 insculptis defuncti titulis erigunt. Domum reversi, mores actaque eius recensent, 10
 nec ulla vitae pars aut saepius aut libentius quam laetus tractatur interitus.

Hanc probitatis memoriam et vivis efficacissima rentur incitamenta virtutum
 et gratissimum defunctis cultum putant, quos interesse quoque de se sermonibus
 opinantur, quamquam (ut est hebes mortalium acies) invisibiles.

Nam neque felicium sorti conveniat, libertate carere migrandi quo velint, 15
 et ingratorum fuerit prorsus abiecissee desiderium amicos invisendi suos, quibus
 eos dum viverent, mutuus amor caritasque devinxerat, quam bonis viris, ut cetera
 bona, auctam post fata potius quam imminutam coniectant. Mortuos ergo versari
 inter viventes credunt, dictorum factorumque spectatores, eoque res agendas
 fidentius aggrediuntur, talibus velut freti praesidibus, et ab inhonesto secreto 20
 deterret eos credita maiorum praesentia.

Auguria ceterasque superstitionis vanae divinationes, quarum apud alias
 gentes magna est observatio, neglegunt prorsus, atque irrident. Miracula vero,
 quae nullo naturae proveniunt adminiculo, velut praesentis opera testesque
 numinis venerantur. Qualia et ibi frequenter exstare ferunt, et magnis interdum ac 25
 dubiis in rebus publica supplicatione certa cum fiducia procurant impetrantque.

Gratum Deo cultum putant naturae contemplationem, laudemque ab ea.
 Sunt tamen, hique haud sane pauci, qui religione ducti, litteras neglegunt, nulli
 rerum cognitioni student, neque otio prorsus ulli vacant; negotiis tantum

bonisque in ceteris officiis statuunt, futuram post fata felicitatem promereri. Itaque alii aegrotis inserviunt, alii vias reficiunt, purgant fossas, pontes reparant, caespites, arenam, lapides effodiunt, arbores demoliuntur ac dissecant, bigisque ligna, fruges, item alia in urbes important, nec in publicum modo sed privatim
 5 quoque ministros ac plus quam servos agunt.

Nam quicquid usquam operis est asperum, difficile, sordidum, a quo plerosque labor, fastidium, desperatio deterreat, hoc illi sibi totum libentes hilaresque desumunt, ceteris otium procurant, ipsi perpetuo in opere ac labore versantur, nec imputant tamen, nec aliorum sugillant vitam, nec suam efferunt. Hi
 10 quo magis sese servos exhibent, eo maiore apud omnes in honore sunt.

Eorum tamen haereses duae sunt. Altera caelibum, qui non Venere modo in totum abstinent, sed carniū esu quoque, quidam animalium etiam omnium, reiectisque penitus tamquam noxiis vitae praesentis voluptatibus, futurae dumtaxat per vigiliis ac sudores inhiant, eius propediem obtinendae spe alacres
 15 interim, vegetique.

Alterā, laboris haud minus appetens, coniugium praefert, ut cuius nec aspernantur solatium, et opus naturae debere se et patriae liberos putant. Nullam voluptatem refugiunt, quae nihil eos ab labore demoretur. Carnes quadrupedum vel eo nomine diligunt, quod tali cibo se validiores ad opus quodque censeant.
 20 Hos Utopiani prudentiores, at illos sanctiores reputant. Quos quod caelibatum anteferunt matrimonio, asperamque vitam placidae anteponunt, si rationibus niterentur, irriderent; nunc vero, quum se fateantur religione duci, suspiciunt ac reverentur. Nihil enim sollicitius observant, quam ne temere quicquam ulla de religione pronuntient. Huiusmodi ergo sunt, quos illi peculiari nomine sua lingua
 25 Buthrescas vocant, quod verbum latine religiosos licet interpretari.

Sacerdotes habent eximia sanctitate, eoque admodum paucos. Neque enim plus quam tredecim in singulis habent urbibus, pari templorum numero, nisi quum itur ad bellum. Tunc enim septem ex illis cum exercitu profectis totidem sufficiuntur interim. Sed illi reversi, suum quisque locum recuperat qui supersunt,
 30 hi quoad decedentibus illis ordine succedant, comites interea sunt Pontificis. Nam unus reliquis praeficitur. Eliguntur a populo, idque ceterorum ritu magistratum, occultis, ad studia vitanda, suffragiis. Electi a suo collegio consecrantur.

Hi rebus divinis praesunt, religiones curant, ac morum veluti censores sunt; magnoque pudori ducitur ab his quemquam tamquam vitae parum probatae accersi compellarive. Ceterum ut hortari atque admonere illorum est, ita coercere atque in facinorosos animadvertere principis atque aliorum est magistratuuum, nisi quod sacris interdicit, quos improbe malos comperiunt. Nec ullum fere supplicium est quod horreant magis. Nam et summa percelluntur infamia, et occulto religionis metu lacerantur, ne corporibus quidem diu futuris in tuto; quippe ni properam paenitentiam sacerdotibus approbent, comprehensi impietatis poenam Senatui persolvunt.

Pueritia iuventusque ab illis eruditur, nec prior litterarum cura quam morum ac virtutis habetur, namque summam adhibent industriam, ut bonas protinus opiniones, et conservandae ipsorum reipublicae utiles, teneris adhuc et sequacibus puerorum animis instillent, quae ubi pueris penitus insederint, viros per totam vitam comitantur, magnamque ad tuendum publicae rei statum (qui non nisi vitiiis dilabatur, quae ex perversis nascuntur opinionibus) afferunt utilitatem.

Sacerdotibus (ni feminae sint; nam neque ille sexus excluditur, sed rarius, et non nisi vidua natuque grandis eligitur) uxores sunt popularium selectissimae.

Neque enim ulli apud Utopienses magistratui maior habetur honos usque adeo, ut si quid etiam flagitii admiserint, nulli publico iudicio subsint, deo tantum ac sibi relinquuntur. Neque enim fas putant illum, quantumvis scelestum, mortali manu contingere, qui Deo tam singulari modo velut anathema dedicatus est. Qui mos illis facilior est observatu, quod sacerdotes et tam pauci et tanta cum cura deliguntur.

Nam neque temere accidit ut qui ex bonis optimus ad tantam dignitatem solius respectu virtutis evehitur in corruptelam et vitium degeneret, et si iam maxime contingeret, ut est mortalium natura mutabilis, tamen qua sunt paucitate nec ulla praeter honorem potestate praediti, ad publicam certe perniciem nihil magni ab his momenti pertimescendum sit. Quos ideo tam raros atque infrequentes habent, ne dignitas ordinis, quem nunc tanta veneratione prosequuntur, communicato cum multis honore, vilesceret, praesertim quum difficile putent frequentes invenire tam bonos, ut ei sint dignitati pares, ad quam gerendam non sufficit mediocribus esse virtutibus.

5

10

15

Feminae sacerdotes

20

Excommunicatio

25

At apud nos quanta turba est

30

*O sacerdotes nostris
longe sanctiores*

Nec eorum aestimatio apud suos maior, quam apud exteras etiam gentes habetur, quod inde facile patet unde etiam natum puto. Nempe decernentibus proelio copiis, seorsum illi non admodum procul considunt in genibus, sacras induiti vestes, tensis ad caelum palmis, primum omnium pacem, proxime, suis victoriam, sed neutri cruentam parti comprecantur. Vincentibus suis decurrunt in aciem, saevientesque in profligatos inhihent, vidisse tantum atque appellasse praesentes ad vitam satis, diffluentium contactus vestium reliquas quoque fortunas ab omni bellorum iniuria defendit.

Qua ex re apud omnes undique gentes tanta illis veneratio, tantum verae maiestatis accessit, ut saepe ab hostibus non minus salutis ad cives reportarint quam ab ipsis ad hostes attulissent. Siquidem aliquando constat, inclinata suorum acie desperatis rebus, quum ipsi in fugam verterentur, hostes in caedem ac praedam ruerent, interventu sacerdotum interpellatam stragem ac diremptis invicem copiis, pacem aequis condicionibus esse compositam atque constitutam. Neque enim umquam fuit ulla gens tam fera, crudelis ac barbara, apud quos ipsorum corpus non sacrosanctum atque inviolabile sit habitum.

*Festorum dierum apud
Utopienses observatio*

Festos celebrant initialem atque ultimum cuiusque mensis diem, et anni item, quem in menses partiuntur circuitu lunae finitos, ut solis ambitus annum circinat. Primos quosque dies Cynemernos, postremos ipsorum lingua Trapemernos appellant, quae vocabula perinde sonant ac si primifesti et finifesti vocentur.

Templa cuiusmodi

Delubra visuntur egregia, utpote non operosa modo, sed quod erat in tanta ipsorum paucitate necessarium, immensi etiam populi capacia. Sunt tamen omnia subobscura, nec id aedificandi inscitia factum sed consilio sacerdotum ferunt, quod immodicam lucem cogitationes dispergere, partiore ac velut dubia colligi animos et intendi religionem putant.

Quae quoniam non est ibi apud omnes eadem, et universae tamen eius formae quamquam variae ac multiplices, in divinae naturae cultum velut in unum finem diversa via commigrant. Idcirco nihil in templis visitur, auditurve, quod non quadrare ad cunctas in commune videatur. Si quod proprium sit cuiusquam sectae sacrum, id intra domesticos quisque parietes curat; publica tali peragunt ordine, qui nulli prorsus ex privatis deroget. Itaque nulla deorum effigies in templo conspicitur, quo liberum cuique sit, qua forma deum velit

e summa religione concipere. Nullum peculiare dei nomen invocant, sed Mythrae dumtaxat, quo vocabulo cuncti in unam divinae maiestatis naturam, quaecumque sit illa, conspirant, nullae concipiuntur preces, quas non pronuntiare quivis inoffensa sua secta possit.

Ad templum ergo in finifestis diebus vespere conveniunt, adhuc ieiuni, acturi deo de anno menseve cuius id festum postremus dies est, prospere acto gratias; postero die, nam is primifestus est, mane ad templa confluitur, ut insequentis anni mensisve, quem ab illo auspicatori festo sint, faustum felicemque successum comprecantur.

At in finifestis, antea quam templum petunt, uxores domi ad virorum pedes, liberi ad parentum provoluti, peccasse fatentur sese aut admissio aliquo, aut officio indiligenter obito, veniamque errati precantur. Ita si qua se nubecula domesticae simultatis offuderat, tali satisfactione discutitur, uti animo puro ac sereno sacrificiis intersint. Nam interesse turbido, religio est, eoque odii, irae in quenquam sibi conscii, nisi reconciliati ac defaecatis affectibus ad sacrificia non ingerunt sese, vindictae celeris magnaevae metu.

Eo quum veniunt, viri in dextram delubri partem, feminae seorsum in sinistram commeant. Tum ita se collocant ut cuiusque domus masculi ante patremfamilias consideant, feminarum materfamilias agmen claudat. Ita prospicitur uti omnes omnium gestus foris ab his observentur quorum auctoritate domi ac disciplina reguntur; quin hoc quoque sedulo cavent, uti iunior ibi passim cum seniore copuletur, ne pueri pueris crediti id temporis puerilibus transigant ineptiis, in quo deberent maxime religiosum erga superos metum (maximum ac prope unicum virtutibus incitamentum) concipere.

Nullum animal in sacrificiis mactant, nec sanguine rentur, ac caedibus divinam gaudere clementiam, qui vitam animantibus ideo est elargitus ut viverent. Tus incendunt et alia item odoramenta ad haec cereos numerosos praeferunt, non quod haec nesciant nihil ad divinam conferre naturam, quippe ut nec ipsas hominum preces, sed et innoxium colendi genus placet et his odoribus luminibusque ac ceteris etiam caerimoniis nescio quomodo sese sentiunt homines erigi atque in dei cultum animo alacriore consurgere.

Candidis in templo vestibus amicitur populus, sacerdos versicolores

5

10

Confessio Utopiensium

15

At apud nos qui sunt inquinatissimi, aris proximi esse contendunt

20

25

30

induitur, et opere et forma mirabiles materia non perinde pretiosa, neque enim auro intextae, aut raris coagmentatae lapidibus, sed diversis avium plumis tam scite tantoque artificio laboratae sunt ut operis pretium nullius aestimatio materiae fuerit aequatura. Ad hoc in illis volucrum pennis plumisque et certis
 5 earum ordinibus quibus in sacerdotis veste discriminantur, arcana quaedam dicunt contineri mysteria, quorum interpretatione cognita (quae per sacrificos diligenter traditur) divinorum in se beneficiorum, suaeque vicissim pietatis in deum, ac mutui quoque inter se officii admoneantur.

Quum primum sacerdos ita ornatus ex adyto sese offert, cuncti protinus in
 10 terram venerabundi procumbunt, tam alto ab omni parte silentio, ut ipsa rei facies terrorem quendam velut praesentis cuiuspiam numinis incutiat. Tellure paulum morati, dato ab sacerdote signo, erigunt sese.

Musica Utopiensium

Tum laudes Deo canunt, quas musicis instrumentis interstinguunt, aliis magna ex parte formis quam quae nostro visuntur orbe. Ex illis pleraque
 15 sicuti quae nobis in usu sunt multum suavitate vincunt, ita quaedam nostris ne conferenda quidem sint. Verum una in re haud dubie longo nos intervallo praecellunt, quod omnis eorum musica, sive quae personatur organis sive quam voce modulatur humana ita naturales affectus imitatur et exprimit, ita sonus accommodatur ad rem, seu deprecantis oratio sit, seu laeta, placabilis, turbida,
 20 lugubris, irata, ita rei sensum quendam melodiae forma repraesentat, ut animos auditorum mirum in modum afficiat, penetret, incendat.

Sollemnes ad ultimum conceptis verbis preces sacerdos pariter populusque percensent, ita compositas ut quae simul cuncti recitant, privatim quisque ad semet referat. In his deum et creationis et gubernationis et ceterorum praeterea
 25 bonorum omnium, quilibet recognoscit auctorem, tot ob recepta beneficia gratias agit, nominatim vero quod deo propitio in eam rempublicam inciderit quae sit felicissima, eam religionem sortitus sit, quam speret esse verissimam. Qua in re, si quid erret, aut si quid sit alterutra melius, et quod deus magis approbet, orare se eius bonitas efficiat hoc ut ipse cognoscat, paratum enim sequi se quaqua versus
 30 ab eo ducatur. Sin et haec reipublicae forma sit optima, et sua religio rectissima, tum uti et ipsi constantiam tribuat, et ceteros mortales omnes ad eadem instituta vivendi, in eandem de deo opinionem perducatur, nisi inscrutabilem eius voluntatem etiam sit, quod in hac religionum varietate delectet.

Denique precatur ut facile defunctum exitu ad se recipiat quam cito serove

praefinire quidem non audere se. Quamquam quod inoffensa eius maiestate fiat, multo magis ipsi futurum cordi sit, difficillima morte obita ad deum pervadere, quam ab eo diutius prosperrimo vitae cursu distineri.

Hac prece dicta, rursus in terram proni, pauloque post erecti, discedunt pransum, et quod superest diei, ludis et exercitio militaris disciplinae percurrunt. 5

DESCRIPSI VOBIS quam potui verissime eius formam reipublicae quam ego certe non optimam tantum, sed solam etiam censeo, quae sibi suo iure possit Reipublicae vindicare vocabulum. Siquidem alibi de publico loquentes ubique commodo, privatum curant. Hic ubi nihil privati est, serio publicum negotium agunt, certe utrobique merito. Nam alibi, quotus quisque est qui nesciat, nisi quid seorsum prospiciat sibi, quantumvis florente republica semet tamen fame periturum, eoque necessitas urget ut sui potius quam populi id est aliorum habendam sibi rationem censeat. Contra hic, ubi omnia omnium sunt nemo dubitat (curetur modo, ut plena sint horrea publica) nihil quicquam privati cuiquam defuturum. Neque enim maligna rerum distributio est, neque inops neque mendicus ibi quisquam. Et quum nemo quicquam habeat, omnes tamen divites sunt. 10 15

Nam quid ditius esse potest, quam adempta prorsus omni solitudine, laeto ac tranquillo animo vivere! Non de suo victu trepidum, non uxoris querula flagitatione vexatum, non paupertatem filio metuentem, non de filiae dote anxium, sed de suo suorumque omnium, uxoris, filiorum, nepotum, pronepotum, abnepotum, et quam longam posterorum seriem suorum, generosi praesumunt, victu esse ac felicitate securum. Quid quod nihilo minus his prospicitur, qui nunc impotes olim laboraverunt, quam his qui nunc laborant. 20

Hic aliquis velim cum hac aequitate audeat aliarum iustitiam gentium comparare, apud quas dispeream si ullum prorsus comperio iustitiae aequitatisque vestigium. Nam quae haec iustitia est, ut nobilis quispiam aut aurifex aut faenerator aut denique alius quisquam eorum, qui aut omnino nihil agunt, aut id quod agunt, eius generis est ut non sit reipublicae magnopere necessarium lautam ac splendidam vitam, vel ex otio, vel supervacuo negotio consequatur; quum interim mediastinus, auriga, faber, agricola, tanto, tamque assiduo labore, quam vix iumenta sustineant, tam necessario ut sine eo ne unum quidem annum possit ulla durare Respublica, 25 30

victum tamen adeo malignum parant, vitam adeo miseram ducunt, ut longe potior
 videri possit condicio iumentorum, quibus nec tam perpetuus labor, nec victus
 multo deterior est, et ipsis etiam suavior, nec ullus interim de futuro timor. At
 hos et labor sterilis atque infructuosus in praesenti stimulat, et inopis recordatio
 5 senectutis occidit, quippe quibus parcius est diurna merces quam ut eidem possit
 diei sufficere, tantum abest ut excrescat et supersit aliquid quod cottidie queat in
 senectutis usum reponi.

Annon haec iniqua est et ingrata respublica, quae generosis, ut vocant, et
 aurificibus et id genus reliquis aut otiosis aut tantum adulatoribus et inanium
 10 voluptatum artificibus, tanta munera prodigit? Agricolis contra, carbonariis,
 mediastinis, aurigis et fabris, sine quibus nulla omnino respublica esset, nihil
 benigne prospicit, sed eorum florentis aetatis abusa laboribus, annis tandem ac
 morbo graves, omnium rerum indigos, tot vigiliarum immemor, tot ac tantorum
 oblita beneficiorum, miserrima morte repensat ingrattissima.

15 Quid quod ex diurno pauperum demenso divites cottidie aliquid, non modo
 privata fraude, sed publicis etiam legibus abradunt, ita quod ante videbatur
 iniustum, optime de republica meritis pessimam referre gratiam, hoc isti
 depravatum etiam fecerunt, tum provulgata lege, iustitiam. Itaque omnes has quae
 hodie usquam florent respublicas animo intuenti ac versanti mihi nihil, sic me
 20 amet Deus, occurrit aliud quam quaedam conspiratio divitum, de suis commodis
 reipublicae nomine, tituloque tractantium. Comminiscunturque et excogitant
 omnes modos atque artes quibus, quae malis artibus ipsi congesserunt, ea primum
 ut absque perdendi metu retineant, post hoc ut pauperum omnium opera ac
 laboribus quam minimo sibi redimant, eisque abutantur. Haec machinamenta,
 25 ubi semel divites publico nomine — hoc est, etiam pauperum — decreverunt
 observari, iam leges fiunt. At homines deterrimi cum inexplebili cupiditate, quae
 fuerant omnibus suffectura ea omnia inter se partiverint, quam longe tamen ab
 Utopiensium Reipublicae felicitate absunt! E qua cum ipso usu sublata penitus
 omni aviditate pecuniae, quanta moles molestiarum recisa, quanta scelerum seges
 30 radicitus evulsa est! Quis enim nescit fraudes, furta, rapinas, rixas, tumultus,
 iurgia, seditiones, caedes, prodiones, veneficia, cottidianis vindicata potius quam
 refrenata suppliciis, interempta pecunia commori? Ad haec metum sollicitudinem,
 curas, labores, vigalias, eodem momento quo pecunia perituras?

Haec adnota, lector

Quin paupertas ipsa, quae sola pecuniis visa est indigere, pecunia prorsus undique sublata, protinus etiam ipsa decresceret.

Id quo fiat illustrius, revolve in animo tecum annum aliquem sterilem atque infecundum, in quo multa hominum milia fames abstulerit. Contendo plane in fine illius penuriae excussis divitum horreis, tantum frugum potuisse reperiri, quantum si fuisset inter eos distributum, quos macies ac tabes absumpsit illam caeli, solique parcitatem, nemo omnino sensisset. Tam facile victus parari posset, nisi beata illa pecunia, quae praeclare scilicet inventa est, ut aditus ad victum per eam patesceret, sola nobis ad victum viam intercluderet.

Sentiunt ista, non dubito, etiam divites, nec ignorant quanto potior esset illa condicio — nulla re necessaria carere — quam multis abundare superfluis, tam numerosis eripi malis, quam magnis obsideri divitiis. Neque mihi quidem dubitare subit, quin vel sui cuiusque commodi ratio, vel CHRISTI servatoris auctoritas (qui neque pro tanta sapientia potuit ignorare quid optimum esset, neque qua erat bonitate id consulere, quod non optimum sciret) totum orbem facile in huius reipublicae leges iamdudum traxisset, nisi una tantum belua, omnium princeps parensque pestium superbia, reluctaretur.

Haec non suis commodis prosperitatem, sed ex alienis metitur incommodis. Haec ne Dea quidem fieri vellet, nullis relictis miseris quibus imperare atque insultare possit. Quorum miseriis praefulgeat ipsius comparata felicitas, quorum suis explicatis opibus, angat atque incendat inopiam. Haec Averni serpens mortalium pererrans pectora, ne meliorem vitae capessant viam, velut remora retrahit ac remoratur. Quae quoniam pressius hominibus infixae est, quam ut facile possit evelli, hanc reipublicae formam, quam omnibus libenter optarim, Utopiensibus saltem contigisse gaudeo, qui ea vitae sunt instituta secuti, quibus Reipublicae fundamenta iecerunt non modo felicissime, verum etiam quantum humana praesagiri coniectura contigit, aeternum duratura. Exstirpatis enim domi cum ceteris vitiis ambitionis, et factionum radicibus, nihil impendet periculi, ne domestico dissidio laboretur, quae res una multarum urbium egregie munitas opes pessum dedit. At salva domi concordia et salubribus institutis, non omnium finitimorum invidia principum (quae saepius id iam olim semper reverberata tentavit) concutere illud imperium aut commovere queat.

Mire dictum

HAEC UBI RAPHAEL RECENSUIT, quamquam haud pauca mihi succurrebant, quae in eius populi moribus legibusque perquam absurde videbantur instituta, non solum de belli gerendi ratione, et rebus divinis ac religione, aliisque insuper eorum institutis, sed in eo quoque ipso maxime, quod maximum totius institutionis fundamentum est, vita scilicet victuque communi sine ullo pecuniae commercio, qua una re funditus evertitur omnis nobilitas, magnificentia, splendor, maiestas, vera (ut publica est opinio) decora atque ornamenta reipublicae, tamen quoniam defessum narrando sciebam, neque mihi satis exploratum erat, possetne ferre ut contra suam sententiam sentiretur, praesertim quod recordabar eo nomine quosdam ab illo reprehensos quasi vererentur ne non satis putarentur sapere nisi aliquid invenirent in quo vellicare aliorum inventa possent, idcirco et illorum institutione et ipsius oratione laudata, manu apprehendens intro cenatum duco, praefatus tamen aliud nobis tempus, eisdem de rebus altius cogitandi atque uberius cum eo conferendi fore, quod utinam aliquando contingeret.

Interea quemadmodum haud possum omnibus assentiri quae dicta sunt, alioqui ab homine citra controversiam eruditissimo simul et rerum humanarum peritissimo, ita facile confiteor permulta esse in Utopiensium republica quae in nostris civitatibus optarim verius quam sperarim.

SECUNDI LIBRI FINIS.

SERMONIS POMERIDIANI RAPHAELIS HYTHLODAEI,
DE LEGIBUS ET INSTITUTIS UTOPIENSIS INSULAE
PAUCIS ADHUC COGNITAE,
PER CLARISSIMUM ET ERUDITISSIMUM VIRUM
D. THOMAM MORUM
CIVEM ET VICECOMITEM LONDINENSEM,
FINIS

HIERONYMUS BUSLIDIUS
THOMAE MORO S. D.

Non sat fuit ornatissime More, olim omnem curam, operam, studium, intulisse
in rem et commodum singulorum, nisi vel ea (quae tua pietas et liberalitas est)
conferres in universum, ratus hoc tuum (qualecumque foret) beneficium, eo
maiolem hinc mereri favorem, venari gratiam, aucupari gloriam, quanto illud et
latius propagatum, et in plures distributum, pluribus esset profuturum. Quod et
si alias semper praestare contenderis, tamen id maxime es nuper mira felicitate
assecutus, scilicet pomeridiano illo sermone abs te in litteras relato. Quem de recte
et bene constituta (ab omnibus expetenda) Utopiensium Republica edidisti.

In cuius pulcherrimi instituti felici descriptione nihil est, in quo vel summa
eruditio, vel absoluta rerum humanarum peritia desiderari possit. Quando ea
quidem ambo in illo tanta paritate et aequabili congressu concurrunt, ut neutro
alteri herbam porrigente, utrumque aequo Marte de gloria contendat. Tam
siquidem multifaria polles doctrina, rursus tam multa, eaque certa rerum peritia,
ut prorsus expertus affirmes quicquid scripseris, doctissime scribas, quicquid
affirmandum destinaveris. Mira profecto, raraque felicitas, ac plane eo rarior, quo
magis ipsa sese invidens plurimis, non praebet nisi raris, maxime eis, qui sicut
candore velint, ita eruditione sciant, fide queant, auctoritate possint, tam pie,
recte, provide, in commune consulere, sicut tu iam facis probe, qui quod non
solum tibi, verum etiam toti te genitum orbi existimas, operae pretium duxeris,
hoc tuo pulcherrimo merito, vel totum ipsum orbem demereri, quod praestare
alia ratione neque rectius, neque melius potuisses, quam ipsis mortalibus ratione
pollentibus, eam reipublicae ideam, eam morum formulam, absolutissimumque
simulacrum praescribere.

Quo nullo umquam in orbe visum sit vel salubrius institutum, vel magis
absolutum, vel quod magis expetendum videatur, utpote multo quidem
praestante, atque longo post se intervallo relincente, tot celebratissimas,
tantopere decantatas Lacedaemoniorum,

Atheniensium, Romanorum, respublicas. Quae si iisdem essent auspiciis
 auspicatae, iisdem (quibus haec tua respublica) institutis, legibus, decretis,
 moribus, moderatae. Profecto hae nondum labefactatae et solo aequatae. Iam pro
 dolor citra spem omnem instaurationis extinctae iacerent. Sed contra, incolumes
 5 adhuc, beatae, felices, fortunatissimae agerent. Interim rerum dominae, suum late
 imperium terra marique sortitae.

Quarum quidem rerum publicarum, tu miserandam miseratus sortem, ne
 aliae itidem (quae hodie rerum potitae summum tenent) parem sustinerent
 vicem, prospicere voluisti, scilicet hac tua absolutissima republica, quae non
 10 tam in condendis legibus, quam vel probatissimis magistratibus formandis,
 maxime elaboravit. Nec id quidem ab re, quando alioqui sine illis omnes (vel
 optimae) leges, si Platoni credimus, mortuae censerentur. Praesertim ad quorum
 magistratuum simulacrum, probitatis specimen, exemplar morum, iustitiae
 imaginem, totus status, et rectus tenor cuiusvis absolutae Reipublicae sit
 15 effingendus. In quo in primis concurrant, prudentia in optimatibus, fortitudo in
 militibus, temperantia in singulis, iustitia in omnibus.

Quibus quum tua (quam tantopere celebras) respublica sit tam pulcherrime,
 ut liquet, composita, non mirum si hinc veniat non solum multis timenda, sed et
 cunctis gentibus veneranda, simul omnibus saeculis praedicanda. Idque eo magis,
 20 quod in ea omnis proprietatis contentione sublata, nulli sit quippiam proprii.
 Ceterum in rem ipsam communem, communia sunt omnibus omnia, adeo ut
 omnis res, quaevis actio seu publica, seu privata, non ad multorum cupiditatem,
 non ad paucorum libidinem spectet, sed ad unam iustitiam, aequabilitatem,
 communionem sustinendam (quantulacumque sit) tota referatur. Quo illa integre
 25 relata, omnis materies, fax et fomes, ambitus, luxus, invidentiae, iniuriae facessat
 necesse est. In quae nonnumquam, aut privata rerum possessio, aut ardens habendi
 sitis, omniumque miserrima rerum ambitio, mortales (vel reluctantes) protrudit,
 maximo suo, idque incomparabili malo. Quando hinc saepenumero dissensiones
 animorum, motus armorum, et bella plus quam civilia derepente oriantur. Quibus
 30 non solum florentissimus status beatissimarum rerumpublicarum funditus pessum
 datur, verum illarum olim parta gloria, acti triumphi, clara trophea, totiesque
 opima spolia, devictis hostibus relata, penitus oblitterantur.

Quod si in his haec nostra pagina minorem forte, ac velim, fidem fecerit, certe in promptu aderunt testes ad quos te relegem, locupletissimi, videlicet tot et tantae olim vastatae urbes, dirutae civitates, prostratae respublicae incensi et consumpti vici, quorum uti hodie vix ullae tantae calamitatis reliquiae, aut vestigia visuntur, ita nec nomina illorum ulla quantumvis vetus, et longe deducta 5 historia, sat probe tenet. Quas quidem insignes clades, vastationes, eversiones, ceterasque belli calamitates, nostrae (si quae sint) respublicae facile evaserint, modo ad unam Utopiensium reipublicae normam sese ad amussim componentes, ab ea ne transversum quidem, ut aiunt, unguem recedant. Quod sic demum praestantes, tandem re ipsa cumulatissime agnoscent quantum hoc tuum in 10 se collatum beneficium profuerit, maxime quo accedente, didicerint suam Rempublicam salvam incolumem, triumphantem servare. Proinde tantum tibi suo praesentissimo servatori debiturae, quantum is haud iniuria promeretur, qui non tantum aliquem e republica civem, sed vel ipsam totam rempublicam servavit.

Interea Vale, ac feliciter perge non nihil usque meditari, agere, elaborare, 15 quod in rempublicam collatum, illi perpetuitatem, tibi immortalitatem addat. Vale doctissime, et idem humanissime More, tuae Britanniae, ac nostri huius orbis decus.

Ex aedibus nostris Mechliniae. M.D.XVI.

GERARDUS NOVIOMAGUS

DE UTOPIA

Dulcia lector amas? sunt hic dulcissima quaeque.
Utile si quaeris, nil legis utilius.
5 Sive utrumque voles, utroque haec insula abundat,
Quo linguam exornes, quo doceas animum.
Hic fontes aperit, recti pravique disertus
Morus, Londini gloria prima sui.

CORNELIUS GRAPHEUS

AD LECTOREM

10 Vis nova monstra, novo dudum nunc orbe reperto?
Vivendi varia vis ratione modos?
Vis qui virtutum fontes? Vis unde malorum
Principia? Et quantum rebus inane latet?
15 Haec lege, quae vario Morus dedit ille colore,
Morus Londinae nobilitatis honos.

THOMAS MORUS PETRO AEGIDIO
SUO. S.P.D.

IMPENDIO me, carissime Petre, delectavit hominis illius acutissimi censura quam
nosti, qui in Utopiam nostram usus est hoc dilemmate: si res ut vera prodita est,
video ibi quaedam subabsurda; sin ficta tum in nonnullis exactum illud Mori
iudicium requiro. Huic ego, mi Petre, viro quisquis is fuit (quem et doctum
suspikor et amicum video) multas magnas habeo gratias. Tantum etenim mihi
iudicio hoc suo tam ingenuo quantum nescio an quisquam alius ab edito libello
gratificatus est.

Nam primum sive mei studio sive ipsius operis illectus, non laboris videtur
fuisse pertaesus quo minus totum perlegeret, neque id quidem perfunctorie
ac praecipitanter quomodo sacerdotes horarias preces solent (videlicet hi qui
solent), sed ita sensim ac sedulo ut interim singula sollerter expenderit. Deinde,
notatis quibusdam idque etiam parce, declarat cetera se non temere sed iudicio
comprobasse. Postremo his ipsis verbis quibus me sugillat, tantum tamen attribuit
laudis quantum non hi qui de industria laudavere. Indicat enim facile quam
sentiat de me magnifice qui si quid non satis exactum legerit ibi queritur spe se sua
destitui, quum mihi interim supra spem accidat si vel e multis aliqua saltem edere
non prorsus absurda possim.

Quamquam (ut ipse quoque vicissim non minus ingenue agam cum illo) non
video cur sibi tam oculatus et quod Graeci dicunt *ὄξυδερκής* videri debeat qui aut
subabsurda quaedam in Utopiensium institutis deprehenderit aut me in republica
formanda quaedam non satis utiliter excogitasse quasi alibi nihil usquam gentium
sit absurdi, aut quisquam umquam philosophorum omnium, rempublicam,
principem aut domum denique privatam sic ordinaverit ut nihil instituerit quod
praestet immutari. Qua in re (nisi sancta esset apud me praestantissimorum

* Haec Thomae Mori epistula apparet apud editionem A.D. 1517 tantum.

virorum consecrata vetustate memoria) possem profecto e singulis aliqua proferre in quibus damnandis universorum calculos essem haud dubie relaturus.

Iam quum dubitet verane res an commentitia sit, hic vero exactum ipsius iudicium requiro. Neque tamen inficias eo si de republica scribere decrevissem, ac mihi tamen venisset in mentem talis fabula, non fuisse fortassis abhorriturum ab ea fictione qua velut melle circumlitum suaviuscule influeret in animos verum. At certe sic temperassem tamen, ut si vulgi abuti ignoratione vellem litteratoribus saltem aliqua praefixissem vestigia quibus institutum nostrum facile pervestigarent.

Itaque si nihil aliud ac nomina saltem principis, fluminis, urbis, insulae posuissem talia, quae peritiores admonere possent, insulam nusquam esse, urbem evanidam, sine aqua fluvium, sine populo esse principem, quod neque factu fuisset difficile et multo fuisset lepidius quam quod ego feci, qui nisi me fides coegisset historiae non sum tam stupidus ut barbaris illis uti nominibus et nihil significantibus, Utopiae, Anydri, Amauroti, Ademi voluissem.

Ceterum, mi Aegidi, quandoquidem aliquos esse video tam cautos ut quae nos homines simplices et creduli Hythlodaeo referente perscripsimus ea homines circumspici ac sagaces aegre adducuntur ut credant, ne pariter mea fides apud eos cum historiae fide periclitari possit, gaudeo licere mihi pro meo partu dicere, quod Terentiana Mysis ait de Glycerii puero, qui ne suppositicius haberetur, “Diis Pol,” inquit, “Habeo gratias quod pariundo aliquot adfuere liberae.” Etenim hoc mihi quoque accidit perquam commode quod Raphael non mihi modo ac tibi illa sed multis praeterea honestissimis viris atque gravissimis. Nescio an plura adhuc et maiora. Certe neque pauciora narravit neque minora quam nobis. Quod si ne his quidem increduli isti credant Hythlodaeum adeant ipsum licet. Neque enim adhuc mortuus est. Accepi modo e quibusdam recens e Lusitania venientibus calendis Martiis proximis tam incolumem ac vegetum fuisse hominem quam umquam alias. Exsuscitentur ergo ab ipso verum, aut quaestionibus, si libet, exsculpant. Modo mihi intelligant operam tantum meam, non alienam etiam fidem esse praestandam.

Vale, mi carissime Petre, cum uxore lepidissima et scita filiola, quibus uxor mea longam praecatur salutem.

ΕΙΝΑΙ ΔΕ ΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΩΣ ΟΙ ΟΦΕΛΕ,

Prudens simplicitas amoris recti.

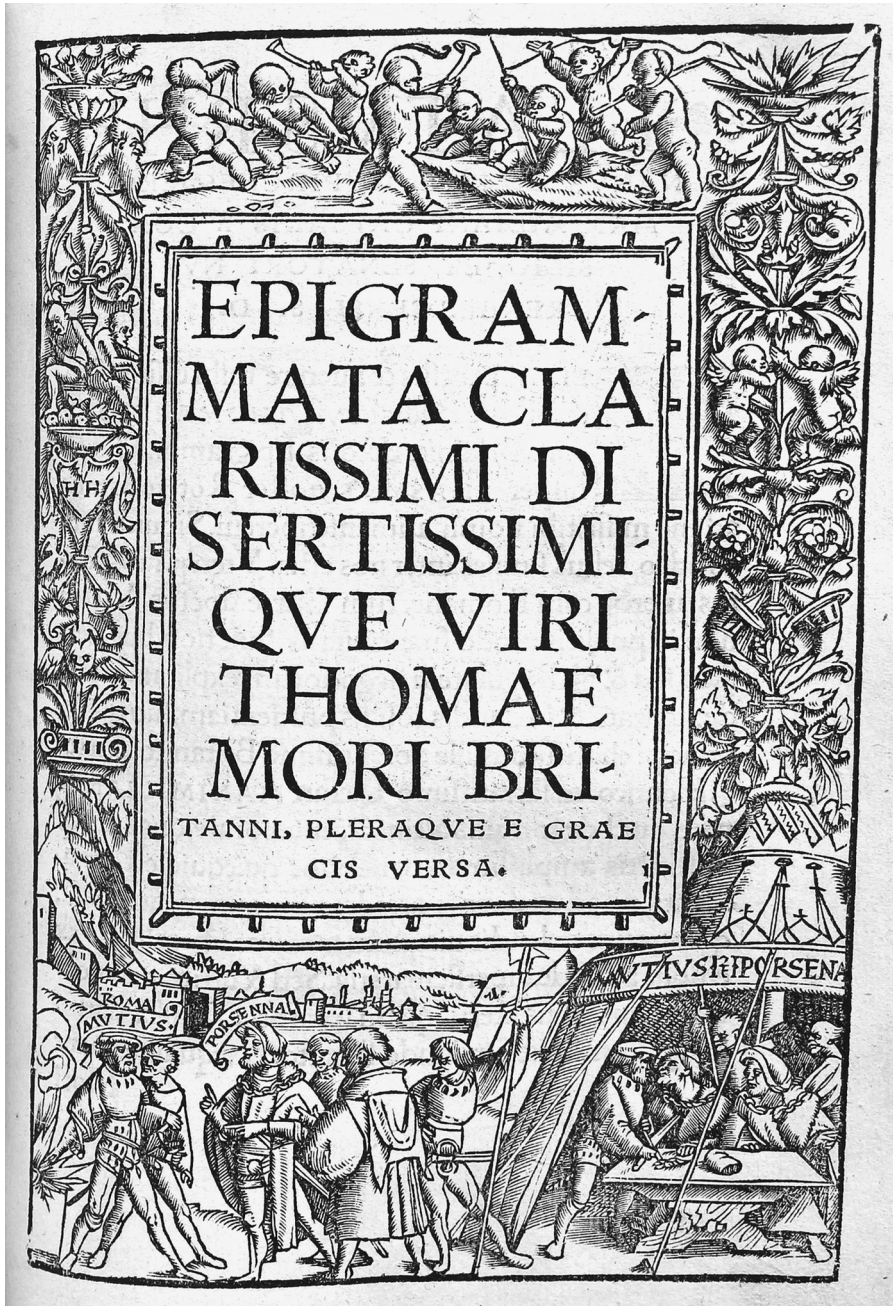

ΕΙΝΑΙ ΔΕ ΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΩΣ ΟΙ ΟΦΕΛΕ

ἄκέραιοι ὡς αἱ περιεργαί.

IN INCLYTA GERMANIAE BASILEA.

M. D. XVIII.

Hic titulus apparet post UTOPIAM et ante EPIGRAMMATA in editione A.D. 1518 Mart.

EPIGRAMMATA SELECTA

25. IN SUSPICIONEM, E GRAECO

Magnam habet in rebus vim ac pondus opinio. Non vis
Laedere: velle tamen si videare, peris.
Sic et Philoleon quondam occidere Crotone
Quem falso credunt velle tyrannum agere.

32. IN CAECUM ET CLAUDUM MENDICOS

Utilius nihil esse potest quam fidus amicus,
Qui tua damna suo leniat officio.
Foedera contraxere simul mendicus uterque
Cum claudo solidae caecus amicitiae.
Claudo caecus ait, collo gestabere nostro. 5
Retulit hic, oculis caece regere meis.
Alta superborum fugitat penetralia regum,
Inque casa concors paupere regnat amor.

33. ALITER

Cum claudo caecus sic lege paciscitur aequa, ut
Hic ferat illum humeris, hunc regat ille oculis.

37. CUNICULA LOQUITUR QUAE ELAPSA

MUSTELAE INCIDIT IN DISPOSITA

VENATORUM RETIA

Mustelam obliquo dilapsa foramine fugi.
Sed feror humanos heu misera in laqueos.
Hic ego non vitam celerem, non impetro mortem.
Servor ut heu rapidis obiiciar canibus.
Qui mea dum laniant scelerato viscera morsu, 5
Spectat, et effuso sanguine ridet homo.
O durum genus, atque fera truculentius omni,
Nex cui crudelem praebet acerba iocum.

109. QUID INTER TYRANNUM ET PRINCIPEM

Legitimus immanissimis
 Rex hoc tyrannis interest.
 Servos tyrannus quos regit,
 Rex liberos putat suos.

111. BONUM PRINCIPEM ESSE PATREM

NON DOMINUM, IAMBICUM

Princeps pius nunquam carebit liberis.
 Totius est regni pater.
 Princeps abundat ergo felicissimus,
 Tot liberis, quot ciuibus.

112. DE BONO REGE ET POPULO

Totum est unus homo regnum, idque cohaeret amore.
 Rex caput est, populus cetera membra facit.
 Rex quot habet cives (dolet ergo perdere quenquam)
 Tot numerat partes corporis ipse sui.
 5 Exponit populus sese pro rege putatque
 Quilibet hunc proprii corporis esse caput.

115. DE PRINCIPE BONO ET MALO

Quid bonus est princeps? Canis est custos gregis, inde
 Qui fugat ore lupos. Quid malus? ipse lupus.

120. REGEM NON SATELLITIUM SED

VIRTUS REDDIT TUTUM

Non timor invisus, non alta palatia regem,
 Non compilata plebe tuentur opes,
 Non rigidus vili mercabilis aere satelles
 Qui sic alterius fiet ut huius erat.
 5 Tutus erit, populum qui sic regit, utiliozem
 Ut populus nullum censeat esse sibi.

121. POPULUS CONSENTIENS REGNUM

DAT ET AUFERT

Quicumque multis vir viris unus praeest,
 Hoc debet his quibus praeest.
 Praeesse debet neutiquam diutius
 Hi quam volent quibus praeest.
 Quid impotentes principes superbiunt? 5
 Quod imperant precario?

157. IN BARBA TANTUM PHILOSOPHUM, E GRAECO

Si promissa facit sapientem barba, quid obstat
 Barbatus possit quin caper esse Plato?

169. IN ASTROLOGUM

Dum tua quos noster celebrat pro vatibus error
 Fata cient positu sideris astrologi,
 Haec dum stella favet, dumque haec tibi stella minatur,
 Pendula mens inter spemque metumque tua est.
 Prospera seu venient, venient reticentibus illis, 5
 Assolet et subitum laetius esse bonum.
 Seu venient adversa diu nescire iuvabit,
 Usura et medii temporis usque frui.
 Quin iubeo fatis etiam prohibentibus ipsis,
 Fac tibi mens hilares transigat aequa dies. 10

198. QUIS OPTIMUS REIPUB[LICAE] STATUS

Quaeris uter melius, Rexne imperet ane Senatus.
 Neuter (quod saepe est) si sit uterque malus.
 Sin sit uterque bonus, numero praestare Senatum,
 Inque bonis multis plus reor esse boni.
 Difficile est numerum forsitan reperire bonorum, 5
 Sic facile est unum saepius esse malum,
 Et fuerit medius saepe inter utrunque Senatus,
 Sed tibi vix unquam Rex mediocris erit.
 Consilioque malus regitur meliore Senator,
 Rex consultores sed regit ipse suos. 10
 Alter ut eligitur populo, sic nascitur alter.
 Sors hic caeca regit, certum ibi consilium.

Illeque se factum populo, populum sibi factum
 Scilicet hic ut sint quos regat ipse putat.
 15 Rex est in primo semper blandissimus anno,
 Omni anno consul Rex erit ergo novus.
 Rex cupidus longo populum corroserit aevo.
 Si consul malus est, spes melioris adest.
 Nec me nota movet quae pastam fabula muscam
 20 Ferre iubet, subeat ne male pransa locum.
 Fallitur, expleri Regem qui credit avarum,
 Nunquam haec non vacuam mittet hirudo cutem.
 At patrum consulta gravis dissensio turbat,
 Regi dissentit nemo, malum hoc gravius.
 25 Nam quum de magnis varia est sententia rebus,
 Quaestio sed tamen haec nascitur unde tibi?
 Estne usquam populus, cui Regem sive Senatum
 Praeficere arbitrio tu potes ipse tuo?
 Si potes hoc, regnas: nec iam cui, consule, tradas
 30 Imperium: prior est quaestio, an expediat.

243. DE CUPIDITATE REGNANDI

Regibus e multis regnum cui sufficit unum,
 Vix rex unus erit, si tamen unus erit.
 Regibus e multis regnum bene qui regat unum,
 Vix tamen unus erit, si tamen unus erit.

244. DE DEDITIONE NERVIAE

HENRICO VIII, ANGLIAE REGI

Belliger invictam domuit te Nervia Caesar,
 Non tamen extremis absque utriusque malis.
 Te capit Henricus, capit et sine sanguine, princeps
 Magno tam maior Caesare quam melior.
 5 Sensit honorificum sibi rex cepisse, tibi que
 Utile sensisti non minus ipsa capi.